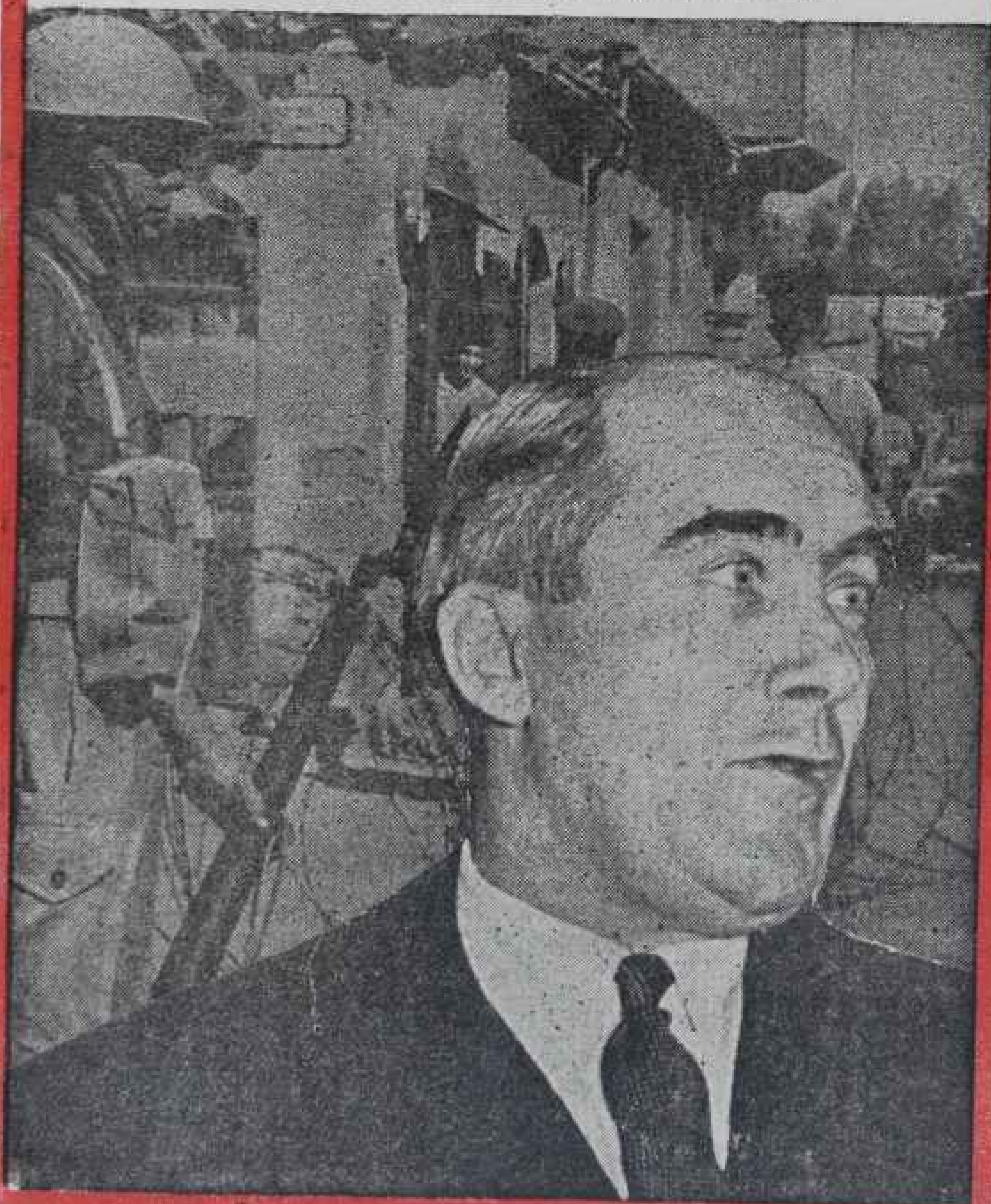
AKİS

HAFTALIK AKTÜALİTE MECMUASI

AKİS

Haftalık Aktüalite **Mecmuası**
Yıl: **4,** Cilt XII, Sayı: 195
Yazı İşleri:
Rüzgârh Sokak Ovehan Kat 3 Daire 7
Tel: 18992 P.K. 582 - Ankara
İdare:
Denizciler Caddesi 23/B
Rüzgârlı Matbaa Tel: 15221
Fiatı 85 Kuruş
*
Başyazarı
Metin TOKER
*
Neşriyat Müşaviri
Yusuf **Ziya** ADEMHAN
*
AKİS Neşriyat Ltd. Şirketi adına İmtiyaz sahibi ve yazı işlerini fiilen idare eden Mesul Müdür:
Tarık HALULU
*
Umumi Neşriyat Müdürü
İlhami **SOYSAL**
*
Kankatür:
TURHAN
*
Ressam:
Oğuz TURAN
*
Fotoğraf:
Hüseyin **EZER**
Osman **ÖZCAN**
Ege **AJANSI**
ASSOCIATED PRESS
*
Klişe:
Desen Klişe ATELYESİ
•
Müessese Müdürü:
Mübin TOKER
*
Abone Şartları:

5 aylık	(12 nüsha) :	**8 lira**
6 aylık	(25 nüsha) :	16 lira
1 yıllık	(52 nüsha) :	82 li**ra**

*
İlan Şartları:
8 renkli arka **kapak** (Tam **sayfa):**
350 Lira
Kapak İçi 300 **lira, metin sayfaları**
Santimi 4 Li**ra.**
*
Dizildiği ve Basıldığı yer:
Rüzgarlı Matbaa — **ANKARA**

Kapak resmimiz:

Sir Hugh Foot

Faka bastı!

Kendi Aramızda

Sevgili AKİS okuyucuları

Bu hafta AKİS kapağının tek renkli olduğunu göreceksiniz. Mecmuamızın basılmasından hayli Önce hazırlanan kapağımın hu sefer hadiselerin birden değişen seyri karşısında değiştirmek zorunda kaldık. Kıbrıs Valisi Sir Hugh FOOTun memleketimize yaptığı ani ziyaret, bizi hazırladığımız renkli kapağı basmaktan bir hafta için vaz geçirdi. Onun yerine alelacele FOOT'un resmini kapağımıza koyduk. Ancak hemen şunu da ifade edelim ki zarftaki bu acele hazırlanış mazruf için mevzuu bahis değildir ve Kıbrıs başlığı altında okuyacağınız yazıda AKİS'in herzamanki etraflı tetkik yazılarından birini bulacaksınız.

Celâl YARDIMCI

Bize gelen mektuplardan anlıyoruz ki okuyucularımız, Menderes V. Kabinesi üyelerinin hayatlarına, hususiyetlerine dair malûmatı merakla takibetmektedir. Hattâ, o kadar ki bu mektuplardan bazılarında, muhabirlerimizin incelemeleri sırasında gözlerinden kaçan bir kısım hususlar hatırlatılmakta ve "Devlet büyüklerimizin tarihe geçecek hal tercümelerinde boşluk kalmamasını temin" gayesiyle, noksanlar bize bildirilmektedir. Meselâ bu hafta, Millî Eğitim Bakanı Celâl YARDIMCI-nın siyasi hayatından bir safhayı daha bu sayede Öğrendik; bize bu hususta verilen bilgiyi geç de olsa sırf Sayın Yardımcının biyografisinin karanlık noktaları kalmasın diye olduğu gibi naklediyoruz:

Yıl 1950. Zamanın İktidarı C.H.P., seçimlere gidiyor. Parti yetkilileri, aday tesbiti faaliyetinin telâşı içinde. İşte o günlerden bir gün, Tekel Bakanı ve Partinin yüksek kademelerinde vazifeli Dr. Fazıl Şerafettin BÜRGE'nin kapısı çalınıyor. Gelen BÜRGE ile ayni apartmanda oturan ve gene C.H.P. ye mensup bir Parti müfettişi: Hasan Şükrü ADAL "Seninle" diyor "İstanbul Avukatlarından Celâl Yardımcı çok acele olarak görüşmek istiyor." Dr. Bürge, "pekâlâ", diyor, "yarın sabah 8.S0 da buyursun". Böylece tesbit edilen randevu, ertesi sabah kararlaştırılan saatte Hasan Şükrü ADALIN ayni apartmandaki dairesinde yerine getiriliyor ve İstanbul avukatlarından Celâl YARDIMCI, Tekel Bakanıyla karşı karşıya geliyor.

YARDIMCI'nın maksadını izah etmesi usun sürmüyor: İstanbullu: avukat, memleketi olan Ağrıdan C. H. P. listesinde aday gösterilmek istemekte ve Dr. BÜRGE'nin tavassutunu rica etmektedir. BÜRGE soruyor:

"— Peki niçin yoklamaya girmiyorsunuz?"

"— Amcam Doğu Bayazıtta C. H. P. Başkanıdır. O da yoklamaya giriyor. Onun karşısına çıkmam ailevi bağlarımız bakımından doğru olmaz. Onun için merkez adayı gösterilmemi rica ediyorum."'

Celâl YARDIMCI bu kadarla da kalmıyor. "İstenilen adam" olduğunu isbat için bir takım telgraflar çıkarıyor. Bunlardan birinin üzerindeki imzayı, Celâl BAYAR imzasını göstererek, adaylığının D.P. tarafından arzu edildiğini anlatıyor "Fakat", diyor, "ben C. H. P. yi tercih ediyorum. C, H. P. zamanında yetiştim. C. H. P. bursuyla okudum. Partinize bir çok bakımlardan **bağlıyım."**

Fazıl Şerafettin Bürge, avukatın bu arzusunu Genel Başkan Vekili Hilmi URAN'a ileteceğini vaad ediyor ve dediğini de yapıyor. URAN Genel Merkez adaylığı bahis mevzuu olduğundan işi Genel Başkana duyurmak zaruretini duyuyor, İNÖNÜ'yle görüştükten sonra da Fazıl Şerafettine şu haberi veriyor:

"— Paşa Celâl YARDIMCI'nın talebini kabul etmedi."

Sonrası malûm...

Saygılarımızla
AKİS

Ankara Konferansı

Beklenen misafir

Bu haftanın son günü öğle vakti Esenboğa Hava Alanında toplananlar, dört motorlu boyasız aleminyum uçağın inmesini beyhude yere beklediler. Üzerinde MATS yazılı askerî nakliye uçağı iki defa alçaldı, inmeğe çalıştı. Fakat nafile.. Gittikçe artan sis. inişi çok tehlikeli bir hale getirmişti. Hava meydanının görmeye pek alışmadığı kamyonlarla köylerinden getirilen karşılayıcıların hiç bir şeye hayret etmiyen bakışları arasında, U. S. A. F. 8611 C121 numaralı uçak sissiz İstanbula doğru uzaklaştı, bir saat kırk dakika sonra Yeşilköye iniyordu. Uçaktan evvelâ Amerikan filmlerinde görmeye alıştığımız iri yarı, kartal bakışlarla etrafı tarayan iki dedektif çıktı. Bu arada Vali Mümtaz Tarhan ve Emniyet Müdürü Hayrettin Nakiboğlu telâşlı adımlarla uçağın yanına koştular. Bizim Vali, kartal bakışlı adamları mühim kimseler zannederek üzerlerine gitti ve ellerini sıktı. Sonra kimler olduklarını öğrenince Tarhan '"Dışişleri Bakam uçaktan inmiyecekler mi?" diye tercümana sordurdu. Dedektifler evvelâ emniyet meselesini garantilemeye çalışıyorlardı. Vali cevap vermeden önce Birleşik Amerikanın İstanbul Başkonsolosu R. Miner'den emniyet işleri hakkında izahat aldılar. Havada kar ve müthiş soğuk vardı. 6-7 dakika beklemekle geçti. Nihayet aleminyum uçağın kapısında iki ' üç genç diplomat, sonra mühimce bir adam, daha sonra herkesin tanıdığı Dulles çıktı. Gayet mütebessim, dinç ve sıhhatli görünüyordu. Başkonsolos evvelâ kendini, bilâhere selefiyle yarış eden Vali Tarhanı takdim etti. İstanbul gazetelerinde resmi en çok çıkan adam olan Vali, Dulles'a "Sizi karşılamakla şeref duyuyorum" iedi. Teşrifata kanıksamış Amerikada Dulles: "Bay Vali benini buraya ineceğimi herhalde beklemiyorlardı. kendilerine zahmet verdik. Fakat araşmış olanaktan çok memnunum" cevabını verdi. Söz sırası şimdi Valinindi: "Başvekilim sizi Ankarada merasimle karşılamak için Esenboğa Hava Alanında bekliyordu. Uçarınız Ankaraya inemeyince bana telefonla derhal sizi karşılamam, arzulârınızı yerine getirmem, istirahatinizi temin etmem ve ayrıca iyi, dileklerini bildirmem için emir verdiler'' dedi. Mizaç itibariyle herzaman çok rahat hareket eden Tarhan son derece heyecanlıydı. Sazı Şimdi Dulles haline almıştı, bakalım ne söyliyecekti; "Uçağımla Ankara üzerinde uçarken. Başbakanla telsiz vasıtasıylat mesaj teati ettik. Ankara üzerinde birkaç defa dolaştık, inişe teşebbüs ettik. Fakat tipi yüzünden hiç bir şey görünmüyordu, çaresiz İstanbula geldik". Saz yarıcı devam ederken Dulles'da uçaktan inmişti. Hep beraber Yeşilköy Hava Meydanının Şeref, salonuna geçildi. Misafirlere kahve ikram edildi. Dulles kahveyi hemen hemen hiç konuşmadan, fakat etrafım tetkik ederek yudumladı. Kartal bakışlı iki gölge dedektif, Dulles'in etrafından ayrılmıyordu. Elleri tabiî hep ceplerinde idi. Sert kafaları da radar cihazı gibi hiç durmadan dönüyordu. Korudukları adam, gülmediği zaman -nadiren gülüyordu- gayet somurtkan bir çehreye sahipti. Gülünce, Kasım Gülekvari gözlüklerinin altından pek antipatik gözükmüyordu. Kahvesi bitince ayağa kalktı. Siyah paltosunu çıkardı. Sabırsız bir tavırla bir oraya bir buraya yürümeğe başladı. Anlaşılan Dulles'ı daha Türkiyeye gelmeden önce "Görülmemiş İmar" Türkiyesinin çamuru hakkında tenvir etmiş olacaklardı ki ayakkabılarının üzerine lâstik giymişti.

Lloyd ve Dulles Ankarada,
Konferansın, primadonnaları

Dulles kahvesini içerken İstanbulun vazifeşinas Emniyet Müdürü Nakiboğlu gazetecileri Dışişleri Bakanının yanına yaklaştırmam aya çalışmaktaydı. Bu işte Orta Doğunun kral ve kraliçelerini karşılarken az çok tecrübe sahibi olmuştu. Ama şu bir türlü ele avuca sığmıyan gazeteciler, ne yapıp yapıp Başkonsolosa sokuldular ve Dulles'la konuşmak istediklerini söylediler. Biraz sonra Dulles, vazifeşinas Emniyet Müdürünün üzgün bakışları altında şerefi salonunun kapısına çıkarak gazetecilere poz verdi. Kendi adına muhabirlerle konuşmak üzere de iki üç genç diplomattaki sonra uçaktan çıkan yardımcısı Berding'i memur etti. Gazetecilerin soracağı ilk suali' Berding dahil, herkes biliyordu: "Sam Amca meşhur Pakta katılacak mıydı?" Berding bilinen; fakat şimdiye kadar açıkça söylenmiyen cevabım verdi: "Pakt dışında kalan Amerika Orta Doğuya daha faydalı olacaktı. Bölgede Amerikanın bir nüfusu vardı. Bunu hatırda tutmak zorundaydı," Berding samimi konuşmuştu. Meşhur pakt o kadar şöhretliydi ki, içine giren koskoca Sam Amca bile Olsa nüfuzunu kaybedebilirdi! Elbette sadece Nuri Saidi değil, Nasırı, Suudu, Nehruyu, Sukarnoyu, Kuvveyiyi de düşünmek lâzımdı.

Bu arada Dulles sabırsızlanıyordu. Paltosunu giydi, dışarı çıktı. Terminalin üçüncü katına tırmandı, Hava Trafik Kontrolu ve Meteoroloji odasına girdi. Vazifesini müdrik Vali, Emniyet Müdürü derhal ardından koştular ve üç adım sağ gerisinden Dulles'ı takip ettiler. Diğerleri da daha geriden geldi. Gazeteciler odanın dışında kaldılar. Amme hizmeti gören muhabirleri hatırlıyan meşhur Nakiboğlu dışarı çıktı ve onlara bir "'demeç" verdi: Dulles telsizle Başbakanla görüşecekti. Ancak, lap demeden leblebiyi anlıyan Emniyet Müdürü yanılmıştı. Dulles sadece Hava Trafik Kontrolleriyle ve rasıtlarla Ankaradaki hava durumu hakkında konuştu. Sonra Dulles önde, diğerleri arkada şeref salonuna dönüldü. Burada Dulles. Valiye kara. rını bildirdi: "Ankarada kar tipisi devam etmekteydi. Fakat hava zaman zaman inişe müsait hale geliyordu. Saat 16 da hareket edilirse, üçte bir şansla Esenboğaya inmek, imkanı vardı."

Haftanın içinden

Amerikalının Yanıldığı Nokta

Metin TOKER

Amerikanın meşhur Time mecmuası, kapağında sayın Menderesin bulunduğu bir sayısında Türkiyeden etraflı şekilde bahsediyor. Vatan gazetesi güzel bir gazetecilik yaptı ve o sayı Türklyeye gelmeden yazıyı telsizle getirterek neşretti. Mecmua, kendi çeşidindeki mecmualar gibi, kapağa resmini koyduğu "haftanın adamı"nın hayatım ve şahsiyetini ele almak suretiyle "Türkiye meselesi"ni tetkik ediyor. Dört mecmua sayfası tutan yazının gerek sayın Adnan Menderes, gerekse memleketimizle alâkalı görüşlerinde mübalağalar da var, noksanlar da.. Sayın Başbakanın resmini kapağa koyma sebebini "Atatürkten sonra Türkiyede yetişen en büyük Türk diye telâkki olunuyor" tarzında tebessüm uyandırıcı bir takdim cümlesiyle izah eden- Time, yazısında, Amerikaya dost bir çok Orta ve Güney Amerika memleketi lideri hakkında bu liderler iktidardayken kullanmakta olduğu ince lisanı kullanıyor. Zaten sayın Menderesin portresi olarak çizilen portre de o liderlerinkini şayanı dikkat derecede hatırlatmaktadır. Fakat yazı, heyeti umumiyesi itibariyle doğru müşahedeleri ve hükümleri ihtiva ediyor. İyi hazırlanmış, emek mahsulü bir tetkik.

Yalnız, yazıyı hazırlamak üzere Türkiyeye gelen Time muhabirleri* cemiyetimiz hakkında bir kanaat edinmişler. Yedi sene evvel mükem - mel bir Demokrasi imtihanı geçirmiş olduğumuzu hatırlattıktan ve o günleri övdükten sonra diyorlar ki: "Halbuki bugün Türk cemiyeti yeniden öyle bir hale gelmiştir ki bir Türk, bir şey söylerken, kim dinliyor, diye sağına soluna bakmak ihtiyacını duyuyor. İyilik bakımından da. kötülük bakımından da bugünkü Türkiye, Menderesin kendisine verdiği şekli taşıyor."

Cemiyetimizin, yabancılar üzerinde böyle bir tesir uyandırmasına şaşmamak kabil değildir. Bilinmez, Time muhabirleri memleketimizde bulundukları sırada kendilerine faydalı olabilecek herkesle görüştüler mi? Yoksa, Türkiyeye uzun müddet Güney Amerika memleketlerinde çalıştıktan sonra gelen Birleşik Devletlerin sevindi Ankara Büyült Elçisi ve diğer Amerikan vazifelilerinin dar muhitlerinde mi kaldılar? Fakat bugünkü Türkiyenin "iyilik bakımından da, kötülük bakımından da" ' Menderesin kendisine verdiği şekli taşıdığını söylemek bu cemiyeti hiç tanımamak demektir. Bilâkis, büyük derdimiz ve meselelerimiz, huzursuzluğumuz Türk cemiyetinin 1958 yılında kendisine D. P. tarafından verilmek istenilen sekli sureti katiyyede kabul etmemesinden doğmuyor mu? Bir Türkün, bir şey söylerken, kim dinliyor diye sağın» soluna bakmak ihtiyacını duyup duymadığına gelince bu *su*alin cevabını öğrenmek için meselâ İstanbulda laalettayin bir taksiye binmek kâfidir.

Cemiyetimizin bir takım sakatlıklarla malûl bulunduğunu saklamaya lüzum yoktur. Batı memleketlerinden gelen bir kimse bu sakatlıklar karşısında kolaylıkla hayrete düşebilir. Tek parti devrine doğru bir gidiş arzusunun mevcudiyeti de muhakkaktır. Ama Türk cemiyetinin kendisine Menderes tarafından verilmiş bir şekli taşıdığını söylemek haksızlık olur. Time muhabirleri 1945'den bu yana yeni bir nizam içinde ve değişik fikirlerle bizzat sayın D. P. lideri tarafından yetiştirilmiş muazzam bir kütlenin, kendisini teslimiyete terketmediğini müşahede edebilirlerdi. Zannedersem liderleri arasında mecmua tarafından müşabehet'görülen Birleşik Devletlere dost Güney Amerika memleketleriyle Türkiye arasında mevcut en esaslı fark budur. Elbette ki D. P. liderlerl İktidar yıllarında da Muhalefet yıllarında şampiyonluğunu yaptıkları güzel fikirleri muhafaza etselerdi ilk Demokrasi imtihanımızdan sonra sınıfları geçmemiz çok daha kolay olurdu. Esef edilecek tek nokta bundan ibarettir. Ama bu, bir yenilmesi kabil güçlükten ibarettir ve zannedildiğinden de çabuk yenileceği muhakkaktır. Zira ortadaki bütün emareler, ancak bu neticeyi 'gösterecek mahiyettedir. Elbette ki netice kolay elde edilmeyecektir. Fedakârlığa katlanacağız, ıstırapları göze alacağız. Zaten katlanmıyor, zaten almıyor muyuz? Sunda Zafer Sayın Mendereste değil, mutlaka ve mutlaka Sayın Menderesin bize 1946 1950 arasında telkin ettiği fikirlerde kalacaktır. Türk cemiyeti Time'ın ifade ettiği manada "Menderesin kendisine verdiği şekli" taşımayacaktır.

Tımer'ın bu hususu belirtmesini gönül ne kadar isterdi .Zira Tıme, dünyanın her tarafında çok okunan bir mecmuadır. O sayı Türkiyeye geldiğinde bu açık hakikati Ankaradaki sevimli Amerika Büyük Elçisiyle büyüklü, küçüklü Amerikan vazifelileri de okurlar ve bana öyle gelir ki pek de istifade ederlerdi.

Siyasi sahada kumar oynamaktan korkan Dulles hava şansım deniyecekti. Altık eşref saatinin gelmesini teklemekten başka bir iş yoktu. Ama şeref salonunda her beş dakikada bir; tekerrür eden "Bir emriniz var mı?" lardan. alaturka nezaketi sıfır olan Dışişleri Bakam sıkılmıştı. Valiye teşekkür edip uçağına döndü. Nihayet beyaz aleminyum uçak 15.50 de havalandı.

O gün sabahtan beri Esenboğada teşrifatla meşgul olan iktidarın Başı ve onun diplomatik meselelerdeki sağ kolu meydandaydılar. Pistte hasbıhal ederek mühim misafirin gelmesini bekliyorlardı. 0002 numaralı araba da pistte gezenleri uzaktan merasim adımıyla takib etmekte idi. Nihayet hava kumarında kazanan Meteorolojist Dulles akşam üzeri Ankaraya vasıl oldu. Şeref kıtasını teftiş etti. İki defa "merhaba asker" demeğe çalıştı, ne dediği pek anlaşılamadı. Arkadan gelen bir General Dulles'ın namına bu vazifeyi ifa etti. Hava meydanındaki-beyanatında Dulles, AKİS"in geçen hafta yazdığı gibi, bu sefer Türk Demokrasisinin kuvvetinden bahsetmiyordu.

Dolar, İsrail, Keşmir v.s....

Esenboğa Hava Meydanının güzide misafirleri ertesi gün saat onbirde Türkiyenin en yeni ve en güzel takta kaplamalı salonunda toplandılar. Bu salon yakında, B.M.M. nin neşri yasak grup toplantılarına şahit olacaktı. Salona evvelâ Müslüman kardeşler, sonra tam oribirde Dulles gir,di. Mühim misafirlerle çok meşgul olan fotoğrafçılar pek kelli felçli olmıyan Sehwyn Loyd'un gelişinin farkında bile olmadılar. Biraz sonra toplantının başkanı kürsüdeki, yerini âldı ve pek sevdiği fotoğrafçıları, pek sevimli tebessümle selâmladı. Koraltan da salondaydı. Bir gün evvel Türk ve İran güreşçilerini seyreden Meclis Başkanı, protokolü unutarak, bu tarihî günde hazır bulunmak istemişti. Kürsünün ikinci katına çıktı ve iki buçuk saat süren İngilizce konferansı -İngilizce bilmediği halde, ilgiyle dinledi.. Konferansın başkam, nihayet gözlüklerini taktı ve oturumu açtı. İngilizce açış nutkunu muvaffakiyetle okudu. Sonra nazik bir el Jesti ile birer birer Delegasyon Başkanlarına söz verdi.

Başkan, bu tarihi güne uygun suya, sabuna dokunmayan nazik bir konuşma yapmıştı. İran Başbakanı artan Sovyet iktisadi yardımım hatırlatarak para istedi. Kendini Irak Parlamentosunda zanneden Nuri Saki gür sesi ile İsrail aleyhinde babayani bir konuşma yaptı. Bununla da hızını atamadı. Ve Dulles'ın yüksek sesle konuşmayı sevmediği dolar. Cezayir, Kıbrıs, Keşmir v.s. den bahsetti. Dulles'ın pek ilgilendiği komünistleri de unutmayan Sir Nuri, yukarıda saydığı meseleler halledilrnezse komünistlerin Orta Doğuda kazanacağım da acı söyleyen bir dost edası ile hatırlattı. Pakistan Başbakanı dolar, Cezayir ve Keşmirden konuştu. Gazetecilere dağıtılan metinde unutulan Kıbrısı da nutkunda hatırladı. Söz sırası Müslüman Karde§ler-

den sonra Müslüman olmayan kardeşlere geldi. Selwyn Lloyd dersini iyi bilen bir mektepli edasıyla "başka param yok" dedi. İnce sesli Sehwn Lloyd'dan sonra kalın sesli Dulles fezada Mr. K. ile biraz konuştuktan sonra sadede geldi ve 'Şimdilik eldekini harcamayı tavsiye etti. İki günlük gizli konuşmalardan sonra, pata nedir bilen Sam Acmanın Dışişleri Bakanı, Kongre tasvip ederse Pakta ön milyon dolar vermeye razı edilebilirdi. Bir nezaket ve demokrasi gösterisi olan açık konuşmalarda farklı seslerin çıkması hiç hayra alâmet değildi. Bu farklı . seslerin en ciddisi Nuri Saidden geliyordu. Zorlunun "adetâ bir memleket, gibiyiz" dediği, Irakın Bağdat Paktını Rusyadan çok İsraile . çevirmek istediği aşikârdı. Amerikanın böyle bir teklifi asla kabul edemiyeceği de daha âz aşikâr değildi. Müslüman Kardeşler için elinden geleni esirgemeyen Menderes bile, iyi arkadaşı Nuri Saidi daha makûl olmaya zorluyordu. Hattâ sevgili arkadaşının hatırını kırmayarak işlerinin başından aşkın olduğu bir sırada "adeta bir memleket gibi olduğumuz" Iraka gitmiş, Kral, Veliaht ve Başbakanla görüşmüştü. Beklenmedik, görüşmeye dahi, tek haber kırıntısı Abdülvehhap Mircan'ın Irak Parlamentosunda yaptığı konuşmada mevcuttu. Mircan, Müslüman Kardeşlerin davalarım kendi davası yapan Menderesi övüyordu. Zaten Menderes ile Nuri Said Paşa günlerdir beraberdiler. Hattâ yanlarında bazı bakanlar olduğu halde Yeni-Sabah gazetesine gitmişler ve orada Sefa Kılıçlıoğlunun yemeğe misafiri olmuşlardı. Misafirler saatlerce gazetede kalmışlardı. Öyle zannediliyordu ki binanın üst katındaki hususi dairenin yemek odasında Sefa Kılıçlıoğlunun çan çalmasiyle içeri girip çıkan smokinli garson Alâeddin efendinin hizmet ettiği uzun masanın başında Türk ve Irak devlet adamları Suriyenin durumu, niyetleri, hisleri mevzuunda salahiyetli bir ağızın -Kılıçlıoğlunun ağzı. verdiği izahatı dinlemişlerdi. Teni Sabah gazetesi sahibi bir yandan izahat verirken diğer taraftan garsonun serviste bir hata yapmamasına bilgili ve tecrübeli gözlerle nezaret ediyordu.

Gizli toplantılar

Aleni toplantıdan sonra, işin asıl çetin safhası olan gizli konuşmalar başladı. Paktın gazetecileri bir türlü memnun edemiyen Iraklı Genel Sekreteri her akşam saat altıda, konuşmalar hakkında izahat verdi. Pakt askerî bakımdan kuvvetlendirilecekti. Bir sene için Korgeneral Akalının kumanda edeceği Müşterek Askeri Plânlama Kurmayı kurulmaktaydı. Yeni teşekkül Karaşide kurulan Plânlama Teşkilâtının genişlemiş şeklinden ibaretti. Bunlar bir savunma paktının elif basıydı ve etrafında çok gürültü yapılan Pakt bu elifbaya bundan sonra kavuşacaktı.

Yeni Sabahtan ayrılış
Türk - Arap dostluğu

Halidi Paktın müşterek bir güvenlik anlaşması olduğunu söylüyordu. Pakt üyelerinden biri tecavüze uğrarsa diğerleri de harbe girmek zorundaydı. Bu, Paktı kuran anlaşmada yazılıydı. Paktın ahvalini, Genel Sekreterden iyi bilen gazeteciler bu fikri kabul etmediler. Neden sonra Pakt anlaşmasında böyle bir şeyin yazılı olmadığı öğrenildi,,

Bu gazeteciler de çok sual soruyorlardı. Halidî suallerin çoğuna cevap vermedi. Askeri sırları da açıklıyamazdı ya... Tatmin olmayan bir gazeteci ise her NATO devletinin şu veya bu ittifakın ve bu arada NATO'nun emrine verdiği birliklerin adedini açıklamaktan kaçınmadığını söyledi. Cahil gazeteci Bağdat Paktının NATO'nun Arapçası olduğunu bilmemekte mazurdu.

Kıbrıs

Beklenmedik ziyaretçi

(Kapaktaki Vali)

Geçen haftanın son günü Esenboğo Hava Alanının üzerine gelen Hasting uçağı iki tur yaptı, alçalmaya çalıştı. Hava.çok kötüydü, İngilterenin forsunu taşıyan uçağın inişi zor olacaktı. ..Bir kaç gün evvel bir İngiliz uçağının Esenboğaya inerken şaftının kırıldığını hatırlayan pilot, ihtiyatlı hareket etmenin doğru olacağım düşündü. Tekrar yükseldi ve hava şartlarının daha iyi olduğu İstanbulun yolunu tuttu.

Bir saat sonra öğle üzeri Yeşilköy Hava Alanına inen uçaktan şakakları kırlaşmış, düz seyrek saçlı, uzun boylu bir adam iniyordu. Lâcivert elbise ve siyah palto giymişti. Etrafına şöyle bir bakındı. Birini aradığı belliydi. Fakat dakikalar geçiyor, siyah paltolu, kalın çatık kaşlı adamın bekledikleri gelmiyordu. Ayni anda, acele Yeşilköye gitmek emrini alıp meydana koşmuş gazeteciler de birini beklemekteydiler. Bu çifte intizar pek uzun sürmedi. Gazetecilerden biri,' bekleyen uzun boylu şahsın aradıkları adama benzediğini, farketti.. Hemen yanına gitti ve "Merhaba", dedi. Ciddî çehreli adam birşey anlamamış gibi bakıyordu. Sonra birdenbire toparlandı, "Merhaba, merhaba" diyerek verilen selâmı aldı. Gazeteci ve beklenen adam arasındaki konuşma daha fazla devam edemedi. Zira dikkatli muhabir -Milliyetten Ertuğrul Ünal-, İngilizce tek kelime bilmiyordu ve İngiliz muhatabının bildiği tek türkçe kelime de "merhaba" idi. Bereket çok geçmeden diğer muhahirler yetiştiler. Bu arada İngiliz Başkonsolosluğu memurları da gelmişlerdi.

Gazetecileri acele hava alanına koşturan adam "Makardıos 11" lakabım kazanan Kibrisin yeni valisi Sir Hugh Foot'tu. Hiç kimse gökten inen ziyaretçiyi beklemiyordu. İstanbulun uyanık gazeteleri bile haberi son dakikada öğrenmişlerdi. Acele tedarik etikleri muhabirleri - çoğu polis ve , iktisat muhabirleriydiler - Floot'u yakalamaya göndermişlerdi. Ama gazeteciler Kıbrıs Valisinin ağzından "Merhaba" kelimesinden başka birşey alamadılar. Foot kendisin i götürmeye gelenlerle birlikte Konsolosluğun yolunu tuttu. Orada iki saat bekleyen,inatçı gazeteciler nihayet saat 16 da Foot la konuşmaya mu. vaffak oldular. Sürpriz misafir İstanbula bir "sürpriz ziyaret" yaptığını söylüyordu, İngiltere Dışişleri Bakanı Selwyn Lloyd'un Cumartesi gecesi vâki daveti üzerine ertesi sabah erkenden tayyareye atlayıp memleketimize gelmişti. Akşam yataklı ekspresle de Ankaraya gidecekti. Adanın akıbetini tayin edecek yeni İngiliz plânına ismini veren adam, Ankara Konferansının gölgesinde yapılan Kıbrıs müzakerelerine katılacaktı.

Beraber yaşamaya mahkûm!

Gazeteciler bu soğuk, fakat son derece nazik adam hakkındahiç de iyi düşüncelere sahip değildiler. Sir Hugh, Makariosdan sonra 2 numaralı düşman haline gelmişti. Yeni Vali, tedhişçileri serbest bırakan,. Rumları şımartan adamdı. Açıkca , Makariosun müidafiliğini yapıyordu. Türk basınınında son haftalarda Sir Hugh için çok sert makaleler neşredilmişti. İngiliz dostlarımıza karşı çok nazik ve medihkâr bir dil kullanan Zafer ceridesi bile: "Kıbrıs Valiliğine Mr. Foot geleli beri, katil ve tedhişten suçlu olanlar

için sadece bir umumi af havası estirilmekle kalınmadı; ayni zamanda bunlara ye bunları -üretmiş olan politika ile camiaya, imtiyazlı bir muamele yapılmaya başlandı ve bu suretle bir nevi mükafat tevziî havası estirilmiş oldu. Mr. Foot tedhişçilerle bir yandan kadeh tokuştutarak av ve kokteyl partileri yaparken, bir yandan da gadre uğrayanlar yahut, tedhişin kurbanları' üzerinde, baskı ve şüphe mekanizmasını kurmak lüzumunu duydu"' diyordu. Kıbrıslı Türkler için de Sir Hugh Yunan boyunduruğunu getirmeye çalışan adamdın Dr. Küçük yeni Valinin Adadan geri alınmasını ısrarla istemekteydi. Eski Vali Sir John Harding "Badem gözlü" (olmuştu. Tedhişçilikle mücadele etmekten başka birşey düşünmeyen Sir John nerede ise en büyük Türk dostu ilân edilecekti. Halbuki ortada mevcut olan, iki farklı adamdan çok iki farklı İngiliz siyaseti idi. Ama siyaseti temsil eden adamlara siyasetten daha çok çatılıyordu. Bu sebeple gazeteciler. Sir Hügh'la konuşurken mesleki vazifelerini < yapmayı unuttular, Vali ile münakaşa etmekten kendilerini alamadılar: Sir Hugh niçin Rum belediye başkanları ile konuşmak için ayaklarına kadar gitmişti? Niçin Türklere aynı şekilde muamele etmemişti? Niçin Türklerin sempatisini kazanamamıştı? Türkiye deki havayı çok iyi bilen Vali haklı olduğundan emin insanların nezaketiyle sualleri cevaplandırıyordu: Türk liderleriyle ve halkıyla yakından alâkadardı. Türk halkına düşman olduğunun bir an için bile düşünülmesini istemiyordu. Kıbrıslı olan herkese karşı "iyi niyetlerle doluydu." Her iki topluluğu da seviyordu. Eğer bir topluluğa kendini sevdiremediyse ne diyebilirdi ki? Türk cemaatının hak ve menfaatleriyle candan alâkalıydı. Tedhişçilerin serbest bırakılması korkulacak bir mesele değildi. Onlar çoktan beri yavaş yavaş serbest . bırakılmaktaydı. Tedhişçilik zaten duracaktı. Türk ve Rum cemaatlerinin sulh içinde Adada yaşayabileceklerine inanmaktaydı. Ada mensuplarının arasında iyi niyetin yerleşmesi için girişilen teşebbüs müsbet netice vermekteydi. İki topluluk bir arada yaşamaya mahkûmdu. Yan yana yaşayamadıkları takdirde meydana gelecek vaziyet çok vahim olacakta,

İki itimat köprüsü

Aslında Sir Hugh daha Adaya gelmeden evvel iki topluluğun bir arada yaşayabileceğine inanmıştı. Taksim j onun için tünelin sonundaki hal çaresi bile değildi. Kıbrıstaki bir aylık ikameti de daha Vali olmadan evvel beslediği kanaatları değiştirmedi. Ada ya varır varmaz yaptığı basın toplantısında "Kıbrıs hakkında belli düşünceleri" olduğunu saklamayan Vali "yeni bir hareket noktasının mümkün olduğuna inanmasaydım zaten bü tün kalbimle kendimi bu vazifeye hasretmezdim" diyordu. Sonra EOKA lideri Dighenisin sert ihtarı bile onu şaşırtmadı. Meşhur tedhişçi "Kıbrıs faaliyet halinde bulunan bir volkandır, bu volkanın yeniden durması sizin hareketlerinize bağlıdır" tehdidini savuruyordu. Volkanı söndürmek için de atılacak ilk adım gayet tabii Makarioşun Kıbrısa dönmesiydi. «Büyük endişeler ve kederler» doyduğunu söylediği şiddetli nümayişlere de aldırmadı. "Bu cins nümayişlerden hiçbir fayda çıkmasına imkân yoktu". Nümayişlerin bir daha tekrarlanmasını ısrarla istiyen Vali «Siz vazifenizi yapın, ben de benimkini yapacağım» diyordu. «Dürüstlük ve samimiyet» le Kıbrıs meselesini halledeceğini vaad ediyordu. İngilizlerin bu bölgede iki yüzlülük şöhretinin uyandırdığı tereddütler «İyi niyetlerle dolu» Valiyi kırıyordu. «Benim. Kıbrısa sizi aldatmaya geldiğimi düşündüğünüzü sanmıyorum. Dürüst ve samimi bir rapor hazırlamayacağımı ima etmek asla kabul etmiyeceğim bir harekettir» diyordu. Samimiyetinden şüphelenilmesine tahammülü olmıyan liberal şöhretli Sir Hugh Türkler ve Rumlar ile kendi arasında «İki itimat, köprüsü»' teslisine koyuldu.- Beyinlerinin içerisindekinden başka birşey görmeyen fikirlerine çok inanmış insanların pembe gözlükleriyle» gerek Rum lar, gerek Türkler arasında, şimdiki durumu bitirmek için büyük bir arzunun mevcudiyeti» ni müşahede etmişti. Her iki topluluk «âdil bir hal şekline vakit geçirmeden ilerlemek istiyordu. İdealist Vali sözlerinin tesirini daha fazla arttırmak için zırhlı otomobiller içinde gezen eski Valinin bütün itiyadlarını terketti. Etrafındakilerin ihtiyatlı olması tavsiyelerine rağmen tek başına sokaklarda dolaşmaya, el sıkmaya ve tebessüm dağıtmaya başladı. Okullar açıldı, hapishanelerdekiler - bilhassa kadınlar - serbest bırakıldı, sokağa Çıkma yasağı kaldırıldı. Sir Hugh sayısız suikastlara sahne olduğu için «Cinayet kilometresi» adı verilen Yunan mahallesine bile beyaz atı üzerinde gitmekte tereddüt etmedi. Bir ay süren bu samimiyet ve tebessüm siyaseti zahiren muvaffak oldu. Tebessüm ve iyi niyetten pek anlamayan kaşarlanmış tedhişçiler fiilî bir mütareke devresine girmeyi kabul ettiler. Kıbrıslı Türklerin endişelerinin artmasına rağmen, Adaya sahte de olsa bir sükûnet havası gelmişti. Sağcı ve solcu Londra basını müttefikan Mareşal Hârding'in askeri dehasının yapamadığını, bir defne dalı ile başaran bu zeki ve cesur Valiyi alkışlıyordu. Müstemleke Bakanlığının meşhur memuru bir ay zarfın da milletlerarası bir şahsiyet haline gelmişti. Türkiye hariç, bütün dünya basını yeni Validem, takdirle bahsediyordu. İşte Sir Hugh, bundan bir kaç hafta evvel İngiliz hükümetine raporunu vermeye giderken Londrâda kendisini böyle müsait bir hava beklemekteydi. Rapor başlıca üç noktadan ibaretti: Sir Hugh Makariosla görüşmeyi, Adaya derhal muhtariyet vermeyi, on yıl sonra iki topluluğa ayrı ayrı kendi mukadderatlarını tayin hakkını tanımayı teklif ediyordu. Muhtariyet fikri Muhafazakâr Hükümetin çokdan beri benimsediği bir fikirdi. Fakat Makariosla müzakerelere girmeyi kolay kolay kabul etmiyecek birçok, kabir ne üyesi mevcuttu. Makarios serbest bırakıldığı zaman kabineyi terke - den Muhafazakar Partinin en nüfuslu şahsiyetlerinden Lord Salisbury yemden tehlike işaretini verdi. Ama

John Foot

Dingle Foot

Hugh Foot

Michael Foot

Ortanın solunda bir aile

Valinin cesaret lejandı ve Adadaki sükûnet, Londrada tesirini göstermişti. Foot'un fikirlerine muhalif kabine üyeleri seslerini çıkârtmıya pek cesaret edemediler. Şöhretli Vali iki hafta evel Adaya dönerken hazırladığı rapor, «İngiliz Hükümetinin Kıbrıs Plânı» haline geldi. Muhafazakâr Sunday Express «Sir Hugh'un ikna kabiliyeti hükümeti bir eldiven gibi ters çevirdi. Havada terk kokusu var» diye yazıyordu. Sir Hugh kolayca muzaffer olmuştu.

Herkes Vali olabilir

Elli milyonluk Majestelerinin memleketinde Sir Hugh'un muvaffakiyetini küçümseyen bir tek adam yardı: Babası Right Honorable Isaac Foot otuz yıl müddetle Devonport'u Avam Kamarasında temsil etmişti. Hugh Ftoot da 1907 senesinde Devonsbire'in Piymouth kasabasında doğmuştu. Asquith'in ve Lloyd George'un yakın arkadaşı olan Isaac, Liberal Partinin en nüfuzlu şahsiyetleri arasındaydı. Elli bin kitaplık kütüphanesi ve seksen yaşında bulunmasına rağmen her gün bir kitap okuması ile meşhurdu. Liberal siyaset adamının dört oğlu da kendi sahalarında şöhrete kavuşmuşlardı. En büyükleri John İngilterenin en tanınmış avukatıydı. Dingle, liberal partinin liderlerindendi. Partinin sağa kaymasına kızarak istifa etmiş, İşçi Partisine geçmişti. Bir ara Londranın meşhur Observer gazetesinin başında bulunmuştu. Ailenin en küçük oğlu Michael 1945'de yazdığı «Suçlular» adlı bir kitapta meşhur olmuştu. Zola'nın "İtham ediyorum"undan sonca «Suçlular»ın bu janrın en muvaffak eseri olduğunda münekkidler müttefikti. Michael Parlamentoya da girmişti ve hararetli bir Bevan taraftarıydi. Halen Bevan'ın gazetesi «Tribüne» u idare etmekteydi. İngiliz televizyonunun en meşhur tefsircilerinden de 'biriydi. Elli yaşındaki Sir Hugh da kardeşleri gibi bir enteliektüel olmasa dahi Kıbrıs meselesi dolayısıyla işte milletlerarası bir şöhrete kavuşmuştu. Londra'da av partilerinde ve kokteyllerde bu zaferi tesit ediyor ve «Taksim isterim» diyen Türk köylüsünün toprağım kaybedeceğini öğrenince düşünceye daldığı gibi spritüel fıkralarla hayranlarının sayısını arttırıyordu! İşte bu zafer günlerinde Daily Mail gazetesinde İsaac Foot imzalı bir yazı görüldü. İsaac, Kıbrıs Valisi oğlundan alaylı bir dille bahsediyordu: «Sir Hugh bu enteliektüel aile içinde kendini biraz öksüz hissetmekteydi Altı yedi yaşındayken bir kaç defa evden kaçmıştı. Onu sonra kırlarda çingenelerin yanman bulduk, çingenelerden hiç farkedilmiyordu.» Muzaffer Valiyi bağrına basacak yerde iğneliyen baba bu kadarla da yet inmiyordu: «Herkes-Parlemento üyesi veya Kıbrıs Valisi olabilir» diyordu. «Foot ailesinin başarılarının zirvesine» Jonathan Swift hakkında neşrettiği son bir kitapla Michael erişmişti.

Babasına lâyık bir evlât olduğunu göstermek, için Sir Hugh, Daily Mail' in Yazı İşleri" Müdürüne derhal bir cevap mektubu gönderdi. «Bu, eminim biraderlerimin ibir oyunu» diyordu. «Nerede sözlerine kulak veren bir gazeteci bulsalar, benim dağ başında büyümüş aptal bir yabani olduğumu söylerler.. Denizaşırı memleketlere sürüklenişimin, onlar gibi hukuk ve siyasî ilimleri okumaya aklımın katiyen ermeyişinden ileri geldiğini anlatırlar.» Halbuki Cambridge'de talebeyken, Oxford'daki kardeşleri gibi o da derslerdeki başarısı yüzünden bir sürü mükâfat elde etmiştir. Çingenelere gelince, evet çingeneleri seviyordu. Ne vardı?

Aynı kandan olan kardeşler tabiatıyla bu karşı hücumu cevapsız bırakmadılar. En büyükleri avukat John vazifeyi üzerine aldı: «Muazzam bir kibir Sir Hugh'u kardeşlerinin gazetecilerle onu konuşmaktan başka yapacak işleri yokmuş farzetrneye sevk etmişti,» Bu cins şakaları pek seven İngilizler bile prestijinin zirvesine erişmiş bir adama böyle çatılmasını pek anlayamadılar. Neden sonra işin, enteliektüel ailenin mutad şakalarından biri olduğu ortaya çıktı.

Valinin kariyeri

Sir Hugh'un adı ilk defa Jamaica Valisiyken duyulmaya başlamıştı. Vali 1960 yıllarında Jamaica'nın Anayasa gelişmelerine nezaret etmiş, bu memleketin yeni federasyona girmesini hazırlamıştı. Çocukluğunda çingenelere bayılan Valinin Jamaica'lılara kanı çok ısınmış ve hatta onlar gibi yaşamaya başlamıştı. Jamaica'lılar bu ötekilerine benzemiyen Valiyi çok seviyorlardı. Siyasî Partiler de sözünde duran Sir Hugh'dan memnundular. Vali bu memlekette ilmi çalışmalara da girmişti. Çiftlik idaresi ve pazarlar üzerinde **bir** etüd yapmıştı. Jamaica hakkında Amerikadaki bir seri konferansıyla Foot çok beğenilmişti. 1951'de İngilterenin en büyük (müstemlekesi olan Nigeria'nın Anayasasının hazırlanmasında büyük rol oynadı. Libya devletinin temellerinin atılmasında Foot'un hisesi vardı. 1951 de «Sir»lük ünvanıyla taltif edilen Foot'a ideal bir müstemleke memuru olarak bakılıyordu. Liberal Vali eski müstemlekeleri ellerinden tutup muhtariyete, son ra istiklâle götürüyordu. Ayni mucizeyi şimdi Kıbrısta göstermesi beklenmekteydi. Kibrisin milletlerarası bir mesele olması dolayısıyla, o zamana kadar adı pek işitilmeyen Vali, 1958 yılı başında birdenbire dün» yaca tanınan bir adam haline geliverdi.

Sir Hugh Foot ilk günlerde halk arasında

Kantarın topu kaçtı

Eşref saat

Londrada üç hafta nükteli, Kıbrısta on gün hummalı bir hayattan sonra göçebelikten hoşlanan Kıbrıs Valisi bu haftanın başında Ankara Garında yataklı trenden iniyordu. Londrayı fetheden Valiyi büyüklerden kimse karşılamıya gelmemişti. İstasyonda sadece protokolden çok emniyet endişeleriyle gönderilen Emniyet şube Müdürü ve. yirmi kadar polis vardı.

Zaten İktidar, Foot'u hep tanımâmazlıktan geldi.. Gazeteciler ise gafil davranmamışlardı. Hepsi istasyondaydılar. Adanın statüsünde bir değişiklik olup olmıyacağını soldular. Vali verebileceği en nazik cevabı esirgemedi. «Henüz kati bir şey yoktu.» Evet, hakikaten henüz kati bir şey yoktu, ama ortada muhakkak

bir şeyi vardı ve bu şeyi Türk Hükümetine kabul ettirmek için Selwn Lyoyd ve Hugh Foot Ankarada bulunuyorlardı. İngilizler yeni plândan daha Yunanlıları haberdar bile etmemişlerdi. Bütün ikna vasıtalarını kullanarak Cumhuriyet Hükümetine Foot Plânını beğendirmeye çalışacaklardı, İngilterenin tezi belliydi. Majestelerinin hükümeti, fikri pek sevmese de, taksim kapısını tamamiyle kapamıyordu. Adaya verilecek olan nihayet bir muhtariyetti. Türk azınlığının haklarım korumak için İngiltere her türlü tedbiri almaya hazırdı. İşte, bu muhtariyetin şeklini tesbit için konuşmalara başlanmalıydı. Yalnız, Ada Rumlarını, temsil eden Makarios da bu konuşmalarda bulunmalıydı. Taksim tezine dört elle sarılıp en ufak bir suples göstermemek doğru değildi. Unutmamak lazımdı ki İşçiler İktidara gelirlerse, Türkiyenin vaziyeti daha kötü olacaktı. Türkiye ehveni şere razı Olmalıydı. Cumhuriyet Hükümeti Makariosla konuşmak ve muhtariyeti kabul etmek gibi «ufak fedakârlıklar» yapmalıydı. Selwyn Lloyd, Ankara Konferansından ayırdığı vakitlerini bu tâvizleri elde etmeye sarfe diyordu. Lloyd'un işini kolaylaştırmak için Dulles da elinden gelen gayreti gösterecekti. Gerçi Yeşilköy Hava Meydanında Dulles adına beyanat veren Dışişleri Bakan yardımcılarından Andrew Berding, Amerikanın Kıbrıs işiyle ilgilenmiyeceğini söylemişti. Fakat bu mecburi bir beyanattı. Dulles'ın Kıbrıs işiyle ilgileneceği muhakkaktı. Nitekim ilgilendi. Artan Sovyet tehlikesi karşısında Batı. Savunma Sistemini kuvvetlendirmek için çırpınan Dulles'in NATO'nun doğu kanadını zayıflatan Kıbrıs ihtilâfının daha fazla uzamasını müsamaha ile karşılaması beklenemezdi. Dulles Cumhuriyet Hükümetine anlaşma lüzumunu kabul ettirmeye çalışacaktı. Yalnız Nuri Said ile zaten başı dertte olan İngilterenin ve Amerikanın, Bağdat Paktına hiç değilse görünüşte bir muvaffakiyet havası vermek için Türkiyeyi hu sefer pek fazla zorlamamaları mümkündü. Aradan belki biraz zaman geçecekti, fakat netice degişmiyecekti! İngiltere Hükümeti Foot Plânım kabul etmişti. Amerika, İngilterenin yeni görüşünü, hemen tamamiyle desteklemekteydi. Majestelerinin Hükümeti şimdilik Kıbrıs işini i gönül rızası ile halletmeye çalışıyordu. Ama ikna gayretinin netice verdiğine kanaat getirirse en kısa bir zamanda Foot Plânını tatbikata koymaktan çekinmiyecekti. "Geri dönülmez karar" alınmıştı. Sadece plânı sahneye koymak için eşref saat beklenmekteydi. Kıbrıs işi vahim bir safhadaydı. Böyle nazik bir dakikada Pazar günü yaptığı basın toplantısında Fatin Rüştü Zorlunun Sir John Harding devrindeymisiz gibi konuşması hayret uyandırdı. Şeklen Dışişleri Bakanlığına çok yakışan Zorlunun İngilizcesi de o gün ikinci bir hayret mevzuu oldu. Nedense İngilizce konuşmaya karar veren Bakan ikide bir yanındaki tercümana hatırlayamadığı kelimelerin İngilizcesini sormaktaydı. Bu İngilizce basın toplantısı son derece optimistti ve Zorlunun evvelki konuşmalarına nazaran çok yumuşaktı: Türkiye ile İngiltere arasında bu ana kadar bir görüş farkı yoktu! Lennox - Boy d taksimi kabul etmişti. Sonra Kibrisin bütün Orta Doğunun müdafaası için ehemmiyeti çok' büyüktü.

Halbuki İngiliz Devlet adamlarının vaktiyle çok tekrarladığı ve Zorlunun halen unutamadığı bu güzel lâflar şimdi tarihe karışmıştı. Mısırı terkeden İngiltere, bir zamanlar hakika ten Kıbrıs üssüne güvenmişti. Henry Hopkinson o sıralarda «Commomvealth içindeki stratejik ehemmiyeti dolayısıyla Adaya hiç bir zaman istiklal verilmiyecek» diyordu. Ama talihsiz Süveyş Seferinden beri generaller artık . Kıbrıs üssünden konuşulamasını bile istemiyorlardı. Bir general acı acı «Kıbrıs üssü mü? Belki deniz altında balık avlama üssü olarak işe yarar» nüktesini yapmıştı. Hakikaten Mısıra meşhur ültimatom gönderildikten 24 saat sonra ancak bir piyade taburu Magosa açık. larında bekleyen gemilere bindirilebilmişti. Kıbrısda hâlâ bir liman yoktu. İşte İngilziler adanın hiçbir stratejik ehemmiyeti kalmadığı tecrübesiyle öğrenmişler ve Kıbrıs siyasetini değiştirmeye karar vermişlerdi. Fatin Rüştü Zorlu bunun farkında görünmüyordu.

Lennox . Boyd için de Taksim, AKİS'in yüzlerce defa yazdığı gibi tünelin sonundaki hâl çeresiydi. Yalnız, iç siyaset endişeleri dolayısıyla İngiliz tutumunu birdenbire değiştirmek uygun bulunmamıştı. MacMillan Süveyş Seferinin yaraladığı Muhafazakârları hemen, ikinci bir defa ayaklandırmaktan çekiniyordu.Bunun için Mareşal Harding'in vazifesini üç ay daha uzatmıştı. Sputnik'in diğer meseleleri unutturduğu bir sırada Sir Hugh Adaya gönderiliyordu. Yeni Valinin aldığı talimat şuydu: "Hiç bir sert harekete girişmeyiniz. Acele etmeden Adada bir İtimat havası yaratınız ve bu işi üç ayda hallediniz." Adada havayı zahiren düzelten Foot malûm raporuyla Londraya dönmüş ve Foot plânı hükümet tarafından kabul edilmişti. Münasip bir zamanda tatbike konulacaktı. Bu sebeple ufukta Ankara Hükümetini optimizme sevkedecek en ufak bir ümit kırıntısı gözükmüyordu. "Ufak tavizler" veya "suples" fikrinde İngiltere sonuna kadar ısrar edecekti. Cumhuriyet Hükümeti ile istişareler meseleyi halletmezse, Majestelerinin hükümeti, durumun gerektirdiği neticelen çıkartmasını bilecekti,

Adanın akibeti karanlıktı. Taksimden başka bir hal çaresinin kabulü artık bir gün meselesi haline gelmişti. Bu herkesin malûmuydu. işte bu duruma isyan eden Kıbrıs Türkleri bu haftanın başında şimdiye kadar görülmemiş bir şiddetle hislerini ifade ettiler. Asıl o "yeni bir faktör" oldu.

Ya taksim ya ölüm

Bu haftanın başında bir sabah vakti Lefkoşanın Atatürk Meydanında toplanan Türkler "Taksim, tak] sim" diye bağırıyorlardı. Sir. Hugh Kıbrısta bulunduğu kısa müddet zan fında Taksim lâfını çok işitmiştir. Hattâ geçen hafta kendisine gönderilen portakalların üzerinde bile 'Taksim yazıyordu. Fakat teşhisinden zerrece şüphesi olmayan Sir Hugh Taksim sözünü zerrece duymak istemiyordu. Duymadıkça da Ada **Türk** lerinin huzursuzluğu ve nümayişler şiddetini gittikçe arttıracaktı. Bu liberal valinin plânında hesaba kâtmadığı yeni bir meseleydi. Nitekim bugüne kadar sadece Rumlarla çar pışmak itiyadında olan İngiliz asker ve polisleri ilk defa olarak çok sa kin zannettikleri Ada Türklerinin savletiyle karşılaştılar. İngiliz polis ve Türkler arasında bu büyüklükte bir çatışma Ada için yeni bir hadi seydi. Atatürk Meydanında toplanan Taksim taraftarlarını kolayca dağı tabileceğini sanan İngiliz polisi ya nılmıştı. Yeni takviyeler almasını göz yaşartıcı" bombalar kullanması na ve sopalarım insafsızca savurma sına rağmen nümayişçiler gerile miyordu. Bazan dağılır gibi olurlar sa da, Adalı Türkler her seferinde daha kalabalıklaşmış olarak geliyor lardı. Kıtana Türktür Partisi Sekre teri Osman Örekin itidal ve sükûnet tavsiyeleri de doğru bir davanın mü dafaasını yaptığından zerrece şüphe si olmıyan kütleyi yatıştıramadı. Örnek lerinde Türk bayrağı taşıyan genç kızların bulunduğu nümayişçiler yü rüyüşlerine devam ettiler. Ayni gü ce sokağa çıkma yasağına rağmen Türkler yine sokaklardaydılar. Göz yaşartıcı bomba yağmurları ve in safsızca sallanan sopalar onları dur duramıyordu. Bu arada Adanın en büyük garajı, yakılıyordu. Çarpışma bir buçuk saat sürdü. Takviye edilen İngiliz askerlerine, karşı taştan baş ka silâhı olmayan nümayişçiler adı adım mukavemet ettiler. Taşa kal kalkan kullanan İngilizlerin "Dağı lın, yoksa ateş ediyoruz" tehditleri kimse aldırış etmiyordu. Tepeden tırnağa silâhlı Majestenin askerler ateş etmediler. Fakat bir, askeri bir kadını ve ihtiyar bir Türkü çiğ nedi. "Ya Taksim, ya ölüm," **diye** nümayişçiler için bu ilk *gün,* kurban ve üç yüze yakın, yaralıya kapanıyordu.

Kıbrıslı Türkler ertesi gün Magu sa sokaklarındaydılar. İngiliz asker leri bu sefer bir türlü, yıldıramadık ları, coştuğu zaman tam manası la coşan Ada Türklerine ateş etmek te tereddüt etmediler. Beş ölü var "Kıbrıs Türktür" Magosa Başka derhal tek dayanağı olan Cumhuri yet Hükümeti Başkanına ve Dışişle ri Bakanına durumu bildirdi. A

Başbakanın cevap olarak verdiği beyanat -yılbaşı mesajıyla mukayese edilince- Kıbrıslıların endişeli yüreklerini yatıştıracak enerjik bir beyanat olmadı. Menderes Taksim kelime, sinden bahta, etmiyordu. İktidarın başı Adadaki ırkdaşlarımızın Hükümetimize karşı besledikleri itimada halel verecek hiç bir seyin vuku bulmıyacağını' teyid etmekteydi. İngiltere Hükümeti ile olan münasebetleri' miz öteden beri olduğu gibi son derece dostaneydi. Müzakereler "endişeyi mucip bir istikamet" .takip etmemekteydi.

Bir emri vaki...

Nitekim durumun, disiplinli kaygularına aldırış etmemeyi gerektirecek kadar ciddi olduğunu düşünen D.P. nin Trabzon Milletvekili Profesör Osman Turan mutad sükûtu bozmakta tereddüt etmiyor ve bu hafta basında verdiği sözlü soruda endişelerini belirtiyordu. Kıbrıs meselesi neden hayati menfaatlerimize ve en meşru taleplerimize aykırı bir seyir' takip etmekteydi? İngiliz siyaseti sön zamanlar Yunanistana müzahir bir cereyan almıştı. "Bir emri vaki" 'karşısında hükümet ne yapacaktı? Orta Doğuda Türk. İngiliz dostluğunun onlar için bir nimet, bizim için "bir külfet" halinde devamına müsaade edilecek miydi? Neden başından beri İngiliz siyasetine "adetâ tâbi bir durumda" kalınmıştı? Profesör Osman Turanın bu suallerine zaten muvafık, muhalif vatandaşlar aylardır kendi kendilerine bir cevap aramakla meşguldüler.

Dış politikadaki düsturu "bana itimad edin, gerisine karışmayın" olan iktidardan, tabii 'ki tatmin edici bir söz beklemek hayaldi. Herhalde tecrübeli milletvekili Osman Turan da. fazla hayale kapılmıyordu. Ama bu sözlü soruyu vermekle vazifesini yaptığından zerrece şüphesi yoktu. Zira Kıbrıstaki son hâdiseler bütün Türkiyede derin ve içten bir tessüre yol açmıştı. Nitekim bu haftanın ortasında, Perşembe günü gazeteler siyah başlıklarla gıktılar. Radyo da musiki yayınım kesti, Yeşil Adada akan kan anavatanı kedere garketmisti.

Kısaca. Sir Hugh Foot Kıbrısta Yeşil Işığın yanmasını beklerken muvafık muhalif 25 milyon Türk endişe içindeydiler. Acaba fikirlerine olaylardan çok itimad eden Kibrisin liberal Valisi de bu haftaki hâdiselerden sonra hâlâ "Ada mensupları arasında iyi niyetin yerleşmesi için girişilen teşebbüsün müsbet neticeler" verdiği kanaatim muhafaza ediyor muydu? Zira Yunanlılar yerlerine çekilmişlerdi ama bu, Adada sükûnetin avdet ettiği manasını taşımıyordu. Beklenmesi gerektiği gibi Türkler ayaklanmışlardı. Halbuki Foot Plânı, herşeyden evvel Adada huzurun temini prensibine dayanmıyor muydu?

İngiliz askerleri "Dağılın yoksa ateş açarız" levhasıyla

Gürültünün ne kurusuna, ne sulusuna pabuç!

Emniyet

Kura gürültü

Görülmemiş İmar hareketleri başladığından beri gittiği her yerde yürekleri ağıza getiren bir büyük ve siyah Cadillac bu haftanın başında,. Pazarı Pazartesiye bağlıyan gece Ankarada Kızılay civarındaki Konur sokağa girdiğinde pek az kimsenin alâkasını çekti. Araba 0002 numaralı kırmızı plâka taşıyordu. Ama, doğrusu istenilirse o gece Konur sokak sakinlerinin akılları başlarında değildi, zira yürekleri zaten biraz evvel ağızlarına gelmişti ve Başbakan Adnan Menderes otomobilinden indiğinde İmarı düşünecek halde bulunmuyorlardı. Bir çeyrek saat kadar evvel hepsi, müthiş bir infilâk sesiyle yataklarından fırlamışlardı. Fırlamışlardı ve «içlerinden bir çoğu odalarının cam ve pencerelerinin tuz buz olduğunu görmüştü. Müthiş bir soğuk, aniden evleri doldurmuştu. Ne olmuştu, ne oluyordu? Bütün pencerelerin ışıkları bir anda yanmış ve çoluk çocuk sokağa dökülmüştü.. Sokakta bir kitapçı vardı. Dükkânının adı Amerikan Neşriyat Bürosu idi. İşte o büronun duvarı tahrip edilmişti. Bir bombanın patladığı anlaşılıyordu. Şaşkınlık devam ederken evvelâ polis. Jandarma ve itfaiyeciler etrafı 'tutmuşlar, sonra da üzerinde çok şık bir siyah palto bulunan, kravatının düğümü itinalı, sacları ihtimamla taranmış Adnan Menderes çıkagelmişti. Pijamalarının üstüne paltolarını çekip dışarı uğramış olan sokak sakinleriyle kıyafet bakımından tezat teşkil eden Başbakanın oraya yatağından çıkıp gelmediği anlaşılıyordu. Başbakan Başkentte bombaların patladığı kendisine haber verilir verilmez, çalışmasını bırakıp vak'a mahalline koşmuştu. Yüzünde endişe ve teessür okunuyordu. Heyecanlıydı. Nitekim, "pijama - palto" giymiş sokak sakinlerinden Bolu Milletvekili Mahmud Güçbilmez' yanına geldiğinde ondan izahat almış ve hâdiseyi bir kere de ondan dinlemişti. Bu sırada bir genç gazeteci de -Yalçın Uraz- bildiklerini hükümet başkanına anlatmak fırsatını bulmuştu.

Gece yarısında olanlar

Aslında o sırada, Konur sokakta cereyan eden vak'a bir oyunun ikinci kısmı sayılabilirdi. Hâdise. Amerikan Büyük Elçiliğinin Paris Caddesine bakan deposunun önünde başlamıştı. Gecenin geç vaktinde orada patlayan bir bomba -saat 23.45 idi. Yalnız semt sakinlerini değil, hemen bütün Yenişehiri ayağa kaldırmıştı. Amerikan Büyük Elçiliği nin arkasındaki deponun önünde vuku bulan infilak bir hayli tahribat yapmıştı.. Deponun sac duvarları bir kâğıt gibi yırtılmış, civarda sağlam pek az cam kalmıştı.

Aynı saatte kısa boylu, saçları açık, cin gibi bir adam evinde istirahat etmekle meşguldü. Doğrusu istenilirse hayatından memnun görünüyordu; zira bu, dinlenmek için bulduğu pek ender anlardan biriydi. Fakat infilâk sesini duyar duymaz Kemal Aygün Kızılaydaki vali konağından fırladığı gibi soluğu hâdise mahallinde aldı. Demek istirahat, o gece de kabil olmıyacaktı. Nitekim bombanın patlamasından tam 12 dakika sonra sevimli -ve tecrübeli bir emniyet şefi olan. vali vak'aya el koymuş, tahkikata başlamıştı. Her şey, Amerikan elçiliğinin bahçesinden içeri bir bombanın atıldığını gösteriyordu. Dulles'ın Ankarada bulunduğu bir sırada bunun ifade ettiği mâna büyük olmak lâzımdı. Gerçi o sırada Amerika Dışişleri Bakanı Amerikan Elçisinin hâdise mahallinden iki kilometre kadar uzaktaki ikametgâhında bulunuyordu. Ama marifetin ona müteveccih bulunduğunu anlamak için Kemal Aygün tecrübesine sahip olmak dahi şart değildi.

Kemal Aygün tahkikatına devam ederken Emniyet Müdürü, daha sonra başka alâkalılar kendisine katıldılar. Türk ve Amerikalı mütehassıslar da gelmişlerdi. İşte tam o sırada ikinci bir infilâk sesi duyuldu. Patla-

Polis hâdise mahallinde tahkikat yapıyor
Tahkikatı yazmak yasak!

yan, Konur sokak sakinlerinin yüreğini ağzına getiren bombaydı. Yenişehir birden karıştı. Sokaklar polisler ve askerlerle dolmuştu. Amerikalılara ait binalar kordon altına alındı. Patlıyacak bir üçüncü bomba daha var mıydı?

Amerikan Elçiliğinin arkası süratle kalabalıklaştı. Cumhurbaşkanı, yanında uzun boylu başyaveri -Deniz Kurmay Yarbayı, yakışıklı., Faik Taluy. bulunduğu halde gelmiş müteakiben Konur sokaktan dönen bakan, da kendisine iltihak etmişti. Amerikan Büyük Elçisi Fletcher Warren, elinde bir cep feneri, bizzat keşifte bulunmaya çalışıyordu. İçişleri Bakanı. Emniyet Umum Müdürü hep oradaydılar. Devlet büyükleri Amerikan elçisine teessürlerini bildirdiler. Biraz beklenildi, fakat başka infilâk olmadı. İki bomba, gerekli heyecanı yaratmaya kâfi gelmişti.

Mânâsız protesto

Heyecanın iki sebebi vardı. Evvelâ Türkiye, sık sık bombaların patladığı bir memleket değildi. Böyle bir hâdisenin eşine rastlamak için "Papen'e suikast"a kadar gitmek lâzımdı Daha mühimi, pazartesi sabahı Bağdat Paktı Konferansı bağlıyacaktı. Bir çok memleketin hükümet başkanı veya Dışişleri Bakanı Ankaradaydı. Anlaşılıyordu ki gizli eller bir nümayiş yapmak istemişlerdi. Ama, bundan ne fayda umuyorlardı, meçhuldu. Akla gelen ilk ihtimal bunun, Bağdat Paktını protesto mânâsını taşıyabileceği ihtimali oldu. Ama Türkiyede herkes, Bağdat Paktının prensibini destekliyordu. Yoksa, Amerikaya karşı bir gösteri miydi? Her halde, bir sebep bulmak kolay değildi.

Başta Kemal Aygün, Alâkalılar iki' gün çalıştılar. Bu haftanın başında sah günü aşağı yukarı bir ışık hâdisenin üzerine serpilmişti.

Fakat aynı gün Ankara Savcılığı, âdetine, uyarak, neşir yasağı koydu. Bu suretle tahkikat mevzuunda elde edilen ilk neticeleri yazmak men o-luyordu. Ankara savcısı Rahmi Ergil -halbuki herkes onun değiştiğini sanıyordu- gazetelere şu tebligatı yaptı: "26/27.1.1958 Pazar gecesi Ankarada Paris Caddesinde ve Konur sokağındaki Amerikan Neşriyat Bürosu önünde vaki olan infilâk hâdisesi tahkikatına ehemmiyetle devam edilmektedir.

Yapılmakta olan tahkikatın seyir ve gayesinin .ihlâl edilmesine engel olacağı düşüncesiyle ve mezkûr tahkikatın selâmetle yürütülmesini temin maksadiyle Basın Kanununun muaddel 30 uncu maddesinin 2 nci, fıkrası gereğince her türlü neşriyatta bulunulmasının yasak edilmesine Ankara Nöbetçi Sulh Ceza Mahkemesinde 28.1.1958 gün ve 20 sayılı karariyle karar verilmiştir.'*

Hayret uyandıran bu tebligatın nasıl olup da pazar gecesi yapılmamış olduğuydu. Aksi halde, böyle bir hadisenin vukuundan bile bombalarla evlerinin camları kırılmış olan Ankaralılar habersiz kalacaklardı.

Müşterek teessür

Pazartesi günü Büyük Meclis toplandığında celsenin başında D.P. Grubu Başkan Vekili Baha Akşit müzakerelerden evvel kürsüye geldi ve hadise karşısında duyulan teessürü ifade etti. Arkadan C.H.P. Grubu Başkan Vekili Faik Ahmet Barutçu kürsüye gelerek bu teessüre partisinin de iştirak ettiğini belirtti.

Bu güzel bir hareketti ve **millî** hislere kelimenin tam mânasiyle tercüman oluyordu. Nitekim salı sabahı gazeteler neşir yasağı haberi ile birlikte Dulles'ın Adnan Menderese bir mektubunu da sayfalarına alıyorlardu. Amerika Dışişleri Bakanı mektubunda şöyle diyordu:

"Muhterem Başvekil,

26 Ocak, gecesi Amerikan Sefaretine ait bir binada bomba patlatılması Ve Amerikan Haberler Merkezinin kütüphanesine tevcih edilmiş bomba patlatma teşebbüsü hadiseleri karşısında Türk Hükümetinin gösterdiği yakın alâkadan çok müte-

Fletcher Warren iz arıyor
Diplomatın dedektifi!

hassis oldum. Çok şükür hasar büyük olmamıştır.

Sayın Cumhurreisi ve zâtı devletleri ile Türk kabinesine mensup baza vekillerin, infilâklerin vukubulduğu mahalle, gecenin ilerlemiş saatlerinde, bizzat gitmeleri ve bazı vekillerin Sefaretin ikametgâhında ziyaretime gelmiş olmaları beni hususiyle müteşekkir kıldı. Hadisenin yakın faillerinin ele geçirilmesi için girişilen tahkikat hususunda, hükümetinizin hiç bir gayreti esirgemediğinden eminim. Demokrat ve Halk Partili mebusların Büyük Millet Meclisinde yaptıkları beyanatlar da fevkalâde memnuniyetbahştır.

Dahiliye Vekâleti tarafından yayınlanan tebliğ, derinleştirilen tahkikatın, hâdisenin komünistler tarafından tertiplendiği yolundaki ilk intibaı teyid ettiğini göstermektedir. Bu tedhiş fiili, gayelerine ulaşmak için şiddete inanan ve bunu vasıta olarak kullanan kimselerin yapacağı tipik bir harekettir.

" Hürmetlerimle."

Allahtan Ankara Savcısı neşir yasağı kararını John Foster Dulles'a da tatbike kalkışmadı!

Kapatılan parti

Ankaradaki bomba hâdisesinden birkaç gün evvel bir neşir yasağı kalkıyor ve tanınmış solcular tarafından kurulmuş olan maceralı Vatan Partisinin kapatılmış olduğu havadisi emniyet tarafından çekilmiş resimler ve hazırlanmış malzemeyle birlikte basına veriliyordu. İstisnasız hemen bütün gazeteler 1957'nin son günlerinde mahkeme karan ile kapatılmış olan Vatan,Partisinin kurucularına ait resimleri boy boy sütunlarında neşrediyorlar ve bu mimli solcuların gelmiş geçmiş marifetleri ve mahkûmiyetleri hakkında geniş malûmat veriyorlardı. Gazetelerin hiçbirinin bu haberi atlamaması ve resim bulma sıkıntısı çekmemesi için emniyet elinden geleni yapmış, basına, geniş malûmat ulaştırmıştı. Tevkif edilenlerin sayısı yirmibeşi buluyordu. Hemen hepsi de müsecceldi.

Vatan Partisi 1954 yılında kurulmuştu. Merkezi İstanbuldaydı. Kurucularının namlı solcular olması daha o günlerde. siyasî polisin dikkatini çekmiş ve bunların hareketleri takip edilmeye başlanmıştı. Ancak tamamen kanuni mevzuat çerçevesi içinde hareket eder görünen Vatan Partisi kurucuları 1957 seçimleri arifesine kadar pek açık vermemişlerdi. Başlarında Dr. Hikmet Kıvılcımlı adında son derece kurnaz ve bu işlerde pişmiş biri . vardı. Parti olarak faaliyetlerini daha Ziyade işçi muhitlerine tevcih etmişlerdi.

Seçimlerin hemen arifesinde Dr. Hikmet Kıvılcımlının Eyüp camii av. luşunda yaptığı bir secim konuşmasında dini siyasete âlet eder mahiyetteki sözleri nazarı dikkati,çekmiş ve Hikmet Kıvılcımlı bu sözlerinden dolayı tevkif edilmişti. Bunu, partinin diğer üyelerinin evlerinde yapılan araştırmalar takip etmiş ve bu araştırmalar sırasında, görülmüştü ki, sanıklardan pek çoğunun evinde komünizan faaliyetlere delil olabilecek broşürler, beyannameler ve evrak vardır. İşte bunun üzerinedir ki Vatan Partisi ilgili mahkemeden alınan bir kararla kapatılmış ve İstanbuldaki bütün ocakları ile tamirde yeni kurulmuş olan şubesi de mühürlenmişti. Kuruculardan yirmibeşi ise derhal tevkif edilmişti. Aralarında Nuriye Yalçın' ve Zehra Kosova adında iki de kadın bulunan sanıkların hemen ekseriyeti işçiydi. İşçi muhitleri arasında yayılarak Rusyada olduğu gibi bir proleter diktatörlüğü kurmak hülyası peşinde koşan sanık lar halen mevkuf bulunmakta olup, niuihtemelen pek yakında yargılanacaklar; ve ezalarım bulacaklardır.

Dr. Hikmet Kıvılcımlı
Bir atlarsın Çekirge
Vatan Partisi memlekette sayılaı birkaçı bulan ve "dört büyükler =D:P, C.H.P,Hür Pve C. M.P nin dışında bulunan fasa fiso partilerden biriydi

Alışkanlık

Amfi şeklindeki salonu dolduran talebeler birden,. ellerini şiddetle çarpmaya ve büyük bir gürültü içinde tezahürat yapmaya başladılar. Alkış sesleri, akustik tertibatına, bilhassa itina edilmiş salondan taşıp, bütün binaya yayıldı. "Yaşa!", "Var ol hocam!" sedaları ayyuku tutuyordu. Amfinin tam karşısındaki kapıdan içeri girmiş olan gençce, orta boylu, üzerinde gri bir tayyör etekbulunan gözlüklü kadın şaşırdı. Bir an olduğu yerde durarak kendisini alkışlayanlara hayretle baktı. Bu şaşkınlık, talebeleri daha da coşturmuş u. Alkış bir türlü dinmek bilmiyordu

Siyah saçlı, gözlüklü hoca kürsüye doğru yürüdü. Önündeki mikrofonu boyuna göre ayarladı ve eliyle teşekkür makamında talebelerini selâmladı. Salondaki uğultu da bir müddet devam ettikten sonra dindi. Profesör hanım, sakin bir sesle dersine başladı. Dersin mevzuu Roma Hukuku idi ve Roma Hukuku Profesörü olan hoca, Jüstinyanus Kanunlarını izah etmeye koyuldu.

Hâdise geçen haftanın ortalarında bir sabah, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi birinci sınıf talebelerinin ders gördükleri büyük amfide cereyan ediyordu. Hocanın adı Türkân Rado idi. Türkân Rado birkaç gün önce, Senato tarafından tâyin edildiği üç kişilik tahkik heyetindeki vazifesinden istifa etmişti. Heyetin, gene Hukuk Profesörlerinden Hüseyin Naili Kübalının verdiği bir beyanattan dolayı Bakanlık emrine alınıp alınmıyacağı hususunda tahkikat yapmakla vazifeli olduğu biliniyordu. Talebeler Türkân Radonun çok sevdikleri hocaları Hüseyin Naili Kübalı hakkında tahkikat yapan bir komisyondan çekilmesini memnuniyetle karşılamışlardı: Alkışlarım bu bakımdan bol bol harcıyorlardı. Bu alkışlar bir bakıma Milli Eğitim Bakanlığının Üniversite Muhtariyetine uzanan elinin protesto edilmesi manasına alınmalıydı.

Ama boynundaki bir sıra hakiki inci kolye ve sol elindeki alyanstan başka en ufak bir ziynet eşyası taşımayan gri tayyörlü, solgun benizli profesör Senato tarafından vazifelendirildiği tahkik heyetinden ne talebelerin zannettiği gibi bir protesto maksadı ne de hatıra gelebileceği gibi mesuliyetten kaçma duygusu ile istifa etmişti. Hayır! Sadece, siyasî neticeler doğurabilecek bir hâdiseye adının karışmasından endişe etmişti. İstifasının tek sebebi buydu. Bu bakımdan, talebeleri kendisini hararetle alkışlarken o, maksadının yanlış anlaşılmasının verdiği bir huzursuzluk içinde bulunuyordu.

Üç kişilik tahkik komisyonunda Türkân Radodan boşalan yere yeni bir öğretim üyesinin tâyini İstanbul Üniversitesi Senatosunu teşkil eden profesör ve doçentler için küçük çapta bir dert oldu. Yıldırımları böylesine üzerine çekebilecek bir işe hemen hiç kimse adının karışmasını istemiyordu. Tahkik Komisyonundaki üçüncü sandalyeye gene Hukuk Fakültesi hocalarından Medeni Hukuk Profesörü Kemalettin Birseni getirmek istemişlerdi. Ancak, bu bir hayli yaşlı ve gün görmüş Ordinaryüs Profesör de adının siyasetle ilgili bir işe. karıştırılmasını arzulamamış ve komisyon üyeliğini kabule yanaşmamıştı. Fakat Ordinaryüs Peofesör D.R. Kemalettin Birsen bu iş için biçilmiş kaftandı. Bir defa Fakülte camia-

sında olduğu kadar hukuk sahasında da cidden sevilen ve ilmine hürmet edilen bir ilim adamı idi. Üstelik okuttuğu ders, yapılacak tahkikat mevzularında kendisine' mesela bir Roma Hukuku Profesöründen daha fazla söz hakkı veriyordu. Birsen ısrarlar karşısında komisyon üyeliğini kabul etti.

Ancak "Üçüncü Adam" aranırken bir hayli zaman geçmiş, bu arada Komisyonun yapacağı tahkikat da gecikmişti. Komisyon üyeleri tahkikatlarını bir türlü neticeye bağlayıp Senatoya bildirememişler, Senato da kat'i kararını verememişti. Hüseyin Naili Kübalının bakanlık emrine alınmasını iyiden iyiye aklına koymuş olan İktidar ise bu bir türlü yürümiyen tahkikat karşısında günden güne sabırsızlanıyordu. Bu yüzden ilgililerce Üniversite Kanunu. nun tadili, hususunda yapılan çalışmaların hızlandırılması tasarının bir an evvel hazırlanması için gerekli emirler adeta üst üste yağdırılıyordu.

Fakat sıkıştırılan sadece Bakan değildi Bakan da sıkıştırıyordu. Niteldin İstanbul Üniversitesine sık sık teleftin ediyor ve Senato raporundan haber soruyordu. İş gene "Osman Okyar meselesi"ne mi dönecekti? Ayni Celâl Yardımcı vaktiyle Osman Okyar hakkında da İstanbul Senatosundan mütalâa sormuş, fakat cevabım almaya kendi Milli Eğitim Bakanlığının ömrü vefa etmemişti.

Daha mühimi umumî efkâr da bekliyordu. Senelerdir '"Üniversite Muhtariyeti, Üniversite Muhtariyeti" denmişti. Ama şu Üniversite acaba o Muhtariyeti, hak ediyor muydu? Profesörleri, bir Muhtariyeti kuvvetle müdafaa gerektiğinde "aman, bö-. le siyasi bir meseleye, adım bulaşmasın" diyen veya etliye sütlüye karışmaktan çekinen bir Üniversitenin muhtar yaşaması için milletçe sarfedilen gayret boşuna olurdu. Elbette ki ilim adamlarının siyasi meseleye kârışmalarını gönül ârzulamıyordu. Ama, mücâdele siyasiyse, mücadeleyi yapmamak mı lâzımdı ?

Senatonun raporunu herkes bekliyordu. Yüzlerce yıllık bir maziye sahip bulunduğunu iftiharla ilân eden koca İstanbul Üniversitesinden, böyle bir hâdise karşısında yükselecek ses nasıl olacak diye.. Gönül istiyordu ki bu ses memleket çapında akis yapacak bir tok, tarafsız, küçük hesapsız ses olsun! Yâni ilim haysiyetinin sesi olsun!

Yardımcının hazırlıkları

Bu sırada, **ilk** defa **1943** yılında çıkarılan ve o günden bu yana bir hayli rötuşa uğramış olan 4936 numaralı Üniversiteler Kânunu Millî Eğitim Bakanlığının ilgili dairelerinde bir defa daha gözden geçiriliyor ve hemen bu devre içinde **B.M.M.** ye getirilecek şekilde bir tâdil tasarısı hazırlanıyordu. Tasarıda, Üniversiteler Kanununa eklenecek maddeler öylesine ayarlanıyordu ki bu tâdillerin yürürlüğe girdikten sonra Milli Eğitim Bakanlarının diledikleri profesörü bakanlık emrine hemen almaları işten bile olmıyacaktı. Bunun için artık ne Senatonun kararı beklenecekti, ne de bir türlü teşkil edilemiyen komisyonların tahkikat raporlarının n neticeleri! Bakan, tıpkı bir ilkokul hocası gibi bir profesörü de, lüzum gördüğünde Bakanlık emrine alabilecekti. Tâyin ve terfilerde de Bakanlığa geniş yetkiler tanınıyordu. Artık bundan sonra inhalar, tamamiyle Millî Eğitim Bakanlarının salâhiyetleri içinde olacak ve doçentliğe veyahut profesörlüğe tâyin edilecekler, inceden inceye elenip dokunacaktı. İktidarın ağzı yanmıştı. Yoğurdu üfliyerek yiyecekti, Öyle olur olmaz kimseleri doçent yahut profesör yaparak, başına dert olmalarına imkân vermeyecekti. Artık inhalar bir itaatkarlık mükâfatı olacaktı. Millî Eğitim Bakanlarının hassas terazilerinde tartılan "değer"lere paye verilecekti. Varsın bunların ilmi irfanı biraz kıt olsun. Maksat itaatkâr olmalarıydı.

Prof. Dr. Türkân Rado
Bu alkış niye?

Ancak ne var ki, bütün bu tedbirler de fayda vereceğe benzemiyordu. Nedense İktidar bunu bir türlü anlamak istemiyordu ama, nev'i şahsına münhasır demokrasi tecrübesine girdiğimizden ve kalkınma hummasına yakalandığımızdan beri alınan bütün antidemokratik tedbirler hep tersine neticeler vermişti. Ne Basın Kanunu, ne İçtüzük Tadilâtı istenen neticeyi vermiş ve İktidara rahat nefes aldırmıştı. Şimdi getirilmeye çalışılan üniversiteler Kanunu da tıpkı bunlar gibi arzu edilen neticeyi vermeyecekti. Köy görünürken, kılavuza ihtiyaç olmadığı meydandaydı.

Adalet

Thomas Paine der ki..

Geçen hafta içinde Yozgat Cezaevinde mevkuf bulunan otuzhir siyasî sanık mütemadiyen bir cümleyi tekrar ediyorlardı. Cümle Thomas Paine'in "İnsan Hakları" adlı kitabından alınmıştı ve şöyleydi: "Henüz insana bildiğini bildirmemek ve düşündüğünü düşündürmemek çaresi bulunmuş değildir." Sanıkların ağızından düşmeyen bu cümleyi ortaya Ali İhsan Göğüs atmıştı. **Ali** İhsanın hapishane içindeki vakti ya mektup yazmak, ya da kitap okumakla doluyordu. Maceranın başladığı ilk günlerde Gaziantep sanıklarına ayrılan koğuşta küçük bir kütüphane teşkil edecek kadar çok kitap birikmişti. Bilhassa C. H. P. **nin** Gençlik Teşkilâtı o zaman sanıklarla yakından ilgilenmişti. Yurdun dört bir, köşesinden topladığı kitapları Cezaevine yollamıştı. Tabiatiyle kitap, yapacak başkaca hiçbir işleri olmayan sanıklar için en makbul hediye yerine geçiyordu. Sanıkların arasında öyleleri vardı ki, dışardayken bir tek kitap bile okumamışlardı. Ama hapishanedeki yeknesak ve can sıkıcı hayat, okuyup yazmakla en ufak . ilişiği, olmıyanları dahi koyu birer gazete ve kitap tiryakisi yapmıştı.

Sanıklardan Ali İhsan Göğüs, **bir** gazeteci olarak koğuşun en dikkatli okuyucusu idi. Hemen her Allahın ğünü, gazeteleri teker tekfir, ve büyük bir dikkatle okuyor, bunlar biter bitmez de kitaplıktan çektiği kitaplardan birinin başına çöküyordu. İşte Thomas Paine'in '"İnsan Hakları" adlı kitabındaki meşhur cümleyi öyle keşfetmişti. **Elinde** bir kırmızı kalem, okuduğu kitaplarda hoşuna giden cümlelerin altını çiziyordu. Paine'in kitabım okurken birden bu cümleyle karşılaşmıştı. Yarı uzandığı ranzasında sessiz sessiz okuduğu kitaptan başım kaldırmış ve cümleyi yüksek sesle tekrar etmişti. İlk anda arkadaşları Ali İhsanın ne dediğim anlıyamamışlar ve şaşkın şaşkın yüzüne bakmışlardı. **Ali** İhsan ise cümlenin manasının derinliklerine öylesine dalmış, kendisinden öylesine geçmişti ki, bir an için **nerede** bulunduğunu bile unutmuş, cümleyi kocaman kocaman yazdırıp, çerçeveletme yi ve duvara asmayı kurmuştu. Sonra birden hapishanede olduğunu ve ne böyle bir cümleyi yazdırmak, ne de çerçeveletip astırmak imkânına sahip bulunduğunu hatırlamıştı.

Bunun üzerine Ali İhsan yapabileceği tek şeyi yaptı: cümleyi ezberledi. Üstelik bu cümleyi o kadar çok tekrarladı ki koğuştaki bütün arkadaşları da hafızalarına nakşettiler. Şimdi koğuşta sabah akşam en çok tekrarlanan cümle bu oluyor. Herkes bunu söylüyor; Henüz insana bildiğini bildirmemek ve düşündüğünü düşündürmemek çâresi bulunmuş değildir!...

Cemiyetin Vefasızı...

Batı ile Doğu arasında bir çok fark saymak kabildir. Fakat bahis mevzuu Cemiyet olunca, bu farkların bir tanesi sıranın başına seçiyor; Vefa. Galiba vefa, ama devamlı, ciddî ve hararetinden kaybetmeyen vefa karakterden çok medeniyetle alâkalı. Batılı Cemiyet vefalıdır. Doğuda ise Cemiyetin, zaman zaman bir saman alevi gibi parlasa da, vefa yanından pek züğürt bulunduğu her gün görülüyor. Belki de ona g gvenerek bir takım politikacılar Doğuda, politikalarının temeli olarak "Hafızai beşer nisyan ile malûldür" prensibini kendilerine prensip ediniyorlar. Ediniyorlar ve kısa vadede de olsa, işlerini yürütüyorlar ya...

Hatırımızdan kolaylıkla çıkan ne kadar çok şey var. Ne kadar çok şey ve ne kadar çok kimse.. Bu mevsimde Yozgat ne soğuk olur, bilir misiniz? Şimdi orada, oranın hapishanesinde otuz bir genç adam yatıyor. Bunlar, bakkaldan fasulya çalarken yakalandıkları için oraya getirilmediler. Bunlar "Gaziantep hâdisesi" sanıkları..' Cemiyetin alâkası üzerlerinden ne çabuk akıp geçti! Cemil Sait Barlas tahliye edildi ve sanki her şey bitip gitti. Odlar çocuklarından uzak, onlar memleketlerinin ılık ikliminden uzak, onlar sevdiklerinden uzak, onlar hayattan uzak. Aldırmıyoruz bile. İşte partilerimiz, işte basınımız, işte biz. Haftalarca bekleyiniz ki onlarla alâkalı bir ses yükselsin. Haftalarca bekleyiniz ki bir adam -gönlü her gün, kendisi haftada bir kaç kere onlarla beraber olan Cemil Sait Barlas hariç. Ankaradan sekiz saatlik yolu göze alıp ziyaretlerine gitsin, iki kitap, bir avuç portakal, bir kac gazete götürsün. Akıbetleriyle meşgul dahi değiliz. Hiç bir şey yapmıyoruz, biç bir sev.

Başka iki adam daha var. Biri İzmirde, öteki Paşakapısında çilesinin dolmasına bekliyor. Ne İzmirdeki bir gece sarhoş olup hiç tanımadığı bir adama meyhanede çattı, ne Paşakapısındaki şahsen kızdığı birine galiz küfürlerle saldırıp hesap görmeye kalktı. Biri Ziya Hanhan, öteki Batin Tabir Burak. Ne yaparlar, nasıl yaşarlar, neyle oyalanırlar? Haberimiz bile yok. Haberimiz bile yok, zira ikisini de çoktan, unuttuk. Etraflarında kala kala pek yakın bir aile çemberi; bazen o bile değil.. Ne oldu, tevkif edildikleri gün kendilerine gösterilen alâka? Ufaldı, ufaldı. ufaldı ve geriye bir kaç mektupla, bir kaç ziyaret kaldı. Kimse onlar için uğraşmıyor, kimse onları düşünmüyor bile..

Başka? Tevkif edildikleri bildirilip haklarında malûmat verilmesi yasak edilenler? Hapishanelerde kendileri üzerine değil, Allah rızası için, dâvaları üzerine ışık düşmesini, ışık düşürülmesini bekliyorlar. Bilir misiniz bir insanın bir gece sabaha karşı evinden alınıp götürülmesi ve üzerine bir 'kalın perdenin örtülmesi ne demektir? Bunun, şu meşhur insan Haklarıyla bir alâkasını bulabilir misiniz?

Zaman zaman, Cemiyet olarak kızıyoruz. Şu vazifesini yapmıyor, bu vazifesini yapmıyor, öteki korkuyor, beriki ürküyor diye.. Ama biz, Cemiyet olarak vazifemizi yapıyor muyuz ki? Korkmamak, ürkmemek ancak insanlara vefa gösterilirse kabildir. Korkmamak, ürkmemek için bir desteğin bulunması lâzımdır. Bir kenarda unutulmağa mahkûm edeceğimiz insandan nasıl kahraman olmasını isteyebiliriz? Medenî cesaret Batıdaysa, bunun sebebi vefanın da Batıda oluşudur. Orada siyasî teşekküller bu vefayı organize ederler, ayakta tutarlar, tezahürlerini gösterirler. Cemiyet de onlara yardım eder. Cemiyet tâ temelinden şahlanır. Sel olur, lav olur. Bizde?

Bizde, sadece miskin bir C. H. P. ve hafızası tedaviye muhtaç sayılacak şekilde nisyan ile malûl bir Cemiyet! Kestaneyi ateşten çekmek için başkasının el uzatmasını bekleyen biz açıkgözler!

32-2==30+1=31

Geçen yılın son gününde tabiiye edilen eski Ekonomi ve Ticaret Bakanı Cemil Sait Barlasdan sonra Mustafa Güler adındaki sanığın da tahliye edilmesi Yozgat Cezaevindeki Gaziantepli sanıkların sayısını Otuza indirmişti. Ancak, Yozgat Sorgu Hâkimliğince yapılan sorgu sırasında, gayri mevkuf sanıklardan Ziya Karadayı hakkında tevkif müzekkeresi kesilmesi, Yozgat Cezaevindeki siyasî sanıkların sayısının bir kere daha otuzbire çıkmasına sebep oldu. İçerdekiler, günün birinde karşılarında Ziya Karadayıyı da tevkif edilmiş görünce son derece üzüldüler. Nasıl üzülmesinler ki Ziya Karadayı, tüberküloz okluğuna dair elindeki rapora rağmen tevkif edilmişti. .

önce mevkuf avukatlar, Ziya Karadayının hukuki durumunu gözden geçirdiler. Sonra da dışardaki avukatlarına' haber yolladılar. Bunun üzerine Yozgatlı avukatlardan Nedim Korkmaz ve Edip Boztepe harekete geçtiler. Bir tahliye dilekçesi verildi; Ancak bundan sonradır ki Ziya Karadayı Memleket Hastahanesine havale edildi.' İcerdekiler de bu günlerde bir kere daha sayılarının hiç olmazsa otuza inmesini ümit içinde beklemeye başladılar.

Can sıkıntısından hepsi bıyık koyuvermişlerdi.

Politikacılar

Marko Paşalar,..

Ankarada, Kızılay Merkez binasının karşısındaki bir yazıhane, son günlerde aşağı yukarı en çok ziyaret edilen bir yer halini âldı. Soysal Hanın dördüncü katındaki bu yazıhanenin 25655 numaralı telefonu hemen her on dakikada bir çalıyor ve pek çok insan kendilerini ilgilendiren bir mevzuda muhataplarından izahat alıyordu. Semtin posta müvezzii bile hayretler içindeydi. Şimdiye kadar pek az iş yerine bu kadar çok mektup ve telgraf taşımıştı? Ne vardı? Ne oluyordu? Bunca tehacümün elbette ki bir sebebi olmalıydı. Acaba yeni bir siyasî parti mi kurulmuştu? Yoksa bulunmayan bir maddenin tevzii mi yapılıyordu? İşin aslını bilmeyenler için bu âdeta bir sırdı.

Yazıhanenin kapısında "Maraş 'Milletvekilleri Bürosu" yazılı bir tabelâ vardı. Bu vilâyetin milletvekilleri bir araya gelmişler, kafa kafaya vererek böyle bir büro kurmakla kendilerine tevdi edilen vazifenin mühim bir kısmını ifa edecekleri kanaatine varmışlardı. Büronun vazifesi milletvekilleriyle seçmen vatandaşlar »arasında devamlı bir irtibat temin etmekti. Milletvekilleri Ankaraya gelen hemşehrilerinin dertlerine deva olabilmek için pek çok müşkülle karşı karşıyaydılar. Vatandaşların birçoğu, onları aradıkları zaman bulamıyorlardı. Bir milletvekilinin evâdresini temin etmek, temin edilen adreste bir randevu almak, üç beş dakikalık bir zaman içerisinde de derdini anlatabilmek seçmen vatandaşlar için oldukça güç bir işti: Ta Maraştan Ankaraya gelip te bir sürü masraftan sonra aradığı şahsı bulamadan tekrar memleketine dönen pek çok kimse vardı. Bunlardan bazıları da milletvekillerini vakitli vakitsiz evlerinde ziyaret ediyor, milletvekillerinin aldığı iki satırlık not ta sigara paketleriyle birlikte unutulmaya mahkûm oluyordu. İşte Maraş milletvekilleri -ki bunların hepsi de C. H. *P.* li idiler- böyle bir büro kurarak kendilerine yapılan müracaatları sistemli bir şekilde takip etmiye karar vermişlerdi. Büronun kuruluş gayesi, Maraş Ç. H. P. İl Başkanlığına gönderilen şu tamimde belirtildiği gibi tesbit edilmişti:

Dokuz milletvekilimiz Maraş İli hemşehrilerimizin Ankaraya geldiklerinde milletvekillerimizi aramak Ve işlerini takip ettirmek hususunda müşkülât çekmemeleri için Maraş Milletvekilleri Bürosu adıyla bir büro kurmaya karâr verdiler. Bu karar gereğince büromuzu hazırladık. Büronun adresi şudur: Yenişehir, Atatürk Bulvarı Soysal Handa No. 37. Telefon numarası 25655 Büroda işleri ve vatandaşları karşılamak için daimi bir kâtip bulundurulacaktır."

"Gerek il ve gerek ilçe teşkilâtımızın bu durumu mümkün mertebe hemşehrilerimize duyurmasını, Ankaraya iş için gelecek hemşehrilerimizi bu adrese yollamalarını bilhassa rica ederiz.

(Akis Dergisi mesul müdürlüğüne:)

11 Ocak 1958 tarihli derginisin, "Basın" umumî başlığı altında, "'Dananın Kuyruğu", ismiyle neşrettiğiniz, sözde son ilan kararnamesinden doğan vasiyeti büyük bir emniyetle tasvir eder görünen yazıda, benden de hakikatle münasebeti olmayan bir şekilde bahsolunmuştur.

Kararnamenin neşrini müteakip ve kararname icapların yerine getirmek amacı ile, 31 Aralık 1957 tarihinde, Resmi İlânlar Limited Ortaklığının Ebussuut caddesinde kâin, Basım İstihlâk Kooperatifi hanındaki merkezinde bir toplantı yapıldığı ve bu toplantıda benim ((önümdeki dosyadan çıkardığım bir kâğıdı babayani bir sesle okumağa başladığımı)) şeklinde, teatral bir sahne tasvir olunmuştur. Bu ifade hakikate aykırıdır, zira:

1 —) O tarihlerde, herhangi bir ciddi toplantıya iştirak edemeyecek kadar gözlerimden rahatsızdım.

2 —) Ciddi bir is ve vazife toplantısına iştirak edemiyecek kadar rahatsız bulunan bir kimseyi, bir takım faaliyetlere katıp kendisine uzun uzun rapor ve kararlar okutan hayalinizin yaratıcı kudretine bakılacak oturса, ayni toplantıya dair ve onunla ilgili meseleler hakkındaki hikâyelerinizin, tamamen uydurma olduğu anlaşılır.

3 —) Yapıldığını haber verdiğiniz ve tafsilâtına giriştiğiniz toplantıda bulunmadığıma göre, bana ifa ettirmeğe çalışmış olduğunuz bu rolü, babayanice bir tavırla, oynamış olmama da imkân yoktur. Bin netice kararname ve onunla ilgili metinlerin okunmasıyle açıklandığım belirttiğiniz ilân kontenjanlarından dolayı, "Son Posta" adına, benim, memnun olm klığım veya olmamaklığım da bahis mevzuu olamaz.

4 —) Bu arada tasvir etmese çalıştığınız ((ilân faciası)) münasebetiyle düştüğünüz bir tezadı da hatırlatmayı faydalı bulurum.

Ticarî ilânların her türlü tesirden azade olarak gazetelere intikal ettiğini belirtmek için gayret sarf ederken, şimdiye kadar Hofer ilâncılık şirketinin hususi şefkat ve himayesine mazhar olduğunu kaydettiğiniz ((Journal d'Orient)) gazetesinin yeni vaziyet karşısında fiatını derhal 25 kuruşa çıkarmak lüzumunu duyduğunu yazmakla da müdafaasını yaptığınız Hofer müessesesinin lehinde değil, aleyhinde bulunmuş oluyorsunuz. Çünkü onun, dilediği gazetelere ilân temin etme bakımından, bir takım hususi imkânlara sahip bulunduğunu bu suretle kabul ve ifade ediyorsunuz.

5 —) İddialı böyle bir yazıda dahi hakikatlere bu derece aykırı davranan derginize, hiç olmazsa okuyucularına hörmeten, uydurmacılıkdan artık geri durmasını, mesleğin haysiyet ve şerefi adına tavsiye etmekten de bu münasebetle kendimi alamıyorum.

İzmir mebusu ve Son Posta gazetesinin sahibi.

Selim Ragıp EMEÇ
Son Posta

Bu büro işinin İl tarafından ilçe, bucak ve ocak teşkilâtımıza tamim edilerek duyurulmasını diler bilvesile selâm ve saygılarımızı sunarız."

Bu tamim altında Maraş milletvekilleri adına Emin Soysalın imzası bulunuyordu.

Emin Soysal
Dert *babası*

Büroya müracaat edenlerin sayısı büyük bir yekûn tutuyordu. Koridor her Allanın günü çeşitli işsahibi veya işsiz vatandaşlarla dolup taşıyordu. Her birinin ayrı bir derdi ve ya takip ettirmek istediği ayrı bir işi vardı. Müracaatlar büro şefi tarafından itinayla sıraya konuluyor ve büyük bir deftere o günün tarihi atılıyor, iş sahibinin adı ve soyadı, Maraş adresi, takip eden milletvekilinin adı, işin mahiyeti, işin yapılıp yapılmadığı, verilen cevap bir bir kaydediliyordu. Müracaat eden vatandaşlar sadece C. H. P. ne mensup olan şahıslar değildi. Bunların arasında diğer partilere kayıtlı vatandaşlar da vardı. Meselâ Maraşta O H.P., D.P. ve C.M.P. ye mensup olan 6 müteşebbis şahıs "Bakırcılar Kollektif Şirketi"' adıyla bir birlik **kur**muşlar, fakat kendilerine lâzım olan ham bakırı temin etmiye muvaffak olamamışlardı. Evvelce Sanayi Bakanlığına yapılan müracaatları **da** cevapsız bırakılmıştı. Bu meseleyi ele alan Maraş Milletvekilleri Bürosu, temaslar neticesinde gereken mercilere onların sesini duyurmaya muvaffak olmuş ve cevabım da derhal müteşebbis şahıslara bildirmişti. Yine Büro, D. P. li bir bayanın ayağını dan sakat olan kızı için, bu sakâtlığm izalesi maksadıyla piyasada hiç bulunmayan asetondan 5 kilo temin etmiye muvaffak olmuştu. Müracaatların büyük kısmı sıhhî sebeplere istihad ediyordu. Devlet dairelerim de iş takip ettirmek veya iş bulmak hususunda müracaatlar da eksik değildi.

Büro için en uygun yer olarak Maraş Milletvekili Dr. Kemali Beyazıtın yazıhanesi seçilmişti. Bürosu onun şahsî yazıhane siydi. Ama böyle bir memleket hizmetinde kullanıllanılması bu milletvekilini sadece memnun ederdi. Bütün Maraş milletvekilleri ilk hamlede aralarında biner lira toplıyarak 9000 liralık bin meblağ temin etmişlerdi. 1958 Martından itibaren hepsi istisnasız senede 2000 lira vererek bu mali fonu arttıracaklardı. Toplanan para yalnız ve yalnız vatandaşa hizmet **yol** lunda sarf edilecekti. Büronun en gül zel tarafı, müracaat edenler arasını da parti farkı gözetmemeğiydi. **Üs**telik Maraşlı olmayıp ta ora milleti vekillerini çeşitli vesilelerle tanımış olan vatandaşların müracaatı da **ayı** m hassasiyetle müsbet bir şekilde **ce**vaplandırılmaya çalışılıyordu.

Maraş Milletvekilleri Bürosun yapılan müracaatlar arasında haklı bir sebebe dayanmayanları da vardı. Bu, çeşit müracaatlar, bir iltima mevzuu addedildiği için kabul edilmi yor. Politik endişelerle vatandaş vaad yoluyla aldatma cihetine gidilmiyordu. Bu sebepledir ki 51 gün içinde ancak 119 vatandaşın işi, ta kip maksadıyla. Büronun defterin kaybedilmişti. Halbuki 9 Kasım **195** den bu yana yapılan müracaatları sayısı binin çok üstündeydi.

Dr. Kemali Beyazıt: "Gayemi amme menfaatini ilgilendiren mese lelerin bir hâl şekline bağlanması temine çalışmaktadır. Büromuzda şahsi davalardan çok bu mevzuda yapılan müracaatlar iltifat görü Ama vatandaşın hak kazandığı her mesele veya işte de ona yardımcı o maktan çekinmeyiz. Bu bizim vazi temizdir." diyordu. Bu **iyi** bir işaret ti. Memleketimizde ilk defa tatbiki sahasına konulan milletvekiliyle seçmen vatandaşlar arasındaki mü nasebeti tanzim fikri; diğer vilayetlerimizin milletvekilleri için de b ilham kaynağı olabilirdi. Bilhassa muhalefet partilerine mensup ola vatandaşların D. P. milletvekiller tarafından nasıl karşılanacağını gör mek için de bir vesile çıkmış olurdu.

AKİS'in Yazı Müsabakası

- Demokratik Rejim içinde Yaşamağa Azimli Milletler Ne Şekilde Hareket Etmelidirler?

- XXXI -

Oğuz ÖZBEK

Demokratik rejini içinde yaşamağa azimli milletlerde bu azim imanlaşmadıkça Demoktratik yolda müsbet neticeler almak müşkülleşir. Bu imanın doğuşu ise herşeyden evvel demokrasiyi anlamak ve demokrasiye liyakatle mümkündür. Demokrasiyi anlamıyan ve henüz demokrasiye liyakat kesbetmemiş bir memlekette demokratik rejim ergeç dejenere olacak ve yerini kanuni bir zulme terkedecektir. Adaletin ve nizamın temini için isdar edilen kanunlar ahlâk ve faziletin hudutlarını aşıp zulüm ve istibdadın vasıtası haline inkilâp edeceklerdir.

Demokrasiyi anlamak ve demok. rasiye liyakat ise kütle ve fert olarak geniş bir kültür seviyesine ulaş. mağı istilzam eder. Bunun için sadece vatandaşların okuyup yazma bilmeleri de kâfi değildir. Millî kültürün yüksek bir seviyeye ulaşmış olması iktiza eder. Ancak Millî kültürün yüksek seviyeye ulaşmış olmasiyle millî birlik, beraberlik doğacak halk Millet olarak her sahada kendi sesini duyurabilecek seviyeye ulaşmış olacaktır. Mütecanis bir millet doğmadıkça, siyasî hakların ihtimali ve korunması ekseriya müstakar bir veçhe arzetmiyecektir. Bunun neticesidir ki Demokratik bir rejimin idamesi güçleşecektir.

Bunun yanında demokrasinin en esaslı rüknü ferdî ahlâk ve fazilettir. Ferdi ahlâk ve fazilet doğmamışsa fertlerin hak ve menfaatlerini koruyabilmeleri imkansızlaşacak, tır. Zira fert kendi menfaatlerine halkın menfaatlerini feda edebilecek kadar şahsiyetten uzaklaşarak, siyasî hakların korunmasından çok kendi menfaatlerinin himayesini düşünerek millî menfaatleri şahsi menfaatlerine feda edebilecektir. Ahlâksız bir kimsenin kültürlü olması bu bakımdan demokrasi için en büyük tehlikedir. Gayesine ve sözüne sadakatsiz, samimiyetsiz zeki ve kültürlü bir insanın milletine yapamayacağı hiçbir fenalık yoktur. Ahlâksız bir vatandaş zalimi alkışlayabileceği gibi mazluma zulmedebilir de. Bu tip insanların yekûn teşkil ettiği bir memlekette Demokrasinin kurulması o nisbette güçleşir. Bu sebebledir ki Demokrasinin en büyük düşmanları ahlâksız münevverlerdir. Bilhassa bunlar seçilmiş kimseler olursa. Seçilenler, dâvalarına sadık ve seçmenlerine karşı samimî ve dürüst kalabilmelidirler. Mesuliyetten kaçmamalı, mesuliyetlerini müdrik olmalıdırlar. Zekâ oyunlarıyla kütleyi aldatan, iktidarı millet menfaatine değil kendi kaprisleri uğruna harcayan, şu veya bu şahsın esiri plan, seçildikten sonra hakikatlere gözlerini kapıyan bir kimse millete hizmet değil ihanet etmiş demektir. Ahlâksız bir zekâ daima tehlikeli olmuştur.

Demokrasi için kütlenin ahlâksızlığı, cehaleti ve basiretsizliği de büyük bir tehlikedir. Halk menfaat ve haklarını koruyamıyacak, hattâ anlıyamıyacak kadar cahilse kendi, sine verilecek ufak tefek tavizler mukabili reyini satacak kadar ahlâksız ve basiretsizse o memlekette demokrasinin kurulmasa gene mümkün olmaz. Hürriyetlerin kısılmak. ta bulunduğu bir memlekette kütlebuna bigâne kalır, boyun büker veya nemelâzım derse bu memlekette demokrasi gene köklesemez. Bilâkis böyle bir kütlenin elinde rey sadece tehlikeli bir oyuncaktır. Bu rey zalimin en büyük cesaret kay. nağıdır.

Binaenaleyh demokratik rejim içinde yaşamağa azimli milletler herşeyden evvel kütle ve fert olarak yüksek bir kültür ve ahlâk seviyesi, ne ulaşmış olmalıdırlar. Orada, seçmen seçmesini, haklarım ve hürriyetini almasını, hükümeti murakabe etmesini bilmeli, seçilen ise sonsuz bir ahlak ve fazilet sahibi olabilmelidir. Samimiyet ve feragatle çalışabilmelidlr. Ancak bu takdirde bütün veçheleri ve müesseseleriyle demokrasi kurulup yaşıyabilir.

Bunun dışında geri milletlerde de Demokrasinin kurulması ve İdamesi mümkündür. Yani aşağıdan yukarı değil,' yukardan aşağı Demokratik inkılâp da mümkündür. Bu da, ancak idare edenlerin ahlâki üstünlükleri ve müesseseler vasıtasile mümkün olabilir. Cahil bir millet demokrasiyi lâyikile anlıyamaz, kütle arzu edilen hale gelinceye kadar münevverler onu temsil edecek,' idare edecek demokrasiye lâyık hale getirecektir. Yani idare edenler demokrasi hocalığı yapabilecek kadar üstün, ahlâki ve kültürel bakımdan mazbut olacaklardır. Ancak, bu da kâfi değildir. Teminat, sız ve müessesesiz bir memlekette bu tip demokrasi daha çok anarşi ve terör yaratabilir. Bu halde iktidarda bulunan parti veya hükümet, büyük bir anlayış' ve samimiyetle demokrasinin icab ettirdiği her türlü müessese ve kanunu yapmalı, her türlü teminatı kanunlaştırmalıdır. Demokratik bir Anayasa, Anayasa mahkemesi, Ayan meclisi, Müstakil Üniversite, Müstakil adliye, hür basın gibi bilumum demokratik müesseseler kurulmalı, teminat altına alınmalıdır. Bu yolla hem milletin topyekûn yetişmesi ve kalkınması ve hem. de demokratik rejimin bekası, tekamülü sağlanabilir. Şurası muhakkak ki millet demokrasiyi mektepten ziyade siyasî hayatta öğrenebilir. Hükümetin ise buna herkesten çok gayret etmesi millî bir vazifedir.

Hak verilmez alınır, Demokrasi, hakkını alabilenlerin hakkıdır.

General Jimenez Meclisi açış nutkunu söylüyor
Dizginli *rejim!*

Venezuella

Umumi grev

Bu haftanın ortasında Venezuellalı diktatörün devrildiği haberi Washingtona geldiği zaman, hiç kimişe şaşırmadı. Kırk bin Amerikalının çalıştığı ve milyarlarca doların yatırıldığı bu petrol diyarı memleketle çok ilgilenen Amerika Dışişleri Bakanlığının sözcüsü "bu bir sürpriz değil" diyordu. Noel gecesi hapishaneden çıkartılıp sürgüne gönderilen Venezuellanın en son kapatılan siyasî partisinin lideri Dr. Rafael Caldera da geçen Pazar New York'a varır varmaz, Diktatör Jimenez'in son günlerinin geldiğini kat'iyetle söylemişti. 'Hükümet tebliğlerini bile pertavsızdan geçiren çok sıkı bir sansür kurulmasına rağmen, sızan ajans haberleri de, bu pek yakın akıbete işaret etmekteydi. Jimenez'in saatleri sayılıydı. Bununla beraber Noel gecesi hava subaylarının ayaklanmasını insafsızca bastıran diktatörü devirmek Kolay olmadı. Üç yüz ölü ve bin yaralı, bu hürriyet mücadelesi için ödenen fiattı

Jimenez ilk isyanı bastırdıktan sonra, bir iki jestle halkın öfkesini yatıştıracağını ummuştu. Bütün diktatörlerce denenmiş klâsik usule başvurdu: Etrafında hoşa gitmeyen bir iki adamı feda etmekle fırtınayı yatıştıracağını düşündü. Nefret edilen gizli polis şefiyle, rejimin fikir babası İçişleri Bakanını derhal işten uzşklaştırdı. Fakat nafile, Venezüella halkı bu klâsik oyunlarla avutul a - mıyacak kadar öfkeliydi. Bir buçuk ay evvel çok ustaca şahneye konmuş bir cambazlık gayesinde hemen hemen bütün reyleri toplıyan diktatörü devirmeye azmetmişti. Anayasaya göre / umumî seçimler yapmak lâzımdı. Buna rağmen general ve müşavirleri bir plebisitle salâhiyetlerini beş sene uzatmakta beis görmediler. Bu, ömür bir plebisitti. Ne seçim kampanyası vardı, ne de resmî partiden gayrisi aday gösterilebilirdi. İşte halk, diktatörün bu hareketini affetmiyordu. Noelde askerlerin yapamadığını halk bizzat yapacaktı. Organize edilmiyen coşkunlukların mağlubiyetle neticeleneceğini bilen halk liderleri, ayaklanmayı teferruatlı bir şekilde hazırlamakla meşguldüler. Geçen Pazar gününden beri, nüfusu bir milyonu aşan Caracas şehrinde kulak gazeteleri çalışıyordu. Gizli bir "Vatanperverler Cemiyeti" kurulmuştu. Cemiyetin dağıttığı beyannameler, Salı günü için Başşehir halkını umumi bir greve davet ediyordu. O gün öğle vakti grevciler Plaza Silencio'da toplanıp nümayiş yapacaklardı. Talebeler de boş durmuyordu. "Venezuella Talebeleri Cephesi", ana mektebinden Üniversiteye kadar bütün talebelerin mektebe gitmemesini bildiriyordu. Petrol diyarının üç üniversitesi zaten kapalıydı. Kuşkulu diktatör, Noelden sonra hürriyetlerin müdafii üniversiteleri açtırmaya cesaret edememişti. Dokuz yıldır Venezuellalılara siyaset kelimesini bile ağızlarına almayı yasak eden Jimenez, kopacak fırtınayı sezmişti. Postahane ve diğer mühim müesseselerin önünde bekliyen polislerin yerini, miğferli, süngülü askerler almıştı. Saraya giden yollarda tanklar ve zırhlı otomobiller bekliyordu. Şehirde bir harp havası hakimdi.

Dr, Rafael Caldera
Falcı değil

Caracas halkı "Vatanperverler Cemiyeti"nin direktiflerini boşa çıkarmadı. Salı günü umumi grev başladı: Talebeler mektebe gitmiyordu. İşçiler işlerini bırakmışlardı. Dükkânlar kapalıydı, gazeteler çıkmıyordu. Nümayişçilerin otomobilleri **klâk.** sonlarını öttürerek halkın alkışları arasında şehri dolaşmaktaydılar. Barikadlar kuruluyor, kahraman Macarların dünyaya öğrettiği Molotov kokteylleri tanklara gönderiliyordu. Polis şaşırmıştı. . Rastgele havaya ateş ediyordu. Çarpışmalar gecenin geç saatlerine kadar sürdü. Sayısız ölü ve yaralı vardı.. Hükümet tebliğinin 204 yaralısı hakikatin cok aşağısındaydı. İçişleri Bakanı, hâdiselerin mesullerini de keşfetmişti: Karışıklıklar komünistlerin eseriydi. Şu komünistler de doğrusu her taşın altındaydı. Nerede bir diktatörün hoşuna gitmiyen bir şey olsa, komünist lafını yapıştırıyorlardı. Ama çok

geçmeden İçişleri Bakanının gizli veya hakiki komünistlerinin kimler olduğu öğrenilecekti..

Basttille' e hücum

Çarpışmalar ertesi gün de devam ediyordu. Kızgın bir halk kütlesi, Venezuellanın Bastille'i olan Gizli Polis merkezini kuşatmıştı. Burası Jimenez rejiminin en nefret edilen binasıydı. Altı yüzden fazla siyasî mahpus bu binada hürriyet gününü bekliyordu. İçerideki polisler ve halk arasında amansız bir muharebe cereyan ediyordu. Halkın ikinci hedefi, meşhur plebisiti hazırlıyan seçim konseyinin binalarıydı. Caracas halkının tek bir elden idare ediliyormuş intibaını veren azmi karşısında bu istibdat kaleleri dayanamıyacaktı. Diktatörlerin tek yaşama şansı dağınık kuvvetleri teker teker sindirmelerinin neticesiydi. Halkın hafiften plânlı bir hareketi karşısında en sağ. lam diktatörlükler yıkılmaya mah kûmdu. Bu azim karşısında Diktatörün kazanma şansı hemen hemen kalmamıştı. Durumu gören genç subaylar zaten işe müdahale etmişler' ve diktatöre çekilmesini söylemiş lerdi. Jimenez, çaresiz uçağına atlayıp sürgün yolunu tutarken beş kişilik bir askeri idare onun yerini alıyordu. Fakat diktatörü asıl deviren halktı, "Vatanperverler Cemiyeti" idi. Cemiyetin başkam 31 yaşındaki genç gazeteci Fabricio Ojed'a yeni bir diktatör gelsin diye eski diktatörü devirmemişti. Yeni idareyi ancak baza şartlar altında destekleyecekti: Evvelâ millî bir hükümet teşkil edilmeli, sonra hemen seçimlere gidilmeliydi. Eski rejimle işbirliği ya. pahlar sahneden uzaklaştırılmalıydı. Siyasî parti kurmak hürriyeti de dahil, bütün hürriyetler geri verilmeliydi.

Askeri idare bakalım ne dereceye kadar Caracas'lıların arzusunu gerçekleştirecekti? Şimdilik siyasî mahpusları serbest bırakmıştı, Noelde ayaklanan hava subayları vazifelerine dönmüşlerdi ve sansür kaldırılmıştı. Genç gazeteci Fabricio Ojeda'nın hürriyet mücadelesi sona ermiş miydi, yoksa hürriyet için yeniden çarpışma zorunda mı kalacaktı? Bir sürü acı tecrübeden sonra bu suale tereddütsüz cevap vermek, kolay değildi. Harekete katılan Venezuella'-, nin üç temel siyasî partisi' meydanı yeni bir diktatöre bırakmamaya çalışacaktı. Fakat otoriter hükümetleri seven Amerikan petrol şirketleri de herhalde boş durmıyacaklardı. Bir generalin yerini diğer bir general alabilirdi.

Diktatörün diktatörü

Halkı hiçe sayan Venezuella'nın kuvvetli adamı, uçağına atlayıp halktan kaçarken, Arjantinin sabık diktatörü Peron ondan daha az telâşlı değildi. Jimenez'in ideal arkadaşı tecrübeli Peron artık bu memlekette sabık bir diktatörün bile barınmasını tehlikeli buluyordu. Güzel genç kızların, cins köpeklerin ve sadık Peroncuların eksik olmadığı evini hemen terketti. Otomobille hududu geçmeye çalıştığı söyleniyordu. Gazeteciler müstakbel bir diktatör olmaktan ümidini kesmiyen sabık diktatörü uzun aramalardan sonra Dominik elçiliğinde keşfettiler. Hattâ bir muhabir, ihtiyatlı Peron'la konuşmaya bile muvaffak oldu. Venezuellada mülteci olarak bulunan Peron elçilikte "mülteci sıfatıyla değil, ziyaretçi olarak bulunuyorum" diyordu. Evet Peron şimdilik mülteci bir ziyaretçiydi. Belki pek yakında karargâhım Güney Amerikanın sayısı hâlâ kabarık diktatörlüklerinden birinde kuracaktı. Yeni gurbete çıkan Venezuellalı diktatör de Dominik'teki mükellef villasında siyasi akideleri üzerinde düşünmeye fırsat bulacaktı.

Peron
Diktatörlüklere paydos

Dizginli rejim

Jimenez samimi bir diktatördü. Demokrasinin şerefli adı altında rejiminin hakiki adını saklamaya çalışan maskeli diktatörlerden değildi. Aralık ayında bütün siyasî partileri kapattıktan sonra yaptığı plebisitin de, halkın iradesini aksettirdiğini iddia etmiyordu. Venezuella halkının liderlerini bizzat seçmesinin zaruri olmadığım Jimenez açıkça söylüyordu. İkbal günlerinde ecnebi bir muhabirle yaptığı konuşmada: "Venezuellalılara en uygun gelen hükümet şeklini tesis etmek için hiçbir gayreti, esirgemiyorum. İsterseniz bunun adına diktatörlük rejimi deyiniz, fakat unutmayınız ki benim memleketim hürriyetin suiistimaline yol açan demokrasi için hazır değildir. Henüz çocukluk yıllarındayız ve bir dizgine muhtacız. Demagoji yoluyla halkın sevgisini kazanmak zorunda kalmıyan bir lider Venezuellalılara yol göstermelidir" diyordu. Halkın sevgisine ehemmiyet vermiyen yol gösterici, belki devrildikten sonra hatasını anlıyacaktı. Hakikaten halkın bütün sevgisini kaybetmiş, memleketin bütün kuvvetlerini aleyhine çevirmişti Kilise bile, Jimenez'i bırakmıştı. Caracas Başpiskoposu Rafael Avias Blanco'nun 1 Mayıs günü bütün kiliselerde okunan mektubu rejimi açıkça tenkid ediyordu: Başpiskopos memleketin petrolden kazandığı muazzam zenginliğin hovardaca heder edilmesine çatıyordu. Bu zenginlik, silâhlara ve gülünç imar hareketlerine sarf edilmişti. Altmış milyon dolarlık turistik dağ yolu tam bir israf numunesiydi. Bu sözler karşısında Başpiskoposu tevkife cesaret edemiyen Jimenez, beş papamı hapse attırıyor ve böylece kiliseyi de kendine düşma'n ediyordu. Peronun da kiliseyi aleyhine çevirdikten , sonra düştüğü hatırlanmalıydı. Peronun işçilerle' iyi geçinmesine mukabil, Jimenez işçileri de kaybetmişti. Ekserisi katolik olan sendikaların hemen hemen hepsini kapatmış, kendine bağlı kukla bir konfederasyon kurmak istemişti. Hele aydın zümre, manevî işkence altında tutulmaktaydı. Sansür mutlaktı. Bütün siyasî partiler kapatılmıştı. Jimenez sadece orduya dayanarak dizginli rejimini devam ettireceğini sanmakla aldanıyordu. Yüksek rütbeli subaylar ona bağlıydı. Fakat unutmamak lâzımdı ki nihayet ordu da emirleri körükörüne ' icra eden bir makine değildi. Aynı cemiyete mensup insanlardan müteşekkildi. Ayni insanların görüşlerini ve dertlerini paylaşıyordu. Birçok genç subay, genç. gazeteci Fabricio Ojeda'dan elbette ki farklı şekilde düşünemezdi. Petrolden elde ettiği gelirlerle giriştiği ilansız programsız kalkınma hareketi, hürriyet arzusunu unutturamazda. Zaten kalkınma -'adı altında yapılanlar, gösteriş ve debdebeden ibaretti. Halk kütleleri sefalet içindeydi. Diktatörün işi gücü sarayını ve gezdiği yolları güzelleştirmekten ibaretti.

Kısacası diktatör için tutunacak dal kalmamıştı. Bu durumda gitmesi değil, kalması bir sürpriz olurdu. Organize kütleler karşısında hiçbir diktatör dayanamazdı. Nitekim Venezuella halkı da şöyle bir teşkilâtlanır teşkilâtlanmaz Jimenez'i kapı dışarı edivermişti.

A.B.D.

Dostluk yarışı

Geçen hafta sonunda İngiltere' ve Amerika, hidrojen bombasının reaksiyonundan elektrik enerjisi elde etmek için usun müddetten beri yaptıkları çalışmaları nihayet açıklıyorlardı. Bu açıklama, aylardır .beklenmekteydi. Londra gazeteleri İngil-, terenin bombadan enerji istihsali hu-

JİMENEZ'İ HATIRLA!

Doğan AVCIOĞLU

Bir general gider, diğer bir general gelir. Son zamanlara kadar Güney Amerikada işittiğimiz hükümet darbelerinin tek cümle ile ifadesi bundan ibaretti. Bu tablo, yavaş yavaş değişmektedir. Generaller tamamiyle sahneden kaybolmasa bile, sivil halk yavaş yavaş sesini duyurmaktadır.

Arjantin, Peru, Kolombla ve Venezuella'daki son ihtilâller, general, ler arasında cereyan eden bir köşe kapmaca oyunu olmaktan çıkmıştır. Halkın mukavemeti üniformalıların tanklarından ve tayyarelerinden daha az rol oynamamıştır. Güney Amerikanın en sağlam, temelli diktatörlüğü sanılan Venezüella'da genç subayların başaramadığım, sendikalar, talebeler, siyaset adamları ve aydınlar gerçekleştirmiştir. Gerçi tam zamanında yelkeni rüzgâra göre ayarlayan ordu, halen duruma hâkim görünmektedir. General Jimenezjin yerini ondan "daha demokrat" olduğunu söyliyen bir amiral ve dört arkadaşı almıştır. Ama amiral hürriyetlerin hasıl muhafaza edildiğini tecrübelerle öğrenen sivil liderleri sahneden uzaklaştıramamıştır. Beş kişilik askeri grup, iki sivilin de iştirakiyle genişletilmiştir. Amiral Larrazabal, istese de istemese de Anayasanın verdiği hürriyetleri tanıyacağını ve serbest secimler yapacağını ilân etmek zorunda kalmıştır.

Öyle görünüyor ki Amerikanın ekvatorun aşağısında kalan yarısında diktatör generallerin saltanat devri tarihe karışmak üzeredir. Küba'nın generali Batista, Paraguay'ın generali Stroessref ve Dominik'in generali Trujillo herhalde umumi temayülün dışında kalamıyacaklardır.

Kalamıyacaklardır, zira bu memleketlerdeki işçi liderler, aydınlar, talebeler, genç subaylar Venezuella'lılardan farklı düşünmemektedirler.

Peki denecek,- Güney Amerikada avdın zümre iki asırdır hürriyet mücadelesi yapmaktadır. Buna rağmen diktatörlerin elinden kurtulamamıştır. Şimdi nasıl olup da diktatörleri başından atabilecektir? Hakikaten Fransız İhtilâli fikirleri Güney Amerikada da çabucak revaç bulmuştur. Hürriyet için en güzel mısralar, en asil jestler bu kıtada yapılmıştır. Fakat özlenen hürriyet rejimi hayal olmaktan ileri gitmemiştir. Zira mücadele iki asırdır münferid insanların eseri olarak kalmıştır. Diktatörler için bu dağınık sesleri susturmak zor olmamıştır. - Güney Amerika halkı iki asırlık acı tecrübelerden sonra hürriyete kavuşmak için hürriyeti istemenin kâfi gelmediğinin yeni yeni farkına varmaktadır. Hürriyetsever liderler bir diktatöre, milyonlarla tahtadan oyuncaklar gibi oynamak imkânını veren tılsımı boz imayı yeni yeni Öğrenmektedirler. Diktatörlerin tılsımını bozan bu yeni tılsım, hiç bir kuvvetin, halkın büyük bir kısmının azimli ve birleşik muhalefetine dayanamıyacağı hakikatinin keşfinden ibarettir. Hürriyet İsteyenler bir diktatöre karşı hürriyet mücadelesinin nasıl yapılacağını anlamışlardır. Meselâ İyi organize edilmiş pasif bir mukavemetin kudretini tecrübeyle tanımışlardır. Müşterek bir azmin en pasif bir şekilde de olsa müşahhas bir ifade tarzı bulması en kudretli diktatörleri bile kudretsiz kılmaktadır. İşte siyasi partileri kapatılan Venezüella'nın "Vatanperverler Cemiyeti" nin muvaffakiyeti bu hakikatin anlaşılmasının neticesidir. Anayasaya veya Babayasaya pek aldırmayan bir diktatör, halkın istememesine rağmen ille de yerimde kalacağım diye tutturmuştur. Petrolün milyarder ettiği rejimin ekâbir zümresi ve hattâ bir diktatörle iş görmenin daha emin olduğunu düşünen petrol kumpanyaları Jimenez'i koltuğunda sıkı sıkıya oturmaya teşvik etmektedirler: Hürriyet falan filân boş lâflar, petrolden aldığınız hisse ile Venezuellâ'yı ikinci bir Amerika yapabilirsiniz, halk neticede memnun kalacaktır demektedirler. Hakikaten Jimenez dokuz yıl zarfında Caracas'ın bazı mahallelerini New-York'a benzetmiştir. Ama gelgelelim halk memnun değildir. Anayasa tanımayan diktatörden kurtulmak istemektedir ve nasıl kurtulacağını öğrenmiştir: Gazeteler neşriyatı kesmişlerdir, talebeler mekteplere gitmemektedirler, esnaf dükkânını açmamaktadır. Bu durumda en kuvvetli diktatör ne yapa. bilirdi ki? Ve, farzedelim yeni bir diktatör Jimenez'in yerini almayı tasarlamaktadır. Dayanabilecek midir? Vatanperverler Cemiyeti şimdiden Amiral Larrazabal a ufak bir ihtarda bulunmuştur: Jimenez'i hatırla!

susunda mühim başarılar elde ettiğini ve Amerikayı geride bıraktığım yazıyordu. Hattâ Amerikanın İngilterenin vardığı neticeleri daha evvel neşretmesine mani olduğu bile söyleniyordu. Aynı anda iki memlekette birden açıklanan neticeler bu söylentilerin asılsızlığım gösterdi. Bu barışsever rekabette iki dost memleket atbaşı gidiyorlardı. Amerika dah-a fazla hararet elde etmişse de, İngiltere harareti daha uzun müddet muhafaza etmeye muvaffak olmuştu. Ama hidrojenden enerji istihsal etmek için daha yüksek hararetin daha uzun müddet devam ettirilebilmesi lâzımdı. Bunun için de daha senelerce sürecek araştırmalar ve denemelere ihtiyaç vardı. Birleşik Devletler Atom Enerjisi Komisyonu Başkanı Lewis L. Strauss bunu saklamıyordu: "Daha yıllarca * sürecek hızlı bir laboratuar çalışması zaruriydi. Bundan sonra da, büyük bir elektrik istihsal ediciyi ortaya koymak seneler alacakta." Hidrojenden elektrik istihsali herhalde XX nci asrin sonlarında yeryüzüne yayılacak ve dünya çapında yeni bir sanayi ihtilâli yaratacaktı.

Suriye

Federasyona doğru

Bu haftanın sonunda Şamdan gelen haberler, Mısır - Suriye Federasyonunun artık gevezelik safhasından çıkmak üzere olduğunu gösteriyordu. Yıllardır lâfı edilen Arap Birliği, Mümbit Hilâl vesaire gibi birleşme teşebbüsleri bu federasyonla biç değilse kâğıt üzerinde bir meyva verecekti. Suriye bu işe çok hevesli görünüyordu. Suriyeli liderler bir müddettir Şam ve Kahire arasında mekik dokumaktaydılar. Geçen hafta sonunda Suriye Kabinesi iki günlük müzakerelerden sonra federasyon projesini kabul ediyordu. Bu hafta içinde Cumhurbaşkanı Şükrü El Kuvvetli Kahireye, gidecek ve Suriye-Mısır Federal Birliğinin kuruluşunu bildiren müşterek beyannameyi imzalayacaktı. İhtimal ki bu, Bağdat Paktının Ankara toplantısına da bir mukabele teşkil edecekti. -

Federasyonun şekli hakkında henüz bir şey bilinmiyordu. Yugoslav idare şeklinin örnek alındığı söylenmekteydi. Yugoslavya kâğıt üzerinde son derece/yumuşak bir federal devlet manzarasını arzediyorsa da hakikat halde, komünist partisi ve iktisadi plân, sayesinde bu memlekette merkeziyetçi bir idare hâkimdi. Bu iki yaramaz Arap memleketi acaba zarfı mı. mazrufu mu tercih etmişti? Bu belli değildi.

Federasyonla Arap Dünyasının İhtilâfları daha iyi belli oluyordu. Mısır ve Suriyenin dışında Bağdat Paktı üyesi Irak ve Bağdat Paktı düşmanı Suud birer kutuptu, Suriye ve Mısırın, bütün Arap memleketlerini birleştirmenin imkânsızlığı karşısında bu yolu seçtiği anlaşılıyordu. Böylece diğer Arap memleketlerine birleşmenin müşahhas delilini vereceklerdi. Ortada bir birlik mevcut oldukça komşuları sürüye dahil etmenin daha kolay olacağını düşünüyorlardı. Nitekim Bağdat Paktı kurulurken de aynı şey düşünülmemiş miydi?

Federasyon isterse sadece kâğıt üzerinde kalsın, Mısır ve Suriyenin elinde kudretli bir propaganda silâhıydı.. Diğer memleketlerde, bilhassa Ürdünde Arap milliyetçileri federasyona katılmak uğrunda mücadeleye girişmekte gecikmiyeceklerdi. Orta Doğudaki soğuk harp görünüşe göre daha hızlanacaktı.

Fransa

Korsanlığa dönüş

Geçen hafta Akdenizin fırtınalı bir gününde, Yugoslav bayrağını taşıyan 6.000 tonluk bir gemi Cezayir sahillerinden Casablanca'ya ' doğru ilerliyordu. İstikamet New York'tu. Çoğu Amerikalı olan yolcular fırtınaya rağmen zevkli bir yolculuk yapmaktaydılar. Biraz sonra milletlerarası bir hâdisenin şahitleri olacaklarından haberleri bile yoktu. Halbuki Slovenija gemisinin akıbeti daha bir gün evvel Fiume limanında demirliyken takarrür etmişti. Fransız istihbarat ajanları, geminin şüpheli olduğunu donanmaya bildirmişlerdi. Fransız uçakları, geminin peşindeydiler. Sis yüzünden Slovenija'yı birkaç defa kaybettiler. Nihayet bir uçak, geminin Oran açıklarında olduğunu bildirdi. Birkaç saat sonra Yugoslav gemisi Mers-el-Kebir limanına getiriliyordu. Yapılan araştırmada ambarlarda 148 ton silâh bulundu. Bütün gece projektörlerin ışığı altında mitralyözleri, havan toplarını, otomatik silâhlan limana çıkarmakla geçirildi. 20 milyon liralık silâh yakalanmıştı.

Fransız Hükümeti neden sonra işten haberdar ediliyordu. Devlet için de ayrı bir devlet olan donanma, Cezayirli milliyetçilere gidecek olan silâhlara el koyduktan sonra, Hükümete neticeyi bildiriyordu. Gaillard Hükümeti için emri vakiyi kabullenmekten başka yapacak bir iş yoktu. Halbuki geminin bütün kâğıtları muntazamdı. Fasa silâh götürdüğü kaydedilmişti. Yugoslavya Lahey Adalet Divanına başvursa herhalde kazanacaktı Tito'nun Paris Sefiri Uraliç öfkesini saklamıyordu. Mesele çok Ciddiydi, denizlerde seyrüsefer hürriyeti çiğnenmişti. Zira gemi açık denizde bulunuyordu, onu yolundan çevirmek, kelimenin tam manasıyla korsanlıktı. Meselenin aslında Fransa haklı bile olsa,- takip edilecek yol bu değildi. Yugoslav Hükümeti pek âlâ haberdar edilebilirdi veya Casablanca limanında Fas Hükümeti ile anlaşarak silâhlara el konulabilirdi. Korsanlığa lüzum yoktu. Yugoslav tezi son derece sağlamdı. Fransa davasında haklı olabilirdi. Elbette Cezayire silâh gönderilmesini önlemi - ye çalışacaktı. Fakat bunun için korsanlık devrine dönmeye lüzum yoktu. Fransız Dışişleri Bakanı Pineau, elinden geldiği kadar durumu kurtarmaya çalışıyordu. Cezayir karasuları 50 mile çıkarılmıştı. Sonra Fransa, Cezayir Millî Kurtuluş Hareketi hesabına çalışan kaçakçı İdris Ben

Lacoste
Müjdeci başı

Said'in Prağda aldığı silâhların gemide bulunduğunu biliyordu. Bu işin korsanlıkla alâkası yoktu, sadece k a-. çakçılık bahis konusuydu. Askerlerinin hayatınmı korumak Fransanın hakkıydı. Pineau bin dereden su getirse de, milletlerarası hukuk kaidelerinin çiğnendiği aşikârdı. Yugoslav'ların hukuk dışında da söyliyecekleri vardı: İngilizler Tunuslulara resmen silâah vermişti. Fransa bu silâhların Cezayirlilerin eline geçmesinden korkuyordu. Peki o halde neden silaâh taşıyan İngiliz uçaklarını yakalamaya kalkmamıştı? El konan gemi Yugoslav bayrağı yerine Rus bayrağınmı taşısaydı Fransa aynı işi yapmaya cesaret edecek miydi? Fransız devlet Aadamları da, aslında haksız olmadıkları bu meselede, içplerinden 'Yugoslav diplomatına hak veriyorlardı. Fakat ona, bu korsanlığın hükümetin haberi olmadan yapıldığınmı söyliyemezlerdi. Sonra Fransız halkı böyle '"enerjik" hareketleri pek seviyordu. Cezayirli Milliyetçi Ben Bellayı taşıyan Fas Havayollarına ait bir uçak, hükümetten habersiz zorla Cezayire indirildiği zaman da Fransız halkı, Mollet Hükümetinin "enerjisi"ni takdirle karşılamıştı. .

Cezayir

Gelmiyen çeyrek saat

Geçen hafta sonunda, Fransız Hükümetinin Cezayirde oturan bakanı Lacoste, harbin son çeyrek saatinin geldiğini zafer alkışları arasında ilân ediyordu. Yalnız bu Lacoste'un ilk harp bitti haberi değildi.. İki sene evvel de, "altı ayda asayişi tesis etmek" için Kuzey Afrikaya yerleşmişti. Ama Cezayirli milliyettiler zayıflamak şöyle dunun gitgide kuvvetleniyorlardı. Milli Kurtuluş Ordu. sunu yakından gören gazeteciler hakiki. bir orduyla karşılaştıklarım söylemekteydiler. Gerçi Fransız ordusu Cezayirin yarısına hâkimdi. Bu bölgede Cezayirlilerin hareketlerini durdurmaya muvaffak olmuştu. Ama memleketin öbür yarısında milliyetçiler tamamiyle hâkimdi ve harbe devam etmek arzuları katiyyen zayıflamamıştı. Bir anlaşmaya varılmazca harp daha uzun müddet devam edebilirdi. Dacoste'un son çeyrek saat haberi de zaten harbin devamım istiyenlerin uydurduğu bir propaganda silâhından başka birsey değildi. Zafer laflarıyla anlaşma kapısını kapamak istiyorlardı. Bir ara Tunus Devlet Başkam Burgiba ve Fas Sultaninin arabuluculuğu sayesinde, bir anlaşma zemini bulunacağı sanılmıştı. Halbuki Fransadaki bazı müfrit unsurlar, değil Burgibanın arabuluculuğunu kabul etmek, Tunusu yeniden işgal etmeyi düşünüyorlardı. İstiklâline kavuşmuş bir Tunus yamada bir Cezayir vilâyetini muhafaza etmenin imkânsızlığım biliyorlardı. Ellerinde fırsatlar da eksik değildi:

Millî Kurtuluş Ordusu, Tunus topraklarım harekât için kullanıyordu. Burgiba istese de, henüz orduya sahip olmadığı için bu tecavüzleri önliyecek durumda değildi. Bu hal Fransayı çok kızdırıyordu. Âsilerin himaye gördüğünü iddia ediyorlardı. Bu yüzden sık sık hudut hâdiseleri oluyordu. Son bir hâdise, Fransa ve Tunusun arasını iyice acıyordu. Tunusta hazırlıklarını tamamlıyan Cezayirli muharipler, Fransız askerlerine âni bir baskın yanmışlardı. Birçok ölü vardı ve dört Fransız askeri esir alınmıştı. Fransa Burgibayı mesul tutuyordu. Her türlü protokol kaidesini çiğniyerek, bir General Devlet başkanıvla görüşmek üzere Tunusa gönderiliyordu. Hem de Burgibanın Genarali kabul etmiyeceğini bildirmesine rağmen. Cumhurbaşkanından protokole göre aşağıda bulunan Fransız Başbakanı hususi temsilcisi Generali Tunusa yollamıştı

Macaristan

Değişen bir şey yok

Bu haftanın başında, bundan onbeş ay evvel Rus tanklarının iktidara getirdiği Macar Başbakanı Kadar istifa ediyordu. Bu haberi okuyanların yüzündeki sevinç. Başbakanın Komünist Partisi Sekreterliğini -muhafaza ettiğini görünce silindi.Demirperde gerisinde. parti sekreteri rejimin 1 numaralı adamıydı. Demek, ki Kadar Başbakanlığı bıraksa da 1 numaralı adam kalıyordu. Zaten verine getirilen yetmişiki yaşındaki muavini Ferene 'Muennich idi. Kısacası Macar cephesinde yeni bir şey yoktu. Parti işlerine, daha çok vakit ayırabilecek olan Kadar, mevkiini herhalde daha sağlamlaştıracaktı.

Piyasa

Karamanın Koyunu

Geçen hafta sonunda et fiyatlarına yapılan zammı, boynu bükük vatandaş mûtad tevekkülüyle sineye çekti. İktidar bandolarının hâlâ ucuzluk marşları çalmakta devam ettiği şu günlerde, "bu yeni zam de ne oluyor?" bile demedi. Bandocuların inanmadan çaldığı marşa, o çoktan kulaklarım tıkamıştı. Zafer ve Hava. dişi okumadığı için, son karardan vatandaşın duyduğu memnuniyeti ifade eden haberleri zaten görmedi. İnsan bir raddeye eriştikten sonra, hakikaten hiçbir şeye aldırmıyordu.

Zam talebi herhalde Et ve Balık Kurumundan geliyordu. Hâdiselerin et müteahhidi haline getirdiği Kurum, çoktan beri zammı arzu ediyordu. Aldığından ucuza mâl satmak zorundaydı. Bilançosunda zarar hanesi gittikçe yükseliyordu. Et piyasasının kralları celepler, Kurumun işini daha da güçleştiriyorlardı. Eninde sonunda kendilerine muhtaç olunacağını bilen et kralları, piyasadan hemen hemen eteklerini çekmişlerdi. Çubuklarım yakmışlar, zavallı Et Balıkın büyük şehirlerin ihtiyacını temin etmek için yaptığı ümitsiz gayreti seyrediyorlardı. Kurum, elbet birgün pes diyecekti. Yüksek kârlarından vazgeçmeyi akıllarından geçirmiyen celepler, hesaplarında yanılmadılar. Hükümet nihayet et yokluğunu azaltmak, Et Balığın yükünü hafifletmek ve zararlarım indirmek için zammı kabul ediyordu. Celepler her zamanki gibi galip gelmişlerdi.

Teni fiyatlar nazlı et krallarının, mezbahaya hayvan şevketmek husundaki inatlarını belki biraz azaltacaktı. Bu hikâye senelerden beri böyle devam ediyordu. Fakat et buhranı, sadece bir celep oyunundan ibaret değildi. Bu oyunun dışında daha uzun yıllar sürecek bir et meselesi vardı.

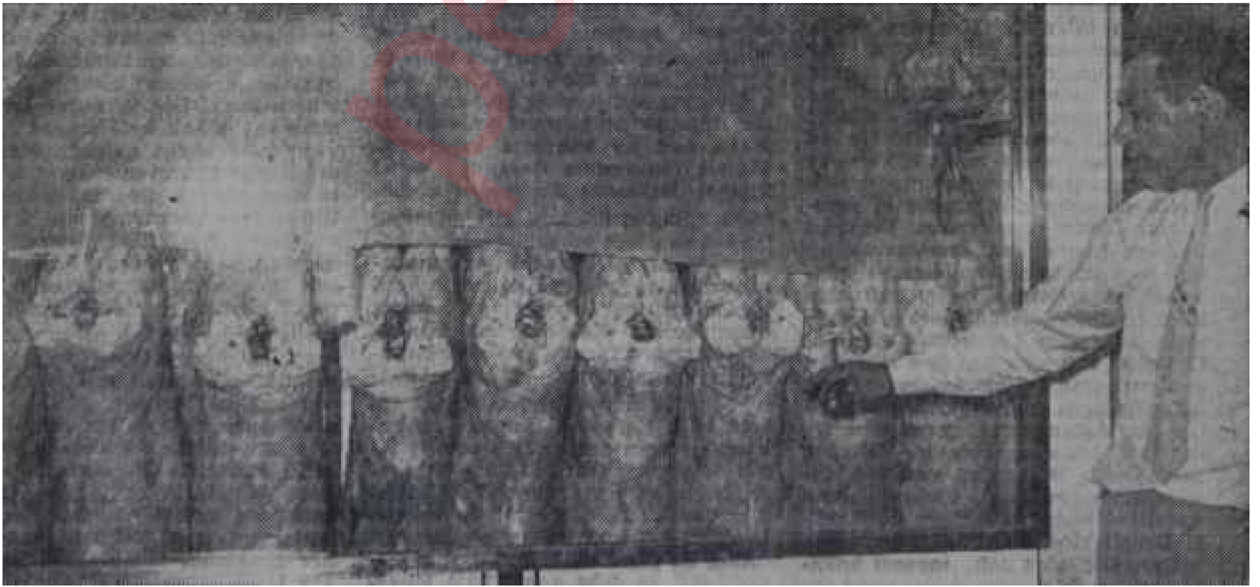
Artan istihlâk

Et istihlâki hızla artmaktaydı. Zira nüfus hızla çoğalmaktaydı, şehir nüfusu da, nüfus artışından şehir nüfusu hızla yükselmekteydi. Köyde şöyle böyle yuvarlanıp giden kimseler, şehire geldiklerinde müstehdik. sayısını kabartmaktaydılar. Sonra kabul etmek lâzımdı ki et riatları, diğer fiatlara nazaran geride kalmıştı. Zeytin 450 kuruş iken, koyun eti 340 kuruştu. Bu durumda, enflâsyonun şişirdiği gelirlerin, ete daha fazla iltifat etmemesi imkânsızdı. Nitekim istihsalin artmasına rağmen, kasap dükkânlarının önündeki kuyrukları kaldırmak ve boş kasap vitrinlerini doldurmak bir türlü mümkün olmuyordu. 1950 den bert Koyun eti istihsali % 32, kuzu % 50, sığır % 90 artmıştı. Koyun etinin yetmeyişi, körpe kuzuların kesilmesini daha da «ittirmiş sığır eti yemek gibi yeni istihlâk itiyatları kazandırmıştı. Et ve canlı hayvan satıcısı Türkiye, ihracattan da vazgeç-, mişti. Hattâ dünyanın öbür ucundan et ithal etmeye başlamıştı. Buna rağmen istihlâkla başedilemiyordu. '

Artmıyan kasaplık hayvanlar

Kuzuların kesilmesi, kasaplık hayvan stokunu da tehlikeye sokuyordu. Üç beş kiloluk et irin, kuzuların koyun olmasını beklememek, altın yumurtlayan tavuğu' kesmek gibi bir şeydi.' Nitekim koyun sayısı 1950 den beri 5 milyondan az artmıştı. Hemen kesilen danalar dolay isiyle, sığır sayısı da son altı senedir yerinde sayıyordu. İstikbalde et istihlâki arzusu daha fazla artacak, fakat kasaplık hayvan bulmak mümkün olmıyacaktı. Türk parasının dışarda bedavadan ucuz satılması da hayvan sürülerini Güney hududunu aşmaya teşvik eden başka bir zorluktu. Görülmemiş kalkınma diyarında hayvancılık geriliyordu.

1960 den sonra hububat artışının yarattığı coşkunluk sırasında hayvancılık unutulmuştu.8 milyon hektar çayır ve mer'a tarla haline getir rilmişti ve bu azalma hâlâ devam ediyordu. Çayır hayvancılığının yerine ahır hayvancılığını ikame etmek ta bil hiç kimsenin aklına gelmemişti. Ahır hayvancaılığı herşeyden evvel yem meselesinin halline bağlıydı. Memleketimizde babadan kalma yem olan saman, proteinden mahrum, düşük kaliteli bir hayvan gıdasıydı. Yonca, korunga yetiştirilmesine yeni yeni başlanıyordu. Mısır, daha hâlâ insan gıdası olmakta devam ediyordu. Şeker pancarı küspelerinin hayvanlara yedirilmesine ise henüz alışılmamıştı. Hele kışın, kalitesiz yem bulmak bile bir meseleydi. Bu durumda hayvanların büyük ölçüde telefat vermesine veya hemen kesilmesine şaşmamak lâzımdı. Tabiîdir ki, kesilen hayvanların eti de etten başka herşeye benziyordu. Amerikalı mütehassıslar mezbahalarda kesilen hayvanların % 75 inin A.B.D. hayvancılık bürosu standartlarına göre gıda maddesi, olarak kullanılmaya elverişli olmadığını söylüyordu. Besleme meselesi halledilirse hem etle-

Kasap vitrini

Celeplerle kasaplardan sonra sıra şimdi de Et . Balıkda...

rin kalitesi düzelecek, hem istihsal % 25 artacaktı.

Hayvan hastalıkları da ayrı bir dertti. 31 çeşit hastalıkla memleketimiz, hastalık rekorunu muhafaza etmekteydi. Beslenme kifayetsizliğinin hastalık sayısını arttırdığı muhakkaktı. Hayvan ırkları da ıslaha muhtaçtı. Gelgelelim 100 hin boğaya ve 300-500 bin ineğe ihtiyaç vardı. Eldeki damızlık sayısı ise topu topu 10 bini aşmıyordu.

Kısaca, et kaynaklarım yıllarca süren ihmalden sonra arttırmak çok zor bir iş haline gelmişti. Hemen zecrî tedbirler alınmazsa, et meselesi gittikçe müzmin bir şekil alacaktı.

Tütün piyasası açıldı

Bu haftanın başında, uzun zamandır lafı edilen Ege Tütün piyasası nihayet 43 merkezde birden açılıyordu. Tütün piyasası ilk gün oldukça hareketli geçti.70 milyon kiloluk rekoltenin aşağı yukarı üçte biri satıldı. Fiatlar 300 kuruş civarındaydı. En yüksek fiat Akhisarda 870 kuruştu. Prim de ilâve edilince müstahsilin eline en iyi tütün için 425 kuruş geçmekteydi. Fakat kalitesi düşük tütünler için, durum hiç de parlak değildi... Tüccar, Tekelden umumiyetle 5-10 kuruş fazla ödüyordu. Diğer fiatların dört nala yükseldiği bir zamanda, tütün fiatlarının bir türlü kaplumbağa temposundan kurtulamaması müstahsili düşündürmekteydi. Bununla beraber pazartesi akşamı yaptığı basın toplantısında Tekel Bakanı Hadi Hüsman mutad üzere müstahsilin memnun olduğunu söylemeden edemiyordu.

Memurlar

Tahsisat ve adalet

Zaferin tabiriyle "Kapkara gözlü, kapkara kaşlı, şakaklarına kır düşmüş, aşk güneşinin zaten esmer olan sert ve erkek tenine ayrı bir yakıcılık verdiği, orta yaşlı adam" geçen hafta sonunda, hiddetli Maliye Bakanından, memurlara 1953 de bir maaş nisbetinde zam yapmayı hükümetim düşünüp düşünmediğini soruyordu. Bütün memurların, Personel Kanunu çıkacak mı, çıkmıyacak mı diye boş ümitlere kapıldığı şu günlerde, memurların halini yakından bilen bu milletvekili, unutkan hükümete hafızasını tazeletmek istemişti. Fakat vay efendimi Sen misin bu soruyu soran? Kaç ay evvel yeni bütçe tasarısı milletvekillerine dağıtılmıştı. Anlamıyorsa, sorar öğrenirdi. Yeni bütçeye böyle bir tahsisat konmamıştı. Böyle sual olmazdı! Milletvekilinin maksadı, sadece "yarın gazetelerde çizdiği tabloyu görmek"-ti Teknik bilgisizliği veya gizli maksatları yüzünden çok meşgul bakanı sinirlendiren, genç kızların ve delikanlıların romanlarını pek sevdiği C. H. P. milletvekili Esat Mahmut Karakurttu. Romancı, bu asabiyete a. kıl erdirememişti. Binlerce memur gibi o da, bütçe tekniğinden ve "ma-- porte" lâfından fazla bir şey anlamasa bile doğru bir iş yaptığını zannediyordu. Memurların halini yakından biliyordu. Hiç değilse bir maaş ikramiye gibi mütevazı bir teklifin anlayışla karşılanacağını ümit ediyordu. Fakat hayır, 1958 yılı bütçesinin mail portesi 100 milyon lirayı bulan böyle bir teklif için müsait değildi. Maliye iliminden nasibi olmıımyan eski edebiyat hocası yine anlıyamamıştı: "Şayet para bulamıyorlarsa, İstanbulda yıkacakları bir mahallenin yıkımını gelecek seneye bırakabilirler'' diyordu. "Korkunç hayat pahalılığı karşısında" ıstırap çeken memurları ilgilendiren bir meseleden, nasıl "sinemaya gider misiniz" der gibi rahatlık içinde konuşulabilirdi? Teknik ve adalet arasındaki bu çatışma, sinirli sözler ve gürültüler arasında böylece devam etti. Teknikten ötesini görmemekte inat eden Maliye Bakanı, sütçe usullerinden peki haberi olmasa da memurlara yapılan adaletsizliği çok iyi bilen milletvekilini demagoji . yapmakla itham etti. Milletvekili, tekniğin adaletten üstün tutulduğunu görmek. le şaşırdı. Bu çatışmanın yine de bir . faydası oldu. Soru sahibi milletvekili gibi bütçe işlerine pek akıl erdiremedikleri için, hâlâ bu yıl personel kanunu çıkacak, diye ümide düşen bir sürü memur, "bu meselenin istismarına tahammül edemiyen" asabi -bakan sayesinde boş hayallerden kurtuldular. Memur maaşlarına bu yıl zam yapılmıyacaktı. Memurlar ümitlerini bir sene daha tehir etmeliydiler.

Ticaret

Tepeden inme emirler

Geçen haftanın sonunda, Bütçe Encümeninde Ticaret Bakanlığı bütçesini tenkit eden D. P. nin ateşli İstanbul Milletvekili Muhlis Erdener doğrusu muhalifleri gölgede bırakan sert bir konuşma yapıyordu. Ticaret Komisyonu Başkanı, sanki Ticaret Bakanım devirmeye ahdetmişti. "Bugün iktidara atfı mümkün bir toz ve gölge varsa" sebebi bu bakanlıktı. Ah şu bakanlık bir iyi işlese, tozsuz ve gölgesiz kalan iktidara hiç kimse toz kondurmaya cesaret edemiyecekti. Kabahat hep bu bakanlıktaydı, "Tanzim ve tedbir namına ne karar almışsa yanlış çıkmıştı" Bugünkü pahalılığın başlıca sebebi "Milli Korunma Kanunu, bu bakanlığın icadı değil miydi sanki? Ama "maliyet unsuru sağlam bir esasa bağlanmadıkça memleket iktisadini hercümerç edeceğini bu vekalete kabul ettirmek imkânı olmamıştı." ''Ama bu daire bu hakikatleri bilmemekteydi ve daha acısı "hâlâ bilmemekte ısrar" etmekteydi. "Tepeden inine emirlerle iktisadiyat 'düzeltilemezdi." Halbuki" "mââde darlığı fiat istikrarsızlığı ve hayat pahalılığı gibi üç mühim nokta" Ticaret Bakanlığının alacağı kararlarla az çok düzeltilebilirdi. Ticaret Komisyonu Başkanının sözlerini kimse yanlış tefsir etmemeliydi. O, hâşâ. aynı lâfları kal. kınmayı sabote etmek için söyliyen milletvekillerinden değildi. Bu işleri düzeltmek için zaten mutlaka kalkınmadan fedakârlık yapmaya lüzum yoktu. Kalkınma ile "bu iş" bir arada yürütülebilirdi. Yalnız "katar yoldan çıkmıştı." Tekrar yoluna konmalıydı.

Millî Korunma Kanunu bundan daha acı tenkit edilemezdi. İki sene evvel bu, kanunun tâdili Büyük Millet Meclisinde konuşulduğu zaman, muhalif hatipler Muhlis Erdenerden farklı konuşmamışlardı. Şu farkla ki, muhalifler bu akıbeti o zamanlar zihni herhalde başka işlerle meşgul D. P. milletvekilinden iki sene evvel söylemişlerdi. Netice meydandaydı. Sayın Bakan yine de Milli Korunma Kanununun;, yeni tatbikatını methediyordu: Bakan, tüccarın "hilelerini henüz bulamadığı" bir usul icat etmişti; Eh, fiyat tesbiti işlerini bir hırsız polis oyunu zannedenlerin, bu keyifli cevabına şaşmamak lâzımdı. Bakanın sanayileşme ve plân hakkında söylediği sözler daha da ömürdü: Verim arttırılarak ziraî nüfus 18 milyondan 6 milyona indirilecek,' fazla nüfus sanayie sevkedilecekti. Madem ki böyle bir gaye güdülüyordu, o halde plân vardı. 7 senelik halkalar halindeki bütçe tatbikatı da plânın deliliydi. Bunun "bir yere yazılı veya asılı" olmasına lüzum yoktu. Anlaşılan şu plân meselesi D. P. iktidarına, hattâ bu işleri biraz bilmesi gereken teknik bakanlara da dert olmuştu. Fakat herkes plânın varlığım isbat etmekle uğraşıyordu. Plânın ne olduğunu öğrenmeyi kimse aklına getirmiyordu. Ne olduğunu bilmedikleri bir şeye var diyenlerin hali de tabiî ki biraz zarif oluyordu Bakanın tabiriyle yaran' çocuklarımız bunları okuyup burada güleceklerdi. Doğru, fakat bu yazılı olmıyan plânlı kalkınmaya bugün yaşıyanlar acaba gülebiliyorlar mıydı? Bugün gülmiyenler fiyat artmaları durdurulsun diyordu, istikrar istikrar diye bağırıyorlardı: "Tansiyonu düşük bir iktisat sistemi" İçinde istikrar neye yarardı? Acaba yüksek tansiyonlu, bir istikrar mümkün değil miydi? Sayın Bakan bu hususta bir şey söylemiyordu. Konuşma herhalde Ticaret Komisyonu Başkanı Muhlis Erdeneri tatmin etmekten çok uzaktı! Sorduğu suallere cevap alamamıştı. İstanbul milletvekili seçim zamanı islah edileceği söylenen Millî Korunma Kanununun ne zaman değiştirileceğini, ayarlama siyasetinde istinat edilen maliyet unsurlarının nasıl tesbit edileceğini, her maddenin teker teker maliyetinin araştırılmasından vazgeçilip geçilmiyeceğini ve iş adamlarının Bakanlık kapısında aylarca bekleyip beklemiyeceğini öğrenmeden Bütçe Komisyonundan ayrıldı.

ÇALIŞMA

İşçiler

Bir yıldönümü

1955 yılının soğuk Ocak ayının sonlarına doğru idi. Vakit geceyarısını biraz geçmişti. Zonguldak Ereğlisi kömür madenlerinin Suludamar ocaklarında işçiler nöbet değiştiriyorlardı. Dışarı çıkan işçiler

Akis Mecmuası Yazı İşleri Müdürlüğü Ovehan Kat 3 Daire 7, Rüzgârlı Sok. Ankara. Kanuni hiçbir mecburiyet olmadığı halde işçileri için ücretli yıllık mezuniyet usulünü ihdas ve tatbik etmek suretile. de işçi haklarına Ve menfaatlerine atfettiği büyük değer ve ehemmiyeti daima ispat etmiş olan İstanbul Hilton

hakkında yanlış bir intiba hâsıl eden yazınızın neşrinden önce hiç olmazsa İdaremizle görüşülmüş olsaydı, mahiyet ve mana itibariyle tamamen farklı olduğu, en ufak bir tefrik muamelesinin mevcut olmadığı görülür, üstelik bazı Türk işçilerinin sözde haksız olarak işten çıkarılmaları sebebi olarak gösterilen hâllerin hiçbir esasa dayanmadığı, Türk veya yabancı hiçbir isçinin bugüne kadar keyfi veya haksız bir şekilde işten asla çıkarılmadığı anlaşılırdı.,

3.. Otel personel müdürünün bu sözde hâdise karşısında sözde takındığı tavır hakkında verilen tafsilât ile Otelin -700 e yakın personeline ve ayrıca onların ailelerine atfettiği değer ve saygının güzel ve samimi bir ifadesi olarak- her yıl olduğu gibi bu sefer de tertiplediği personel balosuna personelin isteksiz,

Bir kömür ocağında işçiler
Can bahası!

Oteli hakkında mecmuanızın 18 Ocak 1968 tarihli sayısının 22 nci sahi fesinde "Çalışma" bölümünde üç sütun üzerine intişar eden ve yanlış bilgilere müstenit bulunan yazı hayret ve teessürümüzü mucip olmuştur. Bu münasebetle aşağıdaki hususları bilhassa tebarüz ettirmek isteriz:

1.- İlk açıldığı gündenberi Otelimiz, işçi hak ve menfaatleri üzerinde azamî dikkat ve hassasiyetle durmuş,' bu bakımdan cidden Örnek bir müessese olmuştur. Bu itibarla, Otelimizde Türk ve yabancı personel arasında hiçbir tefrik yapılmamıştır, yapılamaz da.

2.. Otelimizde sözde tefrik yapıldığı bahsinde ele aldığınız mevzu lâyikile tahkik edilmiş ve Otelimiz

adeta zoraki geldiği hakkındaki bilgiler doğru değildir. Bunun en güzel delili, bini aşan personel ve eşlerinin o gece sabaha kadar tam bir neşe içinde eğlenmiş olmalarıdır.

Bu itibarla, bu tavzihnamemizin mecmuanızın ilk çıkacak nüshasında aynı "Çalışma" bölümünde "İstanbul Hilton Oteli personeli arasında hiçbir tefrik yoktur" başlığı altında ve bahsigecen yazınızda çıkan Otelin fotoğrafı ile birlikte aynen ve tamamen neşrini Basın Kanunu hükümlerine tevfikan rica ederiz.

Mübin Manyasiğ
Müdür Muavini

yorucu ve boğucu bin çalışmadan sonra dinlenmek için toprak yüzüne kavuşmanın **sevinci** içinde idiler. Milyonlarca insanın o soğuk kış gecesinde yataklarında tatlı rüyalar gördüğü saatlerde yeni ekip toprak altında kömür istihsaline hazırlanıyordu. İşte bu sırada büyük bir infilak oldu. Yüz işçi bir anda kendilerini çöken toprak yığınlarının altında bazıları da toz ve duman bulutu içinde buldular. Maden ocaklarının bir numaralı düşmanı Grizu, bir hiç karşılığında hayatlarım tehlikeye atarak; insanlığa hizmet eden yüz işçiyi bir anda ölümün kucağına atmış bulunuyordu. Bir kısmı gazdan zehirlenerek, bir kısmı da çıkan alevlerden yanarak ölmüşlerdi. Ayrıca, toprağın çökmesiyle toprak altında havasızlıktan boğulanlar da vardı.

Grizu, maden işçilerinin baş düşmaniydi. Havasız maden ocaklarında toplanır, işçileri zehirler, ya da ateş alarak infilâk ederdi. Grizunun işçilerin hayatına mal olması karşısında dünyanın bir çok maden ocağında gerekli emniyet ve sağlık tedbirleri alınmaktaydı. Bu hususta, memleketimiz de dahil olmak üzere uluslararası anlaşmalar da imzalanmıştır. Fakat bizde, insan hayatına verilen ehemmiyetin derecesini anlamak için bu tedbirlerin yerine getirilip getirilmediğine bakmak kafiydi. Mütehassısların bildirdiğine **göre,** günümüzde maden ocaklarında 'grizudan ölmek ancak tedbirsizlikten ve sağlık tesislerinin noksanlığından ileri gelebilirdi. Son Zonguldak faciasının üzerinden 3 yıl geçtiği halde maden ocaklarında emniyet ve sağlık şartlarım yerine getirme babında ortada ufak bir emare yoktu. Her büyük kazada olduğu gibi bunda da bir mesul bulunmamıştı.

Maden ocaklarında kazaları önlemek, için yapılan uluslararası anlaşmalara göre, alınacak tedbirlerin başında, ocaklarda gaz bulunup bulunmadığım ve miktarını basit bir âletle tesbit işi gelmekteydi .Cam bir tüpten ibaret olan bu âlete hava alınır ve içindeki grizu miktarına göre maden ocağındaki grizunun kesafeti tesbit edilirdi. Bununla beraber, genel olarak maden işçilerine grizu lambası da verilmekteydi. Bu lâmbalar da grizunun mevcudiyetini kontrol etmeye yaramaktaydı. Eskiden grizunun kontrolü için küçük kafesler içine, konmuş kuşlardan faydalandırdı. Grizu olan yerlerde kuşun öldüğü görülürdü. Günümüzde grizunun maden ocaklarında birikmesine de engel olmak mümkündü. Ocaklara tazyikli hava verilmekte ve bu sayede grizunun birikmesine engel olmak imkan dahiline girmektedir.

Biz. tecrübelerden ders almasını bilmemekteyiz. Her kazadan sonra heyetler kurulur, incelemeler yapılır, fakat bir sorumlu bulmak mümkün olmadığı gibi, gelecek kazaları önlemek için de tedbirler alınmaz. 1955 yılının Ocak ayı sonlarında 100'e yakın maden işçisinin hayatına mal olan kazayı bu üçüncü yıldönümünde, hatırlatmak ve ilgililerden artık tedbir almalarını istemek zamanı gelmiştir,

K İ T A P L A R

CEZA HÜKÜMETLERİNİ HAVİ TAM METİNLİ HUSİSİ KANUNLAR

(Hazırlayanlar: Kemal BORA, Baha SOYSAL; Payende BORA, Mukadder SOYSAL, Semiha KÖKSEL, Fahreddin ÖRÇÜN, Adil GALATALI. Ajans Türk Matbaası Ankara 1987. Cilt IV. 1064 sayfa ciltsiz 25, ciltli 30 lira)

Ceza Hükümlerini Havi Tam Metinli Hususi Kanunlar veya kısaca Hususî Kanunlar adıyla anılan ve ilk üç cildinin neşirleri dolayısı ile daha önce AKİS'de bir hayli geniş malûmat verilmiş olan bu büyük Hukuk eserinin son cildi de geçen yılın son ' günlerinde piyasaya çıkarıldı. 1064 sayfalık bu muazzam eser nefis baskısı ve kapağı ile daha önce yaymlanmış üç ciltle birlikte hukukçular için cidden eşsiz bir hazine kıymeti taşıyor. 1957 yılı sonuna kadar T. B. M. M. de tedvin edilmiş olan istisnasız bütün hususî kanunları içine alan bu eser yalnız Hukukçular için değil, hemen bütün aydınlar için de kılavuz olabilecek bir kitaptır.

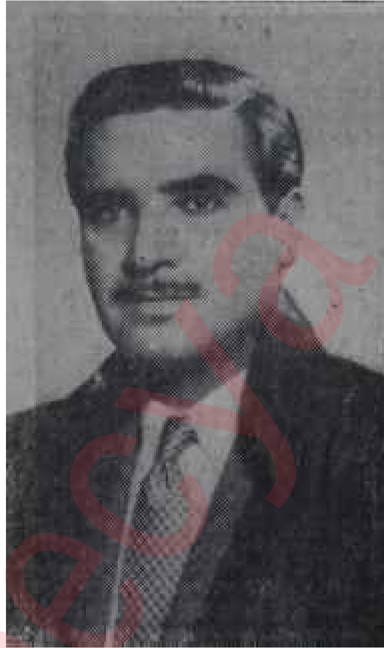
Dört ciltlik bu muazzam eserin hazırlanması için emek verenlerin isimlerine şöyle bir göz gezdirmek bu kitabın ne kadar selâhiyetli ellerden çıktığını göstermek bakımından yeter bir teminattır. Hemen hepsi kendi sahasında birer hukuk otoritesi olan bu altı kıymetli hukukçumuzun hazırladıkları Hususî Kanunlar, yalnız hukuk değeri ve faydası bakımından değil, ciltlenişi ve hazırlanışı ile de kitaplıklara kazandıracağı zarafetle dikkati' üzerine çekmektedir.

Tamamiyle alfabetik bir düzen içinde hasırlanan bu muazzam eser, son cildine yapılmış bir ilâve ile daha önceki ciltlerin hazırlanışı sırasında veya sonra çıkmış veya tadile uğramış kanunlara da yer vermektedir. Dört ciltlik bu eserin, içinde meselâ Telgraf ye' Telefon Kanunu, Askerlik Kanunu, Belediyeler Kanunu, Ölçüler Kanunu, Millî Korunma Kanunu, Syadı Kanunu, Basın Kanunun ve bu Kânunların içinden de aradığımız maddeyi bulmak pek basit bir iştir. Dediğimiz gibi yalnız hukukçular için değil, kanun maddeleriyle uzaktan veya yakından alakalı hemen bütün vatandaşlar için bu büyük eser son derece kıymetli bir yardımcıdır.

İKİ DAL

(Celâl Vardarın **şiirleri,** Dost yayınlara sâyısı 6, Yeni Desen matbaası Ankara, 1957, 64 sayfa, **200** kuruş)

916 yılında dünyaya gelen ve yirmi yıldan beri şiirle uğraşan **Celâl** Vardar "İki Dal" adını verdiği ilk şiir kitabını yayınladı. Bu güne kadar daha çok Seçilmiş Hikâyeler Ve Pazar Postası mecmualarında yayınlanmış şiirlerin de denmesiyle meydana gelmiş olan bu kitap, yaşı kırkbiri bulmuş bir şair için, doğrusu pek de ümit verici değil. Bütün Dost yayınları gibi nefis bir baskısı olan İki Dal'in arka kapağında, şairin yirmi yıl şiirle uğraştığını öğrenen bir okuyucu ilk defa kitap halinde piyasaya çıkarılan bu şiirlerden büyük şeyler bekliyor, öyle ya! Yirmi yıl bu! Dile kolay! Üstelik gene kitabın arka kapağındaki notta bu yirmi yılın şiirle yalmnı uğraşmak da değil de "şiirin çilesini çekmek" şeklinde tecelli ettiğini öğrenmek okuyucuyu gerçekten büyük ümitlere kapılmaya sevk ediyor. Ama kitabın içinde yer alan kırk bir şiir teker **teker,** üstünde durula durula okunduğunda, kitaba arka kapakta da olsa bir takdim yazısı yazan ismi belli olmayan yazara karşı insanda infial uyanmasına sebeb oluyor.

Avukat Fahrettin Örcün
Meslekten biri

Celâl Vardar, çok kötü, çok beceriksiz bir şiir heveslisi mi? Hayır, bilâkis. Eğer şairin, yaşı ve şiirle uğraştığı yıllar gözönüne, alınmazsa, şiirlerini, ilk def a kitap halinde toplayan bir insan için başarılı bir kitap. Gününmüzün şiir cereyanlarına bigâne olmayan, modern şiirin ne demek olduğunu kavramış, zaman zaman sağlam mısralar kurmuş, espriyi yerinde kullanmasını bilmiş bir şairin eseri olarak İki Dal övülebilir bile. Şairin hayli rahat ve kolay **bir** söyleyişe erdiği, şöyliyeceklerini lâf kalabalığına boğmadığı, çok zaman iki üç mısracık içindegerçekten yoğun şiire vardığı görülüyor. İşte bir örnek. Adı Marifet. Topu topu üç mısraya sığdırılmış eli yüzü düzgün bir şiir: "Suya dokunmazmış-Sabuna dokunmazmış-Pise bak" Misalleri çoğaltmak mümkün. İşte bir tane daha -Gün Gelecek adlı şiirin 2 numaralısı: "Bir gün gelecek-Seni düşünürken bu şehirde-Ölümden evvel beni-Arzular tüketecek"

Ne var ki, bu bir hayli iyice şiirlerin yanında Masal 1, Masal 2, Mektup, Tekmil gibi hayli zayıf şiirler de yer alıyor. Hele bunları yirmi yıldır şiir yazan ve şiirin çilesini çeken bir insanın, yirmi yılda yazdıklarının içinden seçip de kitabına koyması hiç affedilecek gibi değil. Şayet kitabın arka kapağındaki notu okumamış olsak ve şairin yaşı hakkında birşey bilmesek İki Dal için ümit verici bir kitap diyebilirdik. Ancak, yirmi yıllık şiir çabasından sonra vara vara İki Dala varmak, az gidip, uz gidip bir arpa boyu yol gitmeğe benziyor.

DEMOKRASİYE VE DİKTATÖRLÜĞE DAİR

(Memleket meseleleri hakkında düşünceler)

(Prof. Dr. Turhan Feyzioğlunun makaleleri. İstanbul Matbaacılık TA. O. Matbaası 1957, 210 sayfa 500 kuruş)

Demokrasiye ve Diktatörlüğe dair adlı kitap, geçen yılın ortalarında piyasaya çıkarıldığı ve mahiyet itibariyle son derece enteresan olduğu hakle, nedense Basında lâyık olduğu ilgiyi bulamadı. 210 sayfa içine sığdırılmış kırkbir makaleden müteşekkil bu kitap, genç bir ilim adamının, ilmin ışığı altında memleket meselelerine bakışını ve bu meseleleri, tamamen ilim ışığı altında iyi ver koni taraftarıyla dile getirmektedir. Evde evlâdı ayal var demesini bilmeyen, nabza göre şerbet vermekten hoşlanmayan bir ilim adamının, politik tesirlerden tamamiyle uzak kalarak kaleme almış olduğu ve daha önce" tarafsız bir mecmuada yayınlanan, sonra bir kitapta toplanan bu makaleler, kitaptaki sıralanışlarına göre belli başlı dört bölüm' teşkil etmektedir.

Kitaptaki' bölümlerden birinci sim kitaba da adım veren Demokrasi ve Diktatörlük meseleleri teşkil etmektedir. İkinci bölüm yedi makaleyi ihtiva etmekte olup basın hürriyeti ile ilgili düşünceleri ortaya koymaktadır. Dördüncü ve son bölüm, Memur meçselesi ve Devlet idaresi yönünden personelin taşıdığı önemi ele almaktadır.

Her bakımdan son derece ilgi çekici olan bu kitabın, önsözünden birkaç cümleyi burada nakletmekle kitap hakkında yeteri Kadar bilgi verilebileceğini sanıyorum "Ayrı ayrı zamanlarda, günlük olayların ilhamıyla yazılmış olani bu makaleler, bir bütün teşkil etmez. Fikirleri vatandaşların açıkça söylemeyi vazife bilen bir üniversite mensubunun, çeşitli memleket meseleleri karşısında düşündüklerini, duyduklarım, ümitlerini ve endişelerini olduğu gibi aksettirmek! kitaptaki denemelerin bundan başka herhangi bir iddiası yoktur."

K A D I N

Sosyal Hayat

Davetler ve ev sahibeliği

Bir ziyafetin, bir yemek davetinin, bir gece toplantısının muvaffâkiyeti herşeyden evvel ev kadınının tertibine ve toplantı sırasındaki tutumuna bağlıdır. Bunun için, her ev kadınının bazı kaidelere riayet etmesi lâzımdır.

Eğer mevzuubahis olan kalabalık bir davet ve bunun icap ettirdiği bir soğuk büfe ise, yahut bir kokteyl verilecekse, ev sahibesinin herşeyden evvel misafirleri için rahat köşeler temin etmesi şarttır. Dört, beş davetlinin grup halinde oturabilecekleri köşeler, toplantıya sıcak bir hava verecektir. Tabaklarım nasıl tutacaklarını kestiremiyen, ilişebilecek bili sandalyeyi nahak yere ariyan davetliler elbette ki rahat rahat eğlenemiyeceklerdir.

Masa başında oturularak yenilen yemeklerde en mühimi davetlileri münasip yerlere yerleştirmektir. Ev sahibi ile ev sahibesinin sağındaki yer şeref yeridir. Umumî kaide olarak nişanlıları yanyana fakat karıkocaları ayrı oturtmak lâzımdır. Evlilerin bekârlardan daha iyi yerlere oturtulmaları da şarttır. Bundan başka yer tevziinde psikoloji kaidelerini de hatırdan çıkarmamalıdır. Birbirleriyle anlaşabilecek, konuşabilecek kimseleri yanyana oturtmak gecenin muvaffakiyetinde mühim bir rol oynıyacaktır.

Misafirler gelmeden, ev sahibesi muhtelif cins sigaralar almayı çakmaklara benzin koymayı veyahut kâfi miktarda kibrit bulundurmayı ihmal etmemelidir. Her köşede bol. miktarda tabla da bulunmalıdır. İçkilerle kullanılacak soda ve gazozlar, buz, içki içmiyenler için meyve suları, limon ve portakal bol olmalıdır.

Yine misafirler gelmeden, apartmanda oturan bir ev sahibi gürültü meselesini halletmiş olmalıdır. Gece eğlenceleri apartman sakinlerini rahatsız edecek kadar gürültülü olmamalıdır. Zaten gürültülü eğlenceler gece 11 den sonra yasaktır. Fakat akıllı bir ev sahibesi komşularının müsaadesini alabilir'. Müsaadenin yanında bazı tedbirler de şarttır. Hasta varsa gürültülü toplantılar tertip etmemek gerekir, kalın halılar, kilimler koridorlarda yürüyenlerin ayak sesini örter.

Ev sahibesi bütün işini bitirdikten sonra misafirlerini beklerken-bir parmak içki içebilir ama, misafirler geldikten sonra fazla içmemelidir. Bir misafir sarhoş olabilir, ama bir ev sahibi sarhoş olmamalıdır. Ev sahibesi en yakın arkadaşım diğerlerinden bir kaç dakika evvel davet ederse gelecek olan ilk resmi davetliyi daha samimi bir hava içinde karşılayabilir.

Davetliler listesini tanzim ederken de dikkat etmek lâzımdır. Yalnız evlileri davet etmek daima iyi netice vermez, toplantılar sıkıntılı olur. Toplantılarda daima yeni'bir iki şahıs, birkaç bekâr bulunmalıdır.

Misafirleri davet ederken ne tip bir toplantı olacağını da izah etmek lâzımdır. Çünkü yerine göre giyinmemiş olan bir misafir hanım, bütün toplantı boyunca kendisini rahatsız hissedecek ve eğlenemiyecektir. Ev sahibesinin giyimine gelince, bu hakikaten ince bir meseledir. Ev sahibesi misafirlerini ağırlamak için elbette itinalı ve iyi giyinmiş olmalıdır. Ama misafirlerinden daha şık, daha çok göz alıcı olması doğru değildir. Yemek masası da itinalı, temiz olmalıdır ama özentiye kaçmamak, normal hayatın çok fevkine çıkmamak lâzımdır. Babacan tavırlı bir hizmetçiye dantelâlı önlükler giydirmek gülünçtür. Fakat çatal bıçâk takımları bir gün evvel ovulmâlı, aylardan beri sandıkta duran beyaz keten örtü yayılmadan gözden geçirilmelidir.

Kokteyl hazırlanıyor

İçki içmiyenleri unutmayın

Bir mutfakta ziyafet için hazırlık

Can boğazdan gelir

Eğer davet günlerce evvel yapılmışsa ev sahibesinin, telefonla veyahut bir kart yollıyarak daveti hatırlatması gayet münasiptir.

Eve ilk defa gelen yabancılarla ev sahibesinin bilhassa meşgul olması lâzımdır. Onları yemekte yakınına oturtabilir, evini gezdirebilir ve onları takdim ederken birkaç kelime ile hususiyetlerinden bahsedebilir. Takdim merasimi gayet basit birkaç kaideye bağlıdır. Daima bir erkeği bir kadına, genci yaşlıya küçüğü büyüğe ve daha ehemmiyetsiz bir mevki işgal edeni daha mühim bir mevki işgal edene takdim etmek lâzımdır. Halbuki umumiyetle insanlar bunun aksini yapmak temayülündedirler. Mühim şahsiyetin ismini ilk olarak söyledikleri çok defa vakidir. Bu yanlıştır. Şayet aynı durumda iki insanı bir birine takdim etmek mevzuubahis olursa ev sahibesi kendisine en yakın olanı, yani fazla tanıdığını diğerine takdim etmelidir.

Ev sahibesi herkes tarafından takdir edilmek istiyorsa, herkesin gönlünü alacak ufak ve yerinde, Ölçülü bir komplimandan kaçınmamalıdır. Hanımların elbiselerine, güzel -

liklerine veyahut neş'elerine ait birkaç göz. derhal onların kalbini çeler. Neşelenir, mesut olur ve etrafı mesut ederler.

Çiçeği ihmal etmemek lâzımdır. Birgün evvel alınmış taze çiçekler eve neşr'e verecektir. Sofradaki çiçek davetlilerin birbirlerini görmesine mani olmamalıdır ve vazoda değil masanın üstünde yayılmış olarak durmalıdır

Yemekten evvel, aperatifle viski veya votka ile ufak kanapeler ikram etmek son senelerin modasıdır. Fakat yemekten evvel yenilen bu kanapeler iştahı kapamıyacak kadar az, fakat kalite itibariyle çok iyi olmalıdır. Adam başına üç kanape kâfidir. Bu kanapeleri ayakta ikram etmek muhavereleri keseceği için. tepsileri el altında bırakmak daha münasiptir. Eğer yemek hafifse bu eğlencelik sandviçlerin miktarı artabilir.

Sofrada dâima bir sürahi su bulunmalıdır ve su bardaklarını da ihmal edilmemelidir. Ev sahibi su bardaklarına evvelden su koyabilir..

Yemek listesi günlerce evvel ve mümkün mertebe davetlilerin zevkine göre hatırlanmalıdır. Çok ağır ve ustun süren bir ziyafet sofrası hazırlamamak lâzımdır. Akşamları kızartma iyi gitmez. Ev sahibesi o gün hiçbir yeni yemek tecrübe etmemeli, bilâkis kendi spesyalitilerini hazırlamalıdır. Yemekler bir gün evvel yapılmış, hiç olmazsa hazırlanmış olmalıdır. Listeyi tanzim ederken son dakikada hazırlanacak fazla yemek koymamak, lâzımdır. İyi kaliteli bir şarap, değişik bir içki sofraya hoş bir hava verecektir. Fazla kilo almak istemiyen hanımlar bile bir ziyafet' sofrasında hafif bir tatlı ararlar. Bunu ihmal etmemek lâzımdır.

Tayyör - Etek
Üşüyenler için

Fazla ışık gözleri yorar, lüzumsuz bir loşluk ise sıkıntılıdır. Odanın ışık tertibatı göze hoş gelmelidir, cildi güzel göstermeli ve romantik olmalıdır. Sofrada en iyi ışık, mum ışığıdır.

Ev sahibesi herkese konuşma fırsatı verir ve birçok davetlilere konuşarak tanışmak imkânını hazırlarsa en mühim vazifesini başarmış olacaktır. Buna mukabil ilmi, siyasi herhangi bir münakaşanın fazla kızışmasına da imkân vermemelidir. Çünkü bir tatsızlık çıkabilir.

Odalar lüzumundan fazla ısıtılmamalı ve hararet normal dereceyi geçmemelidir. Kalabalıktan odanın harareti, zaten derhal birkaç derece artacaktır.

Api kazalar, elektrik arızaları, bir yemeğin bozulması veyahut pikabın işlememesi elbette ki arzu edilmez ama başa gelen, çekilecektir. En iyisi bu vaziyette davetlileri yardıma çağırmak ve hâdiseyi gülerek karşılamaktır.

Sakınılacak en mühim nokta telâş ve fazla ikramdır. Ev sahibesinin telâşı herşeyden evvel misafirleri yorar. Fazla ikram rahatsız edicidir, hattâ bir nevi nezaketsizliktir. Ev sahibesi sofrada kendisini misafir addedecek kadar tabii ve neş'eli olmalı. Bunun için de herşeyi zamanında tertip etmelidir. Güleryüz ve samimiyet, kaidelerin en başında yer alır.

Büyük Dert

Jale CANDAN

Çok eskiden Ur aile dostumuz vardı. Kendisi memurdu ve mecburi hizmetini dolduruyordu. Aynı dununda olan arkadaşları mahrumiyet bölgelerinde dolaşıp dururken, bizim ahbap dalma merkezde en iyi yerlerde bulunurdu. İşleri dalma tıkırında idi. Birgün kendisine:

"— Çok şansınız var? demiştim.

Gülerek şu cevabı vermişti:

"— Şansım değil, tanıdığını var"

O zaman çok gençtim. Cevap tuhafıma gitmişti ve galiba iyi anlıyamamıştım. Bugün hepimiz tanıdıkların ve forslu ahbapların nelere kadir olduklarını biliyoruz. Hakkımız olan bir işi elde etmek için herşeyden evvel, elimizden tutacak birisini arıyoruz. Hakkımız olmıyan işler için de bir "dayı" aradığımız ve bunda muvaffak olduğumuz vâkidir.

Demokrasi mücadelesine atıldığımız zaman, tedavi etmek istediğimiz hastalıklardan bir. tanesinin adı "iltimas"tı Şayet başta basın hürriyeti olmak üzere, birçok hürriyetlerimizi sonradan tahdit etmek yoluna gitmemiş olsaydık bu bapta ileri adımlar atacağımız muhakkaktı. Vakıa bu bir parti meselesi olmaktan ziyade bir zihniyet, bir terbiye meselesidir. Ama cemiyete faydalı bütün tohumların ancak demokrasi toprağında yeşerdiği ispat olunmuş bir hakikattir. Biz hastalığı tedavi edemedik hattâ onu durduramadık. İlerledi, dert oldu. Bugün heryerde karşımızdadır. Hattâ halka hizmet maksadı ile kurulmuş birçok müesseselerde üzülerek, bunu mümüşahede ediyoruz. Bir rivayet çıkar; filânca müesseseye ithal malı ucuz poplin gelmiştir veyahut . fevkalâde güzel yerli serj bulunmaktadır. Bunlar piyasaya çıkmadan yok olurlar. Et buhranı olur bir kısım halk Et-Balık Kurumunun önünde saatlarca kuyruk yapıp bekleşirken bir kısım halk rahat rahat etini elde eder. Onlar ayını kolaylıkla peyniri, kahveyi de bulurlar. Memlekete otomobil sokmak ağır şartlara bağlıdır. Hattâ son günlerde bu şartların daha da ağırlaştırılacağı rivayet edilmektedir: Gelin görün ki, iki üç aylık Avrupa Beyanatından otomobille dönenler de vardır. Ama bu dert nereden çıkıyor?

İltiması yalnız yüksek memurlarda, .muayyen kademelerde aramak hatadır. Bugün bir yumurta alabilmek için tezgâhların, meşru bir hakkımızı elde edebilmek için küçük memurun -yerine göre odacının, iltimasına muhtacız. Ne var ki, büyükler küçüklere daima misal olmalıdırlar. O zaman küçüklere söz söyüyebilme hakkını kazanırlar. Dert büyüktür ve bunu büyükler halledeceklerdir.

Moda

Bir kral doğuyor

Dior öldü. Fakat.bu büyük terzi-, nin bir imparatorluğu vardı. Bu imparatorluk Pariste Avenue Montaigne'de başlıyor ve dünyanın dört. bir tarafına doğru uzanıyordu. Beş muazzam bina işgal eden, 1500 insanı geçindiren bu büyük ticarethane çökecek miydi? İşte bu büyük terzinin, ölümünden beri dünyanın birçok yerinde herkesin sorduğu sual bu idi.. Mademki bir moda imparatorluğu vardı. Buna yeni bir imparator bulmak lâzımdı.. Bu kim olacaktı?.

Yeni kral namzedi ancak yirmibir yaşındaydı ve mukadderat onu âdeta bu işe sevketmişti. Fransanın

Oran şehrinde doğan bu ince ve zarif genç. onyedi yaşında iken Parise gelmişti.. Bir çok şeye istidadı vardı. Tiyatroya bayılıyordu, mükemmel resim yapıyordu, model çiziyordu, zeki ve kabiliyetliydi. İstikbali hakkında karar vermeden, kendisini doğru yola sevkedecek bir mütehassıs arıyordu. Bu mütehassıs onun tablolarını gördü, modellerine baktı, tiyatro hakkındaki fikirlerini dinledi ve birden Christian Dior'a telefon etti. Dior çok meşguldü. İki gün sonra yeni bir koleksiyonla, A modasını ortaya atacaktı: Buna rağmen Ives - .Mathieu Saint-Laurent isimli genci kabul etti ve onun çizdiği modellere bir göz atar atmaz da, derhal onu angaje etti. Dior gözlerine inanamıyordu: bu onyedi yaşındaki , taşralı genç, kendisinin iki gün sonra ortaya atacağı A modasını olduğu gibi çizmişti. O günden beri Ives - Mathieu her mevsim Dior mağazasının dekorasyonunu yaptı ve her kolleksiyon için modeller çizdi. Dior bu çok ince zevkli, zarif, mahcup genci kendisine tabiî bir varis addediyordu. Eğer onun ilk modellerini A modasını ortaya attıktan sonra görmüş olsaydı şüphesiz ki onu, modellerini çalan bir hırsız zannedecekti.

İves - Mathiev

Bakalım etekleri ne yapacak?

Veliaht parlıyor

Ives - .Mathieu, 30 Ocakta ilk koleksiyonunu teşhir etti. Bu kolleksiyonun akisleri bütün dünyada merakla beklenmektedir. Çünkü Fransaya geniş ölçüde döviz sağlayan bu muazzam müessese için bu bir ölüm kalım davasıdır.. Kolleksiyonunu hazırlamadan evvel kendisiyle görüşen gazetecilere müstakbel kıral şu sözleri söylemişti:

"— Hayır, ne heyecanlıyım, ne de üzerime birdenbire yüklenen mesuliyetten korkmaktayım. Her sene olduğu gibi Oran'a evime gideceğim ve onbeş gün odama kapanarak çizeceğim. Zaten herzaman böyle yapardım. Yalnız Parise dönünce, muhakkak ki çok üzüleceğim çünkü krokilerime merakla bakan ve bana daima cesaret veren hocamı artık karşımda göremiyeceğim."

Ives . Mathieu Saint - Laurent gençliğine ve mahcubiyetine rağmen kendisine güveniyordu, çünkü Dior. ona nefsine itimat etme duygusunu aşılamış, onun birgün müstakil kalacağını düşünerek yetiştirmişti. Bütün krallara bu bakımdan örnek olabilirdi!

Bahara hazırlık

Kış ortasındayız ama, ihtiyatlı hanımlar için ilkbaharı düşünmek zamanı yavaş yavaş yaklaşmaktadır. Soğuk günlerde manto içinde giyilebilecek ekose takımlar, ekose elbiseler ilkbaharın ilk günlerinde sahiplerine neş'e ile sokakta dolaşabilme imkânlarını verecektir. Önümüzdeki ilk baharda da ekosenin çok moda olacağı moda dünyasında dolaşan rivayetlerin en kuvvetlisidir.

Ekose kumaş herkesin zevkine göre çok muhtelif modeller için kullanılabilmektedir. Klasik giyimi tercih edenler dar, etekli, kısa ceketli,' astarlı veya astarsız bir küçük tayyör yaptırabilirler. Bu tayyör, turvakar kollu olursa zıt renkte bir eldiven ve aynı renkte bir küçük şapka ile çok şık olacaktır. Çok üşüyenler tüylü ve kalın ekoselerden güzel dar bir etek yaptırıp aynı kumaştan zengin bir etol kullanabilirler. Bu tip kıyafetler ekseri düz siyah süveterlerle, çok şık durur, etolün kenarlarına da siyah yünle püskül yapmak lâzımdır. Üç köşeli, cepli orijinal etoller çok modadır. Son' moda giyinmek isteyenler ekoseden çuval biçimi elbiseleri tercih edebilirler: Bunların yakaları ve kol kenarları örgü lâstikle bitirilmiştir. Bazıları önden düğmelidir ve yine yünden örülmüş uzun lâstik bir bandları vardır. Rob-manto manzarası arzetmektedir. Yeni modayı seven fakat daha az cesur olanlar için, bele çok az oturan, etek-yelek modelleri vardır. Ekoseler bilhassa mâdeni iğneler veya bileziklerle uzun sarı zincirlerle çok şık durmaktadır. Bu zincirler, baharda, ekosenin elzem bir aksesuarı olacaktır.

Ekose bir rob

Marifet model seçmekte

C E M İ Y E T

Nuri Said Paşanın çok yakın arkadaşı Amerikalı yazar Lowell Thomas İstanbulda bulunduğu sırada tarihi bir hususu açıkladı ve keyfiyet Paşa Hazretleri tarafından da derhal teyid olundu: Sir Nuri dünyada uçaktan bomba atan ilk pilottur. Rivayete nazaran Osmanlı devleti Balkan Harbi sırasında Almanyadan aldığı uçakları harp sahalarında denemek isteyince o devirde teğmen rütbesiyle ordumuzda vazife görmekte olan Sir Nuri hemen bir uçağa atlamış, kanat altlarına ellişer kiloluk bombalar taktırmış ve düşman siperleri üstünde uçarak, bu bombalardan birini aşağıya atmıştır. Buna rağmen kaybetltliğimiz Balkan Harbinin bu enteresan safhasında şu husus Mr. Thomas tarafından aydınlatılmadığı için meçhul kaldı. Sir Nuri'nin yanına aklığı bombalardan yalnız birini düşman siperlerine attığı bildirildiğine göre, öbür bombaları ne yapmıştır?

*

Londra Büyükelçimiz Muharrem Nuri Birgi Ankaraya giderken Yeşilköyde gazetecilere verdiği beyanatta şöyle dedi: "Yunanistan Kıbras meselesi üstünde senelerdenberi çalışmaktadır. Aydan bir insan inse Yunanistan! mesut bir ülke zanneder: bu memleketin ne iktisadi, ne de başka sahada hiçbir problemi yokmuş gibi bütün işi gücü Kıbrıs meselesidir." Bu beyan hükümetimizin niçin senelerdenberi Kılbrıs meselesinde gerektiği gibi çalışmadığım izah etmesi bakımından muhabirlere alaka çekici göründü.

*

Geçen hafta bir gün C. M. P. Genel Başkanı Osman Bölükbaşının İstanbul'da kaldığı otelde ıbir basın toplantısı yapacağı bîr C. M. P. li tarafından 'telefonla kendilerine bildirilen gazeteciler tanı saatinde otelde toplandılar. Biraz sonra Genel Başkan Vekili Fuat Arna ile hole-giren Bölüklbaşı gazetecileri görünce şaşırdı, basın toplantısından filân haberi olmadığına söyledi. Daha fena şaşıran gazeteciler kendilerini çağıran C. M. P. li ile yanındakilere baktılar. Bu zevat ise basın toplantısı haberini partinin basın işlerini tedvire memur Genel İdare Kurulu üyesi Nurettin Ardıçoglundan aklıklarını beyan ettiler. Nihayet şundan bundan bahsedildi ve adına muhabirler tarafından "zoraki basın toplantısı" denilen bu davetten bir tek husus anlaşılmış olarak dönüldü: C. M. P. nin biraz organizasyona ihtiyacı vardır.

*

İtalya Cumhurbaşkanı tarafından gönderilen "Commendatore" payesini havi' liyakat madalyasını İtalyan Başkonsolosu Carlo Cimino İstanbul Emniyet Müdürü Hayrettin Nakiboğluya kendi makamında merasimle verdi. Jest memnuniyet verici olmakla beraber bazı vatandaş - lar birbirierine şu suali sormaktan kendilerini alamadılar: "Acaba sayın İtalya Cumhurbaşkanı memleketimizdeki suç istatistiklerini tetkik edip çok mu endişelerarnişti 'ki buradan sağ salim ayrılınca sayın Nakiboğluyu Commendatore yaptı?"

*

Amerikalı meşhur kanser mütehassısı Dr. Marks Aston İstanbulda bir muhabire verdiği bayanat esnasında "Medeniyetin ilerlediği memleketlerde kanser hastalığı artmaktadır" dedi ve Amerikayı buna misal gösterdi. Hekimlerin diiptomat ta olmaları hususunda bir kaide bulunmadığından Dr. Aston şunu da ilave etmekten çekinmedi: "Türkiyede kanser nisbeti gayet azdır."

Memleketimize gelen seyyahların aldıkları ilk intibalar gittikçe dehşet ve garabet kesbediyor. Bu meyanda, geçen hafta Samsun vapuruyla İstanbula gelin gelen bir İtalyan kızının maruz kaldığı gümrük muayenesi rekor kırdı. On dokuz yaşındaki bu zarif gelin üç saat müddetle sıkı sıkı arandı; vücudunun bazı yerleri de "gözden geçirildi". Bu gözden geçirmeler neticesinde fenalık geçiren ve uzun uzun ağlayan İtalyan kızının hiçbir tarafından kaçak eşya çıkmadı.

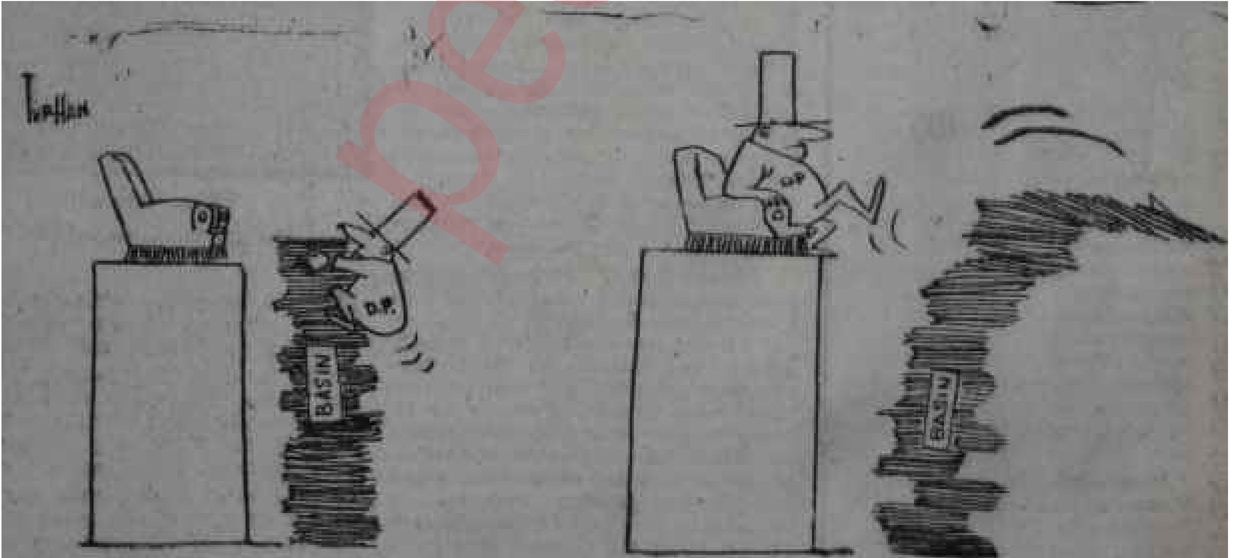
*

Dış münasebetlerimizde gelişme notu: İstanbul Belediyesi tarafından alınan, bir karar gereğince bundan sonra rıhtıma yanaşan Amerikan askeri gemileri bando ile karşılanacaktır

*

Fazıl Beden adında bir vatandaş bir İstanbul gazetesinde çakmakta olan eroin kaçakçılığıyla ilgili bir tefrikaya tekzip göndererek yeni Basın Kanununun tatbikatına bir hususiyet daha kazandırdı. Bu tefrika tekzibinin bir orijinalliği de manzum oluşu. Şöyle başlıyor:

"Tutup ham afyonu esrar edersin,
Uydurma haberde israr edersin.
Döner ertesi gün, eroin dersin,
Anadoluluyu âtıl mı sandın?
Ben tekzip hakkını batıl mı sandın?"

YAZISIZ

Festivaller

Suna Kan

Salı gecesi Devlet Operası sal o-nunun manzarası, Oystrah veya Ricci'nin aynı salonda çaldıkları ge-eelerinkini andırıyordu. Bütün bi-letler satılmış, bütün yerler dolmuş-tu. Balkonda, merdivenlere yerleş-miş dinleyiciler, adım atılacak boş-luk bırakmamışlardı. Bu manzara, halkın Suna Kanı nasıl sevdiğini, onun bakında ne gibi kanaatler bes-lediğini gösteriyordu: Genç viyolo-nist, o geceki resitalinin her anın-da, bu sevgi ve ilgiye hak kazan-mış olduğunu isbatladı. Dinleyiciler de, gerek sanatçıyı şahsen tanıyan ve seven, gerekse temsil ettiği ke-man okuluna inanan herkesin gözle-rini yaşartan coşkunlukla, çaldığı her parçayı alkışladılar ve «bravo» ladılar.

Suna Kan, gördüğü eğitimin ve bunun neticesinde meydana gelmiş sanatçı şahsiyetinin icabı, kemancı-lık sanatının günümüzde, şişirme gösterişçilikten ve bayağı virtüoz-luktan kurtulup yeniden aydınlara hitabeden bir sanat haline gelmiye başlayışım temsil ediyordu. Her ne kadar olgun bir virtüöz tekniğine sahipse de bunu hiçbir zaman ba-yağı maksatlar için ve dinleyicinin kafasına vurarak kullanmıyordu. Ysaye'nin beşinci sonatı gibi virtüöz parçalarında bile tekniğini gizleyip eserin pek de derin olmıyan müzikal mânasını araştırıyordu. Tesirler peşinde koşmuyor ve bir. tesiri yok-etmenin en uygun çaresinin onun üstünde ısrar etmek olduğunu bili-yordu. İfadesinde <az sözle» yetini-yor ve belagat in, su veya bu ifa-denin altısı kırmızı kalemle kalın, kalın çizmek demek olmadığını his-settiriyordu. Yapmacıksız, tertemiz üslûbuna hayran olmamak elde de-ğildi.

Suna Kanın kemanından çıkardı-ğı, ses, cilâsız; şekersiz, kremasızdı ve güzelliğini, doğrudan doğruya malzemesinin sâf kalitesinden alı-yordu. Ranatça zıplayan çevik yayı, bilhassa spiccato'larına dirilik, ke-sinlik veriyordu. Doğru tempoları seçip, aksatmadan devam ettirmesi, bir melodik çizgiyi nasıl biçimlen-; dirip «teganni edeceğini» bilmesi, icralarına insicam, sağlamlık veri-yordu. Herhalde bu çapta bir ke-mancıyı, ilk defa olarak, uzun 'bir programı yetkiyle icra ederken do-ya doya dinlemek, büyük bir zevk-ti.

Programda Eccles'in Sol Minör, Mozart'ın Si Bemol Minör (No. 10), Beethoven'in Do Minör (No. 7) so-natları, Ysaye'nin bir sonat olmak-tan çok solo keman için üç kısımlı bir poem denebilecek beşinci sonatı vardı. Programın ana kısmı dışın-daki şekerlemeler de zevkle, değişik

Suna **Kan**
Konserlerin en başarılısı

şeyler olmalarına dikkat edilerek seçilmişti. Bunlar Ravel'in -Duşkin düzenlenmesi- «Pastourelle» i, Del-vincourt'un iki «Dancerie» si, Mil-haud'nun, «Corçovado» su ve -dinle-yicilerin nefesini kesen bir icrayla çalınan- Wienia\vski'nin «Polonaise brillante» ıydı.

Ek parça alarak çaldığı Ibert'in «Küçük Beyaz Eşek» inde ve Pier-ne'nin «Küçük Paune'ların Marşı» nda Suna Kan, gelişmiş bir mizah duygusu olduğunu gösterdi. Mithat Fenmen, mükemmel bir refakat pi-yanistiydi. Suna Kan resitali, Anka-ra Müzik Festivalinin hem sanat, hem de gişe bakımından, en başa-rılı konseri oldu.

Karikatürist Soprano

Geçen hafta Çarşamba gecesi soprano Selma Emiroğlu, resi-talinin başlama saati olan 8.30'u on beş dakika geçtiği halde, konserin verileceği yer olan Millî Kütüpha-neye henüz gelmemişti bile. Sebep: Ankara'nın nakil vasıtalarının peri-şan dununu ve- bu şehirde bir yere vaktinde yetişmenin imkânsız dere-cede güç oluşuydu.

Saat dokuza doğru soprano niha--yet, refakat piyanisti Pertev Apay-dınla birlikte salona girdi. Sakin ve rahat hareketlerle platforma çıktı. Onyedinci Asır İngiliz bestecilerin-den Dowland'ın «I Saw My Lady Weep» adlı şarkısını söylemiye baş-ladı. Bağlarbaşı Amerikan Kız Ko-lejinde tahsil etmiş olan Selma E-miroğlu, gerek bu parçayı, gerekse onu takibeden diğer Elizabeth devri; şarkısını -Bartlet'ih «Of' All The Birds That I Do Know»- mükemmel bir İngilizce telâffuzla söylüyordu. Konser heyecanı ve konsere gecik-ine telâşının kalıntıları ancak, ne-fes kontrolunda belli oluyordu. Fa-kat kısa bir zaman sonra o da kay-boldu. Soprano Emiroğlu-, şarkı ve lied'lerden -ve Bach'ın «Mattheaus Passion» undan bir aryadan- müte-şekkil programının karakterine u-yan küçük ve yumuşak bir sesle Schumann ve Schubert lied'lerinde ortaya koyduğu güzel Almanca te-lâffuzla, kültürlü ve müzikal bir teganniyle konserini devam ettirdi. Geçen yıl dört İstanbullu şarkıcıy-la birlikte Ankaraya gelip konser verdiğinde Selma Emiröğlu opera aryalarında, gerektiğinde büyük bir sesle de söyliyebileceğini göstermiş ti. O zaman soprano, ilerisi için bü-yük vaatler de vermişti. Çarşam-ba geceki resitalinde bu vaatlerini gerçekleştirme ve devamlı olarak . ilerleme yolunda olduğunu belirtti. Piyanisti Pertev Apaydının besteci karakterlerine riayet eden, duygulu çalışının konserin başarısına büyük tesiri oldu.

Programda iki Türk eseri de var-dı. Cenan Akının «Hasret» i ve İl-han Usmanbaşın Ertuğrul Oğuz Fı-ratın şiirleri üzerine bestelediği «Üç Müzikli Şiir» den «Zamanın Ö-rümceği». Akının; Yapı Kredi Ban-kası şarkı müsabakasını kazanmış parçası, her haliyle bir Anadolu çocuğunun eseriydi. Öte yanda, Schönberg ve Berg gibi bestecilerin «Sprachgesang» (konuşma - şarkı) . tarzını, özentiden uzak ve onların-.kinden çok farklı bir şekilde tatbik eden Usmanbaş parçası, konserin dinleyici üzerinde belki en büyük tesiri yapan eseri oldu ve diğer iki 'şiirin de söylenmemesi esefle karşı-landı. Programda Ravel'in İki İbra-nî şarkısı ve Stravinski'nin sözsüz «Pastorale» i de vardı.

Selma Emiroglu aynı zamanda memleketimizin tanınmış karikatü-ristlerinden biridir. Daha konuşma-ya başlamadan, .birbuçuk yaşınday-ken, resim çizmiye ve karikatür yapmıya başlamıştı. Soprano olarak kendini tanıtmadan önce, onüç ya-şından itibaren Cemal Nadirin Amcabey Dergisinde, sonra Akbaba Tef, Doğan Kardeş gibi mizah ve çocuk dergilerinde yayınlanan ka-rika türleriyle memleket çapında büyük bir isim yapmıştı. Çocuklu-ğundan beri şarkı söylentiye de he-vesli olan Selma Emiroğlu beş yıl önce İstanbul Konservatuvarına gir-miş ve İtalo Brancucci ile şan çalış-mıya başlamıştı. Kısa bir zamanda Çarşamba geceki gibi olgun bir konser verecek kadar profesyonel seviyeye yükselen soprano Emiroğ-lu, Türk opera ve konser şarkıcılı-ğının en büyük ümitlerinden biridir.

Lawrence ve soprano

Cumhurbaşkanlığı Orkestrasının Cumartesi günkü konserinin

programı, Robert Lawrence'ın bugüne kadar sunduğu programların en seçkiniydi. Repertuarın çiğnenmiş yollarının dışında kalan, ancak gerçek rnusikiseverleri ilgilendirecek bu aydın program yüzünden olacak, salonun üçte biri boştu. Önce Nevit Kodallının Yaylı Sazlar için Sinfonietta'sı çalındı ve bunu Berlioz'ün «Yaz Geceleri» adlı şarkı serisi ve Gustav Mahler'in Dördüncü Senfonisi takibetti. Böyle bir konsere meselâ, BBC Radyosunun aydınlara ihitabeden «Üçüncü Program» ında rastlamak mümkündü.

Konserin solisti Amerikalı soprano Ginia Davla, vasatın üstünde olmıyan bir şarkıcıydı. Sesi küçüktü ve kalite bakımından bir özelliği yoktu. Tekniği zayıftı ve bu kifayetsizlik bilhassa tiz sahada kendini hissettiriyordu. Bununla beraber düzgün Fransızcası ve genel olarak kültürden uzak olmıyan tegannisiyle Berlioz'un eserinin, bilhassa son parçalarında zevk verdiği anlar oldu. Robert Lawrence'ın Berlioz'u tanıyan bir şef oluşu ve refakatindeki ustalık, eserin meydana, çıkmasında büyük bir yardımcıydı. Soprano Davis, Mahler'in . senfonisinin son kısmına da iştirak etti.

Memleketimizde ilk defa çalınan Maliler senfonisini dinleyiciler, dünyanın her yerinde olduğu gibi, iki gruba ayrılarak ya nefretle, ya da ilgi ve sevgiyle karşıladılar.

Eserin icrası genel olarak tatmin ediciydi; hattâ Robert Lawrence'ın bugüne kadar Ankaradaki en büyük başarısı sayılabilirdi.

Folklorcular Foruma

Festivalin dokuzuncu olayı olarak gEçen hafta Pazar günü öğleden sonra Millî Kütüphanede yapılan «Türk Bestecileri Forumu» esasında iyi bir fikirdi ve tatbikatta da neredeyse muvaffak olunacaktı. Kanser programı baştan aşağı Türk bestecilerinin musikisine tahsis edilmişti ve programa bakıldığında, memleketimizde batı tekniğiyle sanat (musikisi yazılmıya başlandığından bu yana gelip geçen bütün nesillerin, meydana gelen bütün cephe ve ekollerin -hiç olmazsa birbuçuk saatlik bir konserin sınırlan içinde- temsil edileceği anlaşılıyordu. Fakat daha başlangıçta, Bülent Arelin Tenor, Gitar ve Yaylı Kuartet için «Sonnet» lerinin, tenor Orhan Çutay'ın rahatsızlığı yüzünden icra edilemiyeceği bildirildiğinde hem işin tadı kaçtı, hem de programın muvazenesi bozuldu. Üstelik böylece, bu eseri Festivalde icra edilmek üzere besteciye sipariş eden Üniversiteliler Müzik Derneğinin bu örnek teşebbüsü neticesiz kalıyordu. İlhan Berkin şiirleri üzerine yazılmış «Sonnet» lerin programdan çıkmasıyla bugünkü Türk besteciliğinin Bülent Arel ve İlhan Usmanbaş tarafından temsil edilen en aydın, en evrensel, batıya en çok yönelmiş cereyanı temsilciğiz kalıyordu. Zaten Forumu takdim ve idare eden tenkitçi İlhan K. Mimaroğlu başlangıçtaki konuşmasında, bu konserde «modern Türk besteciliğinin bir panoramasının, özet halindeki durumunun» takdim edildiğini söylediği halde, toplantıyı kaparken «bu konserde, Türkiyenin bestecilik sahasındaki bütün cereyanlarının gerektiği gibi aksettirilmediğini». itirafa mecbur kaldı.

'Konserin bir özelliği -ve «Forum» adını taşımasının sebebi-' iştirak eden bestecilerin, eserlerin çalınması bittikten sonra musikileri hakkında açıklamalarda bulunmalarının ve dinleyicilerin suallerine cevap vermelerinin tasarlanmış olmasıydı. Bestecilerden biri -Ulvi Cemal Erkin- halk önünde konuşmaktan sıkıldığı için salona gelmemişti bile.

Selma Emiroğlu
Musikide karikatür yapmıyor

Geri' kalan İki besteci -Nevit Kodallı ille Muammer Sun- başlangıçta söyliyecek bir şey bulamadılar; sıra dinleyicilerin suallerine gelince birkaç dinleyici bu fırsatı, bestecilerin fikirlerini öğrenmek yerine, kendi fikirlerini küçük konferanslar halinde arzetmek için kullandılar. Neyse 'ki bu ara besteci Sun, makul bir konuşma yapıp bulanmaya yüz tutan zihinleri aydınlattı. Eserinin çalınmamasına rağmen salonda bulunan Bülent Arel de diğer iki bestecinin yanında yer aldı ve «musikide akıl mı? duygu mu?» konusunda çıkan bir tartışma esnasında duyguculuk tarafını tutarak «akla hitabetmek istesem musiki değil, kitap yazarım» dedi,

Arelin programdan çıkmasıyla görüldü ki meydan, bir baştan bir başa, folklor ve «alaturka» ile batı tekniğini birleştiren bestecilere kalmıştır. Sırayla Ulvi Cemal Erkinin piyano sonatı, Nevit. Kodallının üç şarkısı -Karacaoğlanın sözleri üzerine «Türkü», «Menevşe» ve «Ölmeden Bir Dem Sürelimi»-, aynı bestecinin piyano sonatı ve Muammer Sunun keman ve piyano için üç «parçası çalındı. Eserleri tatmin edici icralarla çalanlar piyanist Ferhunde Erkin (Erkin sonatında), tenor Cemil Sökmen ve piyanist Oğuz Onaran (Kodallı şarkılarında), piyanist Nevit Kodallı (kendi sonatında) ve kemancı Ersan Alper ile- piyanist Muammer Sun (Sun parçalarında) idiler.

Eksiklik ve aksaklıklarına rağmen ilk «Türk Bestecileri Forumu» besteci ile halkı daha yakından temasa geçirmek, dinleyicinin musiki karşısında daha aktif bir tavır takınmasını ve besteci meseleleriyle ilgilenmesini sağlamak yolunda atılmış başarılı bir adım sayılabilirdi.

Samson François

Ünlü Fransız piyanisti Samson, François'nın bundan iki yıl önce Ankarada verdiği son resital, bu piyanisti daha önce dinlemiş olanları da, şöhretini bilenleri de hayretler içinde bırakacak derecede kötüydü. Olamazdı. Samson François böyle, musikiyle ve halkla alay eder gibi calamazdı. İşin içinde bir şey. olmalıydı. Nitekim vardı da. Sanatçı o gece halkı beğenmemiş, gerçekten düpedüz alay etmişti. Fakat Momsieur Samson François, piyanist ve musikişinas Samson François'nın şakaya gelmiyeceğini bilmeliydi.

Zaten Samson François, bu gibi hareketleriyle .de tanınmıştı. Kimi bunları züppelik diye vasıflandırıyor, kimi sanatçı kaprisi diye hoş görüyor, kimi de onu insan üstü bir yaratık sayıp saygı gösteriyordu. Geçen Cumartesi gecesi de «insan üstü» piyanist, gene kapris gösterilerine girişti. Mesela Devlet Konservatuvan sahnesine mavi projektörler tutulmasını 'istedi ve bu yapılamayınca huysuzlandı. Fakat Neyse ki bu defa da şaka efmiye kalkmadı. O geceki konserinin dinleyicileri arasında Samson François'nın insan üstü bir yaratık olduğu kanaatine varanlar olduysa bu, piyanistin kaprisleri dolayısiyle değil, doğrudan doğruya piyanistliği sayesindeydi. Gerçekten Samson François olağanüstü tekniğini, kudretli bir tefsirci şahsiyetiyle birleştirmiş bir piyanistti. Pek az piyanistin yapabildiği gibi, musikiyi yaşıyor ve daha da iyisi, dinleyicisine yaşatıyordu. Kabiliyetlerinin en üstün örneklerini Lizst'in parçalarında -«Vahşi Av», «Eroika» vs.- verdi. Chopin'leri, bilhassa «Grande Polonaise» i, tatmin edici olmaktan uzaktı. Fakat Debussy etüdlerinde ve Prokofiyef'in Yedinci Sonatında hem teknik, hem de müzikal seviyesinin en müsbet delillerini sundu.

Ankara

İki Efendinin Uşağı

Geçen tiyatro mevsimimin sanlarına doğru İtalyadan Millî Eğitim Bakanlığı kanalı ile Devlet Tiyatrosuna' bir mektup gelmişti. Bu mektupta, her yıl İtalyada yapılan "Goldoni Festivali"ne Devlet Tiyatrosunun katılıp katılmayacağı soruluyordu. İtalya gibi bir memlekete seyahat imkânından bahseden bu mektup, Tiyatro içinde büyük bir sevinç yaratmıştı. Oyuncular seçilecek oyunda rol almak için Umum Müdürün kapısını aşındırıp rol yapmaya başlamışlardı.

Goldoni'nin en derli toplu oyunlarından biri olarak bilinen "İki Efendinin Usağı"nın oynanması uygun görülmüştü. Oyunun rejisörlüğü de Amerikadan yeni dönmüş Ebert'in öğrencilerinden ' Ertuğrul İlgine verilmişti. Ama İtalyadân davet mektubu bir türlü gelmek bilmiyordu. Oyuncular da, idareciler de sabırsızlanıp duruyorlardı. Nihayet beklenen mektup geldi ama geç geldi. Prensiplerine fazlaca' sadık olan Umum Müdür Muhsin Ertuğrul bu gecikmeden bir hayli sinirlenmişti ve haklıydı: Goldoni 'Festivâli'ne katılmayacağım bildirdi. İtalya seyahati 'için ümitlenenler bir hayli sinirlendiler ama, Umum Müdürü kararından döndürmek mümkün değildi. Muhsin Ertuğrul "hayır" dediğine hiçbir zaman "evet" demezdi. Böylece, "İki Efendıinin Uşağı" İzmir Fuarı için hazırlanmaya başlandı. Eserin' rejisörlüğü de Ertuğrul İlgin yerine Mahir Canovaya devredildi.

Orta oyununa nazire

1707 yılında Venedikde doğmuş olan Carlo Goldoni, İtalyan tiyatrosunun, 'hatta Avrupa tiyatrosunun yaratılmasında önemli yeri olan yazarlardan biri idi. Goldoni, milli tiyatroya Comedia dell'Arte'yi kaynak almıştı. Bu tarz oyunda belli bir metin yoktu. Oyunun sadece bir kanevası çıkarılır, oyuncular hünerleriyle bu kanevayı stisliyerek seyirci önünde oynarlardı. Kaneyanın tipleri de belliydi. İki maskeli ihtiyar, iki maskeli komik uşak, iki erkek âşık, iki kadın âşık, hizmetçi, asker Commedia dell'Arte'nin değişmez kişileriydi.

Commedia dell'Arte bu kanevası itibariyle bizim Karagöze, Ortaoyununa benziyordu. Demek ki Goldoni bir iptidai halk tiyatrosundan hareket ederek milli tiyatroyu yaratmış dehalardan biriydi. Deha olmasa bile bizim yazarlarımızın da iptidai halk tiyatrosundan hareket ederek böyle bir tiyatro yaratmaları akla gelebilirdi. Sonra sahneye gelen oyun da seyirciye yabancı, değildi. Kaba hatlariyle Karagöze, Ortaoyununa benziyen Commedia dell'Arte, Türk seyircisinin de seveceği ve bütün dünyanın saygı gösterdiği bir tiyatro tarzı idi.

Başardı bir oyun

Üstelik Küçük Tiyatrodaki oyun hakikaten Devlet Tiyatrosunun en başarılı temsillerinden biri olmuştu. Rejisör Mahir Canova herşeyi en ince teferruatına kadar düşünmüştü. Commedia dell'Arte çekirdekten yetişmiş oyuncu istiyordu. Ama Devlet Tiyatrosunda Goldoni geleneğine göre yetişmiş oyuncu bulmak mümkün değildi. Rejisör Canovanın en büyük başarısı bu imkânsızlığı yenmesiydi. Bunun için de meşhur uşak Allequine, temsildeki adı ile Truffaldino, küçük adımlar ve mimik kullanmıştı. Commedia dell'-Arte kaidelerine göre Truffaldino' nun maske takması icabediyordu. Böyle olunca da oyuncunun en kuvvetli vasıtası olan yüz nötr hale geliyor, oyuncu da bütün maharetini vücuduna dağıtıyordu. Ama bu da ayrı bir terbiye istiyordu, bale istiyordu. Bu eksikliği kapamak için Mahir Canova hareketi vücuttan almış . Truffaldino'nun yüzüne, sesine vermişti.

Commedia dell'Arte'nin kaidelerinden biri de oyuncuların 'her an oyun oynadıklarını bilerek ve fırsat düştükçe bunu seyirciye hissettirerek hareket etmeleriydi. Canovanın hareket noktalarından biri de bu olmuştu. Truffaldino'ya son derece serbest hareketler vermiş, onu adeta oyun dışına atmıştı. Oyuncuları, seyircilerin arasından çıkarıyordu. Commedia dell'Arte'nin hususiyetlerinden biri olan değnek ve tokat faslı da hakiki bir dayak atma olarak ele alınmamış, seyircide oyun oynadığı hissini uyandırmak için adeta yalancıktan dayat atma şeklinde ele alınmıştı. Sonra garsonlar seyircinin gözü önünde sandalyeleri, paravanaları sahne gerisinden alıyorlar, tablo kuruyorlardı. - Bütün bunlar, rejisör Canovanın seyircide yalancıktan bir oyun oynandığı hissini uyandırmak için ustalıkla hazırladığı mizansenlerdi.

Oynuyanlar

Eserin iki komiği olan Truffaldino ile Brighellayı Ertuğrul İlgin ile Cahit Irgat oynuyordu. Truff aldino'da Ertuğrul İlgin *geniş* hareketler içinde son derece ölçülü idi. Söylediği her söz, kullandığı yerinde ses tonlariyle seyirciyi güldürebiliyordu. .Maamafih Ertuğrul İlgin için 'sahnedeki eski oyunlarından daha iyi bir oyun çıkarmasını beklemek seyircinin hakkıydı. Eser sahneye konurken hareketlerden çok metne Önem verilmişti. Bu bakımdan metnin kıymetlendirilmesi için vücut ve yüz kıymetlendirilmişti...

Brighella'da Cahit Irgat biraz donuk kalıyordu. Vücut yapısı bakı-

Okuyucu mektupları

Mecmua hakkında

Bu ayın ilk AKİS'ini büyük bir sabırsızlıkla bekledim. Malum, yeni bir yıla girmiştik. Üstelik yeni yıl beraberinde bir de ilan kararnamesi getiriyordu. Bakayım dedim, bu kararnamenin AKİS'teki tatbikatı nasıl olacak. Bayiden bir AKİS istedim. Verdi. Ellime söyle bir aldım, baktım bir yüzü bembeyaz. Herhalde bu bozuk nüshalardan biri olacak dedim. Bayie iade ettim. Ama ikinci verdiği mecmua da öyleydi. Üçüncüsü de öyle. Eve gittim, yukardan aşağı bütün mecmuayı okudum. Tam üç AKİS sayfası bembeyaz olduğu ve mecmuada bir tek ilân bile bulunmadığı halde bu durumu protesto eden tek satır bile bulamadın, Üstelik o günden bu yana bütün AKİS'ler de hep ayni şekilde çıktı. Bu ne biçim iş Yoksa artık AKİS, eski mücadeleci AKİS olmaktan çıktı mı?

Akil Muhtar Özer - İstanbul

*

İki haftadır kapak sayfalarınız tertemiz ve beyaz çıkıyor. Ne gam? Ben bunu iç âleminizin ve amacınızın akisi sayıyorum. Zira pekâlâ bos bıraktırılan sayfalarınızı çıplak kadın resimleri ile süsleyip satışınızı biraz daha arttırabilirsiniz. Ama buna tenezzül etmiyorsunuz İhsan Öztekin - Ankara

*

Bizim partinin Konyadaki seçimleri kazanmak için başvurmadığı çare kalmadı. Bir mtîslüman olarak ben bunlardan utanç duydum. Elli lira yövmiye ile, bir camide C. H. P. ye atıp tutmak için kiralanan bir hoca ağzına geleni söyledikten sonra elimizden pes demekten başka birşey gelmiyor. AKİS'ciler, hani siz bu memleket menfaatine çalışıyor, memleket menfaatine mugayir olanları teshir ediyordunuz? AKİS'i beş paralık etmek için camide vaaz eden adamın "AKİS saflarında bulunanlar dinsizdir" dediğini memleket duydu da siz mi duymadınız? Kuvvetli kadroya sahip olduğunuzu böyle mi isbat ediyorsunuz? Bir idealist D. P. li olarak kendi hakkınızı kendiniz aramadığınızdan sizden manen davacıyım.

Emin K Şövalye - Konya

*

Senelerdir okuduğum AKİS'in sayılarından birinde Yedek Subaylara alt yazıyı son satırına kadar zevkle okudum. Yazıda, Yedek Subayların kıtalarda az işeyaradıkları, buna kargılık da çok iş gören Muvazzaf Subayların aylıklarının arttırılması hakkındaki cümlelere kendim için üzüldüm. Şimdiye kadar bir Yedek Subay arkadaş cevap verir ümidiyle bekledim. Fakat Yedek Subay arkadaşlar da yazıyı tasvip etmiş olacaklar ki, ne bir ses, ne de bir nefes çıktı.

Ahmet Uzun - Hadim

mından komik bir uşağı canlandırmak onun için oldukça güçtü. Bilhassa bu donukluk yetmeklerin nasıl hazırlanacağını anlatırken *göze* çarpıyordu.

İki ihtiyar, Pantolone'de Haldun-Marlalı, Dr. Lombardi'de Muammer Esi oyunun başarılı tiplerindendi. Bilhassa artık kalıplaşmış sesi, suplesden mahrum hareketleri ile oyunculuktan gittikçe uzaklaştığı sanılan Haldun Marlalı bu oynuyla sahneye yeniden kazandırılmış oduyordu. "

Hizmetçi Smerailino'da Meral Gözendor, erkek kılığına girmiş Beatrice'de Jale Uzman, Clarice'de Handan Uran, iki erkek âşık olarak Semih Sergen ve Umran Uzman oyunun ansamblı dışına çıkmıyan yerimde çizilmiş tiplerdi.

İstanbul

Küçük sahne

Küçük Sahnenin rengi değişmiş, kanepelerinin kenarları yırtılmış fuayesinde, şöminenin üstüne sıralanmış oyuncu portrelerinin önüne varmak için sabırsızlanan bir grup, bilet gişesinin önünde yığılı kalabalığa hayretle baktı. O gece Küçük Sahnede "Kamp 17" nin temsili verilecekti. Seyircilerin hep si de davetli idi. Ellerinde davetiyeleri vardı. Ancak davetlilerin içeri girebilmesi için davetiyelerin belediye vergisini Ödemek icap ediyordu. Nihayet uzunca bir bekleyişten sonra sabırsız grup ta belediye rüsumunu ödedi ve fuayeye girdi. Fuayenin duvarları tertemiz genç kız ve erkek resimleri ile süslenmişti. Bunlar fotoğrafçıların talimatına uyarak poz vermişler, sağa ve sola bakmaktaydılar. Sabırsız davetliler grubu, bir an bu resimlerin önünde durakladı. Bu resimlerin sahipleri, tam yedi sene bu tiyatroyu şenlendirmiş ve sonra sessizce çekilip gitmiş değerler topluluğunun yerini doldurabilecekler miydi? Üstelik davetlilerin hafızasında "Teyzesi" ve "Kara ağaçlar altında" gibi iki. de tatmin edici olmayan piyes duruyordu .

Oyun başlayıp, dakikalar geçtikçe korkular yavaş yavaş geçmeğe ve şüpheler dağılmaya başladı. Davetliler şöyle bir yerlerinde kıpırdadılar. Gerçi konuşmalarda yine o yanlış vurgular vardı. Gerçi yine sahnede zaman zaman okul sahnelerinde bile zor tahammül edebilecek oyuncular boy gösteriyordu. Ama herşeye rağmen Küçük Sahnede bu sefer temsil edilen oyun Haldun Dormen Tiyatrosunun evvelki oyunlarından kat kat ustaca yürütülüyordu; Seyirciler de loıyuncular gibi sah neye ısınmağa başlamışlardı.

"Kamp 17"den bir sahne

Gişe rekordmeni

Kamp 17

Kamp 17. - Stalag 17"yi iki Ame akalı, Donald Bevan ve Edmund Trzehinski yazmışlardı. Oyun İkinci Dünya Savaşının sonlarına doğru bir Alman esir kampına düşen Amerikan Havacılarının maceralarını anlatıyordu. Program mecmuasındaki bilgiye göre yazarlar oyunlarının türünü "Komedi - melodram" diye isimlendirmişlerdi. Ama gerek yazarlar, gerekse oyunu sahneye, koyan, işin- komedi tarafından daha çok hoşlanmış olacaklar ki, sanatkarlar oyumu tam bir komedi havası içinde oynuyorlardı. Bu biraz da metinin zorlaması yüzünden böyle oluyordu. Zira yazarlar, Broadway ve Amerikan seyircisinin tesiri altında idiler. Amerikalı seyirciye bir esir kampının iğrenç ve aşağılık taraflarını anlatmanın ve onları bu şekilde memnun etmenin imkânsız olduğunu biliyorlardı. Onun içinde bu beşer! mevzuu bir yatılı okulun havasını vererek hazırlamışlardı. .

Yoksa, bir Nazi esir kampında işleri güçleri S. S. Çavuşlarıyla alay etmek, olan, hatta bunu pek sert bir çavuşa karşı bile yapan bir avuç Amerikalı havacının hayatını başka yönden incelerler ve meselâ aralarından çıkan casusun sonunda bir Almam subayı çıkması gibi seyirciyi irkilten 'hataya düşmezlerdi

Haldun Dormenin en büyük başarısı eserdeki bu eksikliği gidermeye çalışması olmuştu. Bundan evvel sahneye koyduğu komedilerle hemen hemen hakkında toplu bir hükme varılmıştı. İyi bir komedi rejisörü olacak deniliyordu. Ama bu eseriyle Dormeri, bir piyesi anlatma bakı mından yalnız komedilerde başarılı olmadığım isbat ediyordu. Dormen, oyunun içinde keşfettiği beşeri kırpıntıları dikkatle seyircinin gözleri önüne koyuyor, o küçücük sahnede gereken şüpheyi yaratabiliyor ve ışıktan istediği gibi faydalanıyordu.

Fakirlik ve sefalet içinde geçirdiği çocukluğunun tesiriyle herşeyden önce kendi çıkarına bakan, bu yüzden de arkadaşlarının sevgisinden mahrum, yalnız Sefton'u Haldun Dormen "Teyzesi" ndeki oyunu ile kıyaslanamayacak kadar iyi oynadı. Bilhassa ikinci perdeden sonra bu oyun mükemmele yaklaşıyordu.

Erol Günaydın Shapiro'da rolünün kısalığına rağmen seyirciye kendisini sevindirmenin yollarını gene de buldu. Gerçi bu. biraz da, oyuncuların umumi hatası olan diksiyon bozukluğundan Erol Günaydının sıyrılmasından ileri geliyordu. Piyesin en güzel rolü olan Stosh'u oynayan Yılmaz Gruda da başarılı oyunculardan biriydi. Stosh'un sert, kaba ve doğru adamı Yılmaz, bundan evvelki oyununu unutturacak kadar iyi oynuyor ve yazarların yalnız onda verdikleri baş döndürücü beşeri yönü seyirciye ulaştırıyordu.

Başarı noktalarından biri de Ersun Kazançeldi. Sessiz ve. pasif rolü, dikkati çekecek kadar iyiydi- Ama konuşsa ne yapardı? Orasını allah bilirdi!

Söz konusu edilmeğe değer, diğer iki oyuncu da Necdet Aybak ve Altan Erhulaktı.

Necdet Aybak, koğuşun kıdemli» Hafiyi daha çok ukalâ bir öğretmen edasıyla oynuyordu. Klişeleşmeye doğru giden oyunu bir tehlikenin ilk işaretleriydi. Altan Erbulak ise tatlıı bir Münir kopyasıydı.

Ötekilere gelince. Onlar hakkında bir- hükme varmak için em azından bir kaç oyunlarını daha görmek gerekiyordu.

S İ N E M A

Filmler

"Ve Allah kadını yarattı"

Filmler daha beyazperdede değil de, küçük kutular içinde oynatılırken, sinemanın ilerde bir sanat ve endüstri olacağı kimsenin aklından, geçmiyordu. Sinemaya bir çeşit fennî hokkabazlık gözüyle bakıldığı bu devirde bir film, zamanının bütün hasılat rekorlarını kırdı: 1896 yılının "kinetoscope" gösterilerinin birinde, "Dul Jones" adlı piyesten bir saihneyi temsil eden May Irwin ile John C. Rice uzun uzun öpüşüyorlardı. Bu sahne, kinetoscope kutusunun deliğine gözlerini uyduran seyircilerde, anahtar deliğinden bir yatak odasını gözledikleri duygusunu uyandırmış ve büyük bir rağbet toplamıştı. Böylelikle cinsiyet sinemâya birçok şeylerden önce giriyordu. Mevzu, teknik ve estetik bakımdan filmin çeşitli esas unsurları daha sonraki yıllarda gelecektir. Öpüşme' sahnesinin hasılat rekoru kırdığı günden beri kaide hiç değişmedi. Cinsiyet, sinemanın daima en büyük kozlarından biri, en emin kazanç vasıtası olarak yer aldı,

"Et Dieu Crea la femme. ve Allah kadını yarattı" hâdisesi, bu kaidenin değişmezliğini bir kere daha ispatlıyor. Genç Fransız rejisörü Roger Vadim'in bu ilk filmi bir gişe şampiyonu olarak memleketimize gelmiş bulunuyor. Yalnız Fransada değil, İngiltere ve Amerikâda da hasılat rekorları kırmış olması dikkati çekmektedir. Peki, ne var bu filmde? Brigitte Bardot'nun cin - siyeti. Bundan başka birşey aramamak lâzım. Saçma sapan bir senaryo, derme çatma bir mizansen, anlaşılmaz bir hikâyeye rağmen B. B. nin cinsiyeti filmi ayakta tutuyor.

B. B. üzerine-varyasyonlar..

Vadim'in filminin, yatılı erkek okullarında yahut bekâr odalarında yastık altlarında bulundurulan müstehcen kitaplardan pek farkı yok. Umumiyetle böyle kitapların en açık saçık bölümleri okunur, öbür kısımları atlanır. Hatırda da zâten bunlardan başkası kalmaz. "Ve Allah kadını yarattı'da böyle. Filmden çıkan pek az kimse mevzuun ne olduğunu düzgünce anlatabilirdi. Fakat B.B. nin. hâsılj soyunduğunu, nasıl öpüştüğünü yahut dansettiğini hatırlamıyacak pek yoktu. Vadim de kendine göre bu durumu izah edecek bir yol bulmuştu; "ben olayların değil, karakterlerin gerçeği ile ilgiliyim diyordu. Karakterlerin gerçeği ile değil' cinsiyeti ile ilgilendiğini söylemesi her halde daha doğru olurdu, Çünkü filmi. bir kadının cinsiyet hayatının hususiyetlerini, temayüllerini, sapıklıklarını göstermekten başka bir gaye gütmüyor. Bu kadının da, yakın zamanlara kadar karısı olan Brigitte Bardot'dan başkası olmadığı muhakkak.

B. B.
Cinsiyet antolojisi

Vadim bir konuşmasında B. B. yi şöyle anlatıyordu: "Brigitte **ilk** bakışta neşeli ve kalender görünür, ama aslında bir **"neurotic"** olmak yolundadır. Ancak daimi fizik heyecanlar içindeyken mesuttur. Güneşte yatmak, yüzmek, sevişmek, yahut hayvanlarla oynaşmak gibi fizikî bir tahrik olmadıkça kendini hiç iyi hissetmez, Egoist küçük, bir çocuk gibidir. Kendi ekseni etrafında bir dünyası vardır. Bir cemiyete bağlı olduğunu aklına getirmez. İnsanları sevmez. Ama bütün bunlara rağmen müthiş iyi kalblidir."

"Ve Allah kadını yaratü"nm kah. ramanı Julliette bu tarife tıpatıp uyuyor. Vadim, B. B. nin hususiyetlerini, onu iyice tetkik etmiş bir, kim se sıfatiyle perdede yeniden canlandırıyor.

Şimdiye kadar beyazperdede bir çocuksu - kadın tipi olmaktan ileri gitmiyen Brigitte Bardot, kendisini canlandırdığı için ilk defa şahsiyet sahibi bir oyuncu olarak ortaya çıkıyor. Vadim'in ne teknik ustalık, ne de şahsî üslûp belirtileri göstermediği, her hangi bir dramatik yapıdan ve estetik kaygıdan mahrum filminde B. B. zengin tabii kaynaklarıyla seyirciyi tek başına oyalıyor. Bu arada şunu da belirtmek gerekir-: Bizim sansür Türk, seyircisinin olgunluğundan her halde şüphe ediyor. Filmin yarı . pornografik değer taşıyan bazı soyunma ve sevişme sahneleri ayıklanmış.

"Ve Allah Kadını Yarattı"
Ama sansürü düşünmemiş

Boks

Beşinci Mucize

1951 yılı Ağustos ayı bağlarında New York hava alanını dolduran basın mensupları merak içinde bekleşiyorlardı. Makineler hazırlanmış, radyo ve Tv tesisleri 'kurulmuş, yavaş yavaş piste doğru süzülen bir uçak heyecanla takip edilmeğe başlanmıştı. Sanki bütün Amerika aynı uçağı bekliyordu, Homurdayarak kalabalığa yaklaşan dev tayyarenin daha kapıları açılmadan, gazeteci kalabalığı birden hareketlenmiş, radyocuların çeneleri, fotoğrafçıların da flâşları çalışmağa başlamıştı. Merdivenlerden uzunca boylu ve sağlam yapılı bir zenci iniyor, gazeteciler de bu adamın etrafına kümeleniyorlardı.

Beklenen gelmişti. Ancak, genç zenci her zamanki gibi güler yüzlü ve neşeli değildi. Bilâkis somurtuyor Ve kızgın görünüyordu. Sualler yağmağa başlamış, cevaplar da 'birbirini takip etmişti. «Avrupa'da yaptığım turne benim için tam manasıyla başarısızlık sayılmaktadır ve bu doğrudur. Hele son maçım bir felâkettir. Ancak hemen iki ay sonra İngilizi gözlerinizin önünde döverek ünvanı geri alacağım, buna emin olabilirsiniz»

Bu zencinin adı Walker Smion'di. 1920 de Detroit'de doğmuş ve 1940 yılında profesyonel boksör olarak gazetelerin baş sayfalarına geçmiş» "ti. Ancak onu Walker Smith olarak tanıyan pek azdı. Ringde Ray Robinson olarak meşhurdu ve halk onu «Sugar - Şeker» lakabıyla tanırdı. Ray Robinşon'un profesyonel boks hayatının dünya şampiyonluğunu alana kadarki kısmı fevkalâde bir mücadeleyi gizlerdi. Boks âleminde adı ilk defa 1946 da duyulmuştu. 1946 Ağustosunda şöhretli yan, orta sıklet Marty Servo, Robiırtson ile maç yapmağı reddetmiş ve bir kol arızasını ileri sürmüştü. Ancak Amerikâ Boks Komiserliği Marty Servo'nıun artık titri kaybettiğini ilân ederken, aynı yılın son ayında Robinson New York'da, Tommy Bell'i puanla, 1947 Mayısında Cleveland'da Jimmy Doyle'u 8. raundda mağlûp ederek yarı orta dünya şampiyonluğunu elde etmişti

Yan orta şampiyonu Ray Sugar Robinşon'un iddiaları ve tahrikleri Jake La Motta'yı sinirlendirmişti. La Motta beyazdı ve zenci Robinson'a bir ders vermek istiyordu. Maçı kabul etmiş ve 1951 Şubatında şampiyonluk ünvanını ortaya koyarak Robinsın'u Chicago'da maca çağırmıştı. Bu, Sugar'ın beklediğiydi. 15 raund üzerinden yapılan maç, beyaz için bir hüsrandı ve Ray Sugar Robinson rakibine müthiş bir dayak atarak 13. raundda mağlûp etmişti. Dünya Yarı Orta ünvanının yanına Dünya Orta Siklet Şampiyonluğunu da eklemişti.'

Amerika Sugar'a hayrandı. Avrupa bu harika boksörü görmek istiyordu. İşte, Mayıs 1951 da yeni dünya orta sıklet şampiyonu Robinson yüz kişilik bir kafile ile Avrupaya hareket etmiş ve orada muhtelif gösteri maçları yapmıştı. Robinson Fransa. Almanya ve Belçikayı kasıp kavuran bu . turnesine devam ederken İngilterede genç bir zencinin hararetle hazırlandığını kim tahmin edebilirdi? Bu, Leamington'lu melez Randolph Turpin'di ve fakir bir boksördü. Güçlükle temin ettiği filmlerden Robinson'u etüd ediyor ve çalışıyordu. Sugar gibi dev bir şampiyonun da 10 Haziran 1951 günü Londrada Turpin ile ünvan maçını kabul etmesi bir tesadüftü. Robinson emin, Turpin ümitliydi.

Maç, görülmemiş bir heyecanla oynanmış ve İngiliz Sugar'ı ümit edilmedik bir yenilgiye uğratarak 15 raundu puanla kazanmıştı. İşte gazeteciler New York'da bu adamı bekliyorlardı. Robinson yenilmiş ve ünvanı elinden kaçınmıştı.

Artık gözler 12 Eylül 1951 de New York.Polo Ground'da yapılacak revanşa çevrilmişti. Maç, hırslı bir Robinson'undu ve Turpin 10. raundda külçe gibi yere yıkılmış, Ray Sugar Robinson ikinci defa dünya orta sıklet şampiyonluğunu kazanmıştı.

Sugar'a bu maçtan sonra doktorların bazı tavsiyelerde bulundukları söylenir. Zencinin gözleri inen yumrukların tesiriyle sarsılmıştı, Fakat onun boks kariyerindeki en parlak yıl bundan sonrakidir, Önüne çıkanı devirmiş, 13 Martta Hawaili Carl Bobo Olson'u San Francisco'da puanla. 16 Nisanda Rocky Graziano'yu Chicago'da 3. raundda mağlûb etmiş ve «büyük hatam» dediği bir maça çıkmıştı. Bu da 25 Haziran 1952 de yaptığı yarı ağır maçıdır. Bitmek bilmiyen hırsı ile yarı ağır şampiyonu Joey Maxiım'e meydan okumuş ve kendinden 18 kilo ağır bu beyazdan tehlikeli bir dayak yemişti. Bu maç için «Robinsonun sonu» diyenler çıkmıştı. '

Ray Robinson
Bire defa daha mı?

Bu Robinson'un sonu muydu? Spor âlemi sevimli zencisini kayıp mı ediyordu ?. Bunu zaman gösterecekti. Sugar, çok sevdiği karısı Edna May ile bir "Show - Tiyatro" kurmuş ve Amerika içinde turneye çakmıştı.

Gururlu Sugar'ın hatıralarında şöyle bir satıra rastlanır: «Onlara bir ders Vermek, lâzımdı. Robinıson'u tekrar göstermek. Evet, yumruklarım kaşınıyor...» ve bunun hemen arkasından 1956 yılı... Boka âlemi heyecan içindedir: Sugar Ray Robinson tekrar ringe döneceğini söylemiştir, Nasıl olacaktı bu? Sugar 36 yaşındaydı. O zaman, orta sıkleti Hav/aili Carl «Bobo» Olson- elinde tutuyordu ve herkes gibi o da aldanmıştı. Eski bir dayağın acısını çıkarmak gerekti. Bu defa Robinsbn'u kolay dövecekti. 18 Mayıs 1956 günü Los Angelesde yapılan maçın dördüncü raundunda şampiyon Olson, bir sol kroşe ile yeri ©oyladığı zaman Ray Sugar Robinson ilk muciyezi yaratmış ve dünya orta sıklet ünvanını üçüncü defa ele geçirmişti.

Nihayet Robinşon'un karşısına sıkı bir rakip çıkmıştı. Adı Pullmerdi. Robinson berbat bir boks göstermiş, puanla kaybetmiş ve ünvanı gene kaçırmıştı. Artık yeni şampiyon Fullmerdi. Robinson, Sait Lake'deki kampına çekilmiş. Konuşmaz 'olmuştu. Revanş Nisan sonundaydı. Chicagoda yapılan ikinci Fullmer maçından sonra gazetecilerle konuşan beyaz Amerikalı «Bir şey göremedim. Allah sanki bana yumruğunu vurmuştu. Ray Robinson dünyanın en büyük boksörüdür» diyordu. Sugar, Fullmer'i beşinci raundda yere sermiş, kimsenin inanmadığı' şeyi yapmış ve dördüncü defa dünya orta sıklet şampiyonu olmuştu. Maç onun 37 inci doğum yıldönümüne tesadüf ediyordu.

Artık çok yaşlıydı ve yeni bir tehlike belirmişti. Buna, Fırtına diyorlardı ve boks hayatı Robinsonunkine çok benziyordu. Amerikalıydı. Yarı orta sıklette önüne çıkan yoktu. Beyazdı. İnatçıydı. Hırslıydı ve adı Carmen Basilio'ydu. Basilio Johnny Saktan gibi bir rakibi yenmiş ve Ray Robinson'a meydan okumuştu. Eylül 195.7 de Yankee Stadyumunda müthiş yumruklar ve ener jisiyle zenci Sugarı döverek ünvanı elde ettiği zaman bütün spor âlemi soruyordu: «Acaba Robinson titri beşinci defa elde edecek mi ?